VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Cestovní ruch

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu ve vybrané destinaci (Zakynthos)
(diplomová práce)

Autor: Bc. Natálie Ripplová
Vedoucí práce: doc. Ing. Jarmila Indrová, CSc.

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne …… ……

podpis studenta

Poděkování: Děkuji paní doc. Ing. Jarmile Indrové, CSc. za odborné vedení práce, věcné připomínky, cenné rady a vstřícnost při konzultacích a vypracovávání diplomové práce.

Obsah

Úvod ... 6

1 Udržitelný rozvoj ... 9

1.1 Udržitelný cestovní ruch ... 12

1.1.1 Pozitivní a negativní vlivy cestovního ruchu ... 18

1.1.2 Indikátory udržitelnosti cestovního ruchu ... 21

1.1.3 Agenda 21 ... 24

1.1.4 Agenda 2030 ... 27

1.1.5 Šetrné formy cestovního ruchu ... 28

2 Řecko – vymezení destinace ... 31

2.1 Všeobecný přehled ... 31

2.1.1 Geografie ... 32

2.1.2 Přírodní podmínky ... 33

2.1.3 Kultura ... 34

2.2 Historie ... 36

2.3 Ekonomická a politická situace ... 39

2.3.1 Makroekonomické ukazatele a daňový systém ... 40

2.3.2 Migrace ... 41

2.4 Cestovní ruch ... 42

2.4.1 Řecko jako destinace cestovního ruchu ... 44

2.4.2 Orgány a organizace cestovního ruchu v Řecku ... 45

2.4.3 Vývoj příjezdového, výjezdového a domácího cestovního ruchu v Řecku ... 46

3 Zakynthos – vymezení destinace ... 48

3.1 Všeobecný přehled ... 48

3.2 Zakynthos jako destinace cestovního ruchu ... 50

3.2.1 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu ... 53

3.2.2 Zakynthos v nabídce českých CK a CA ... 56

3.3 Zakynthos a ochrana životního prostředí ... 59

3.3.1 Národní mořský park ... 59
3.3.2 Organizace zabývající se udržitelným rozvojem na Zakynthosu ... 63
3.4 SWOT analýza ostrova Zakynthos ... 66
4 Aplikace principů udržitelnosti na Zakynthosu ... 67
4.1 Vybrané indikátory udržitelnosti cestovního ruchu ... 67
4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření ... 71
4.3 Zhodnocení a návrhy na budoucí vývoj ... 79
Závěr ... 81
Seznam použité literatury ... 85
Seznam tabulek ... 91
Seznam grafů ... 91
Seznam zkratek ... 92
Přílohy ... 94

Úvod

Tématem této diplomové práce je problematika udržitelného cestovního ruchu na řeckém ostrově Zakynthos. Význam cestovního ruchu v dnešní době stále roste. Je důležitým zdrojem příjmů a přispívá k rozvoji regionů. Kromě mnohých pozitiv s sebou přináší také řadu negativních aspektů. Mezi ty mimo jiné patří špatný vliv na životní prostředí či stírání kulturních rozdílů. Proto se v posledních letech začalo dbát na udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Návštěvníci i podnikatelé nesou větší odpovědnost za veškerou svou činnost.

Ostrov Zakynthos ležící v Jónském moři západně od poloostrova Peloponés má ideální podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Již několik desítek let patří k nejoblíbenějším evropským turistickým destinacím. Pyšní se přírodním bohatstvím, jež je ovšem vystaveno tlakům masového cestovního ruchu. Žije zde mnoho jedinečných a ohrožených přírodních druhů, například tuleň středomořský nebo kareta obecná. S růstem příjmů z cestovního ruchu dávali v minulosti rezidenti ostrova přednost plážím plných turistů před ochranou vzácného ekosystému. Aktivistům se zde podařilo vybudovat národní mořský park. Otázkou zůstává, jak moc je jeho funkce účinná. V destinaci je velký potenciál pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat stav cestovní ruch na Zakynthosu, zhodnotit fázi vývoje destinace a posoudit její udržitelnost. Pro splnění hlavního cíle práce je nutné podrobně nastudovat teoretické znalosti o tématu, vyhodnotit analýzy sekundárních dat, ale také vytvořit vlastní výzkum sloužící k poznání přímo v terénu. K sekundárnímu výzkumu budou využity knižní a internetové zdroje. Zejména národní turistická organizace, řecké Ministerstvo cestovního ruchu a řecký statistický úřad poskytnou objektivní informace. Jedním z dílčích cílů práce je sledovat, zda se na ostrově zlepšil vztah k životnímu prostředí a ochraně ohrožených druhů. Na Zakynthosu kromě Národního mořského parku působí různé dobrovolnické organizace zabývající se touto problematikou. Dalším dílčím cílem práce je zjistit konkrétní náplň činnosti těchto organizací a vyhodnotit, zda je jejich snaha efektivní. Jedním z cílů je vytvořit možný budoucí plán, který by zlepšil situaci udržitelného cestovního ruchu v destinaci. Z práce by měla vyplynout doporučení pro zavedení a zlepšení udržitelnosti ve všech stěžejních činnostech na ostrově. Dílčí cíle povedou k naplnění cíle hlavního. To směřuje k logické provázanosti teoretické a praktické části práce.

Diplomová práce bude vycházet z několika hypotéz. První z nich je fakt, že se Řecko příliš nezajímá o dodržování a vymáhání zákonů, zejména těch, které se týkají ochrany životního prostředí. Za druhé, na ostrově Zakynthos je dávána přednost příjmům z cestovního ruchu před zachováním přírody a ohrožených druhů. Třetí hypotéza vychází z předpokladu,

že se na ostrově provozuje hlavně masový cestovní ruch a jakékoliv nabídky jeho šetrných forem zde chybí. Tyto hypotézy budou v práci postupně potvrzeny nebo vyvráceny.

Pro práci bude zásadní metoda pozorování skutečnosti a zaznamenávání jejích podstatných charakteristik. Pozorování bude prováděno přímo ve vybrané destinaci. Autorka se pokusí pozorování doplnit o rozhovor s odborníky na danou problematiku. Pro ten si vybrala organizace zabývající se ochranou životního prostředí, ekologií a udržitelným cestovním ruchem přímo na ostrově. Patří mezi ně dobrovolnická a nezisková sdružení Earth, Sea&Sky, Archelon, Green Volunteers a Národní mořský park Zakynthos. Informace získá také od rezidentů i nerezidentů pracujících ve službách, zejména pak v cestovním ruchu, na ostrově. Při zpracování poznatků bude mimo jiné použita metoda analýzy. V dané destinaci bude na základě vybraných ukazatelů analyzován stav a vývoj cestovního ruchu a jeho dopad na přírodní i sociální prostředí. K dalším metodám, které budou využity při zpracování práce, patří syntéza, komparace a statistické metody, zejména metoda ekonomické statistiky. Pro tu budou užitečná hlavně sekundární data zveřejněná řeckým i evropským statistickým úřadem. Autorka využije kontaktů s účastníky cestovního ruchu na Zakynthosu. Provede dotazníkové šetření týkající se destinace, motivace k její návštěvě i neodborných postřehů ohledně ochrany prostředí a udržitelného rozvoje v souvislosti s průmyslem cestovního ruchu. Názory od nestranných pozorovatelů a samotných návštěvníků ostrova budou velmi cenné.

Pro teoretickou část práce byla využita obsahová analýza, která zahrnovala studium odborné literatury. V České republice je omezené množství zdrojů zabývajících se danou problematikou. Některé z nich, zejména knižní, jsou zastaralé a nedostatečné. Tématu se věnuje například Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, které zveřejňuje různé webové dokumenty. V anglickém jazyce jsou k dostání obsáhlejší a aktuálnější zdroje. Užitečné materiály publikuje zejména Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO, United Nations World Tourism Organization). Teorii udržitelného rozvoje se věnují také environmentální programy OSN.

Pro základní informace o Řecku a ostrovu Zakynthos si autorka vybrala několik turistických průvodců. Mnoho údajů je dostupných také na webu, zde je ovšem nutné si vybírat důvěryhodné a ověřené zdroje. Na druhou stranu internetové portály mají oproti tištěným materiálům nespornou výhodu neustálé aktualizace dat. Relevantní informace poskytuje sama země prostřednictvím řecké národní turistické organizace či Ministerstva cestovního ruchu. Konkrétní čísla a statistiky týkající se cestovního ruchu se dají najít na webových stránkách řeckých institucí, ale i evropského statistického úřadu (Eurostat) či Světové rady cestování a cestovního ruchu (WTTC, World Travel&Tourism Council). Problémem zůstává velké množství

zdrojů dostupných pouze v řecké alfabetě. Pro autorku budou podstatné také informace a poznatky z dlouhodobého pracovního pobytu na ostrově.

Teoretická část práce se bude věnovat nejen tématu udržitelného ruchu, ale i obecnému udržitelnému rozvoji, jeho základním dokumentům, konferencím a organizacím. Budou vysvětleny nejdůležitější pojmy, principy a historický vývoj. První kapitola se bude zabývat zejména významnými dokumenty věnovanými této problematice, Agendě 21 a Agendě 2030. Jedna z podkapitol bude věnována indikátorům udržitelného cestovního ruchu a jejich použití. Informace budou později aplikovány v poslední části práce. Bude vysvětlena důležitost cestovního ruchu v dnešní době s jeho hlavními pozitivními a negativními aspekty. Závěr teoretické části přinese nejvýznamnější šetrné formy cestovního ruchu.

Druhá kapitola přiblíží čtenářům Řecko. Bude věnována důležitým základním údajům z oblasti geografie, přírodních podmínek, kultury, historie a dalších. Vzhledem k současné problematice řecké ekonomiky, dluhové krizi a migraci ze Středního východu v práci nesmí chybět část zabývající se ekonomickou a politickou situací. Z ověřených statistických zdrojů budou představeny nejdůležitější makroekonomické ukazatele, ale i stav cestovního ruchu v zemi. Na to plynule naváže část práce se základními informacemi o Zakynthosu. Bude vysvětlen jeho význam a potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Autorka se bude dále věnovat nutnosti ochrany přírody v destinaci. Budou představeny jednotlivé organizace zabývající se problematikou udržitelnosti. Destinace bude analyzována z hlediska její nabídky v katalozích českých cestovních kanceláří. Pro praktickou část práce je nezbytná také SWOT analýza. Z té vyplynou silné a slabé stránky ostrova. Pozornost bude věnována také možným příležitostem a hrozbám.

Pro aplikační část práce bude vyhodnoceno dotazníkové šetření a představeny výsledky rozhovorů. Autorka si vybere indikátory udržitelnosti cestovního ruchu, které jsou pro ostrov zásadní, a aplikuje je na konkrétní příklad. Situace v destinaci bude zhodnocena, budou potvrzeny či vyvráceny předem stanovené hypotézy. Na konci kapitoly budou představeny doporučení a směr budoucího vývoje, kterým by se ostrov měl vydat, aby byl rozvoj cestovního ruchu udržitelný. V závěru diplomové práce budou zopakovány hlavní poznatky a doporučení, ke kterým výzkum vedl. Následují přílohy a seznam použité literatury. Práce by měla být přínosná pro organizace zabývající se šetrnými formami cestovního ruchu a ochranou prostředí v destinaci.

1 Udržitelný rozvoj

Veškerá činnost zanechává na Zemi ekologickou, ekonomickou, kulturní, sociální a estetickou stopu, která je často nenávratná. Lidská aktivita by měla směřovat k tomu, aby nepoškozovala krajinu, neomezovala biologickou diverzitu, neplýtvala zdroji, negativně neovlivňovala kulturní a sociální identitu. Neudržitelný rozvoj vede k znečištění životního prostředí, plýtvání energií a zdroji, nedostatku pitné vody, neregulované zemědělské a průmyslové výrobě, přebytku produktů na jedno použití, problémům s odpady, zrychlení tempa urbanizace, nadměrné dopravě a nezaměstnanosti. Udržitelný rozvoj se zabývá čtyřmi stěžejními otázkami: ekonomickým a technologickým rozvoj, rozvojem lidské společnosti a ekologickou únosností.[1]

Existuje mnoho definic a pohledů na pojem udržitelný rozvoj. Podle antropocentrické definice je to „*takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, a současně nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů*“. Procesní definice zní: „*Udržitelný rozvoj je taková symbióza lidské společnosti s životním prostředím, která neustále hledá a nalézá rovnováhu rozvoje lidské společnosti a umělých i přírodních ekosystémů*“. Podle systémové definice je „*udržitelný rozvoj podmíněn takovou změnou materiálových a energetických toků mezi lidskou společností a umělými a přirozenými ekosystémy, která povede k dynamické rovnováze bez katastrofických výkyvů a nevratných negativních změn v celém systému biosféry*“.[2] Udržitelný rozvoj stojí na 3 základních pilířích: ekonomickém, sociálním a environmentálním.

Ekonomický pilíř porovnává makroekonomické ukazatele jednotlivých regionů. Měří HDP (hrubý domácí produkt), HND (hrubý národní důchod), celkový objem čistých investic, saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů, saldo zahraničního obchodu, produktivitu práce, ale i HDI (Human Development Index) nebo HPI (Happy Planet Index). HDI obsahuje průměrnou očekávanou délku života, úroveň vzdělanosti, hmotnou životní úroveň a celkově zachycuje kvalitu lidského života. HPI kombinuje spokojenost obyvatel, očekávanou délku života a ekologickou stopu (kolik metrů čtverečních potřebuje člověk k určité činnosti). Ekonomický pilíř řeší zejména: stabilitu a konkurenceschopnost ekonomiky, sociálně a environmentálně udržitelný ekonomický růst, technologickou inovaci, znalosti a partnerství veřejného a soukromého sektoru založené na udržitelných principech.

Sociální pilíř usiluje o zachování kvality života místních obyvatel spolu s ochranou přírodního a kulturního dědictví. Orientuje se na demografickou strukturu rezidentů i návštěvníků.

[1] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 13–20. ISBN 978-80-244-4576-2.

[2] PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj: 2002. S. 302.

Měří zejména úroveň vzdělanosti, zaměstnanosti a rovnoprávnosti ve společnosti. Zabývá se také kriminalitou, životním prostředím či kvalitou bydlení. Zahrnuje pojmy jako je občanská spokojenost, soudružnost, rozvoj osobnosti či důstojnost života.

Environmentální pilíř se zabývá ochranou vzácných zdrojů jako je energie, suroviny, prostor a vhodné životní podmínky. Dále obsahuje zajištění kvality ekosystémů a minimalizaci střetu zájmů ochrany životního prostředí a ekonomického rozvoje. Někteří autoři přidávají váhu také politickému, technologickému a psychologickému pilíři.[3]

Mezi **základní principy** udržitelného rozvoje tedy patří:

- propojení ekonomického, sociálního a environmentálního aspektu;
- dlouhodobost;
- omezenost zdrojů a únosnost životního prostředí;
- předvídání důsledků některých činností a jejich prevence;
- sociální spravedlnost a obdobná kvalita života pro všechny;
- lokální činnosti, které ovlivňují globální dění;
- rovnoprávnost a generační odpovědnost;
- sociální solidarita a soudružnost;
- ekonomický rozvoj s přiměřenými náklady;
- transparentnost;
- demokracie.[4]

Vznik udržitelného rozvoje

Udržitelné chování by se dalo vypozorovat již u starověkých kultur v Římě, Řecku či Egyptě. Zájem o ochranu prostředí se v moderním pojetí objevil v polovině 19. století. V roce 1972 se ve Stockholmu konala konference OSN zabývající se efektivnějším využíváním zdrojů a negativním vlivem hospodářské činnosti na životní prostředí. V tomtéž roce vydal Římský klub, vedený Donellou Meadows, významné dílo týkající se udržitelného rozvoje s názvem **Meze růstu**[5] (Limits to Growth). Poukazovalo na omezenost přírodních zdrojů a bylo podloženo složitými matematickými výpočty. Ty dospěly k závěru, že pokud se nezmění lidské chování a vývoj civilizace bude stále pokračovat podle stejného vzorce, bude v průběhu století dosaženo meze růstu. V jeho důsledku nastane populační úbytek a chudoba. Hrozný scénář se dá zastavit pouze v případě nastolení globální rovnováhy. Hospodářský růst sice zvyšuje životní úroveň,

[3] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 80–85. ISBN 978-80-244-4576-2.

[4] *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu*. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí. Kolektiv autorů. Institut obchodu a cestovního ruchu. Praha, 2006. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf.

[5] MEADOWS, Donella H. *The limits to growth: a report for the club of Rome's project on the predicament of mankind*. 8th print. New York: Universe books, 1972. ISBN 0-87663-165-0.

zároveň však vyčerpává energetické a surovinové zdroje. Dle této publikace je třeba zastavit ekonomický i populační růst. Autoři mimo jiné předpověděli, že přibližně v roce 2010 civilizace měla mít ekologické problémy, které se měly projevit nárůstem konfliktů o přírodní zdroje a značnou emigrací z vyčerpaných oblastí. Kniha si našla mnoho odpůrců s názorem, že je moc katastrofická a nulový růst je nereálný. O dvacet let později vydal Římský klub upravenou publikaci **Překročení mezí**[6] (Beyond the Limits). Ta dospěla k závěru, že s celosvětovým zájmem je možno udržitelného rozvoje dosáhnout. V roce 1983 vznikla Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED, World Comission on Environment and Development) vedená norskou ministerskou předsedkyní Gro Harlem Brundtland. Ta v roce 1987 vydala publikaci **Naše společná budoucnost**[7] (Our common future), jež spojuje ekonomický rozvoj, zachování přírody a principy udržitelného rozvoje. V roce 1992 se v Rio de Janeiro pořádala 3. celosvětová konference OSN s názvem „**Pouze jedna Země**“ či **„Summit Země“** o rozvoji a životním prostředí. V roce 2002 se na Summitu OSN v Johannesburgu podepsala dohoda o zachování přírodních zdrojů a biodiverzity. V roce 2012 se konala další konference o udržitelném rozvoji pod záštitou OSN, **Rio+20**. Některé zdroje hovoří o trvale udržitelném rozvoji. Slovo trvalý se začalo vypouštět, jelikož není možné zaručit zachování všech zdrojů trvale. Ani v anglickém jazyce se v pojmu „sustainable development“ nezmiňuje trvalost.[8]

Od 90. letech 20. století se zakládaly **organizace**, pořádaly **konference** a vznikaly významné **strategie** zabývající se danou tematikou, například:

- Role měst v trvale udržitelném rozvoji a Environmentální politika měst pro 90. léta (OECD);
- Zelená kniha o životním prostředí měst (Komise ES);
- Pečujeme o zemi – souhrnná strategie trvale udržitelného rozvoje (WWF, IUCN);
- Výbor OSN pro udržitelný rozvoj (1993);
- Evropa 2000+ (EK);
- Bílá kniha EK – růst, schopnost, konkurence (ES/EU);
- Směrnice pro udržitelné plánování a řízení lidských sídel (EHK OSN);
- Program pro trvale udržitelný rozvoj měst (HABITAT);
- Trvale udržitelný rozvoj – kritické otázky (OECD);
- Evropské perspektivy územního rozvoje (EK);
- Summit tisíciletí v New Yorku;

[6] MEADOWS, Donella H., Dennis L. MEADOWS a Jørgen RANDERS. *Beyond the limits: confronting global collapse*. Chelsea Green Publishing Company: White River Junction, c1992. ISBN 0-930031-62-8.

[7] *Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj.* Praha: Academia, 1991. ISBN 80-85368-07-2.

[8] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 7–11. ISBN 978-80-244-4576-2.

- Řídící principy trvale udržitelného rozvoje evropského kontinentu (Rada Evropy);
- Opatření k posílení udržitelného rozvoje (OECD) atd.[9]

1.1 Udržitelný cestovní ruch

Dynamický rozvoj cestovního ruchu pozitivně stimuluje ekonomiku a pomáhá regionům, na druhou stranu vede k devastaci vlastních předpokladů cestovního ruchu. Od původního názoru, že se cestovní ruch rozvíjí samovolně, se začalo upouštět. Nyní převládá trend spolupráce a podpory na národní i regionální úrovni. Problematiku udržitelného cestovného ruchu řeší nejdůležitější činitelé v oboru, například UNWTO (United Nations World Tourism Organization), WTTC (World Travel and Tourism Council) a EU.[10]

Udržitelný cestovní ruch patří mezi pilíře **Globálního etického kodexu cestovního ruchu**: *„Všechny osoby zainteresované na rozvoji cestovního ruchu by měly chránit přirozené životní prostředí a usilovat o dosažení zdravého, trvalého a udržitelného rozvoje založeného na spravedlivém uspokojování potřeb současných i budoucích generací. Přednostně je třeba podporovat rozvoj těch forem, které šetří vzácné přírodní zdroje – zejména vodu a energii, a usilovat o snížení vzniku odpadů. Pro snížení tlaku na životní prostředí je také vhodné rovnoměrně rozložit nával turistů na více míst a na celý rok“.*[11]

Udržitelný cestovní ruch je „*cestovní ruch, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí“*. Podle prvního, environmentálního vymezení, je to „*koncepce rozvoje a plánování cestovního ruchu, jehož cílem je ochrana a zachování životního prostředí ve všech jeho aspektech a respektování životního stylu místních obyvatel“*. Druhá, holistická definice, zní: „*cestovní ruch, kdy aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry“*. Podle třetího, ekonomicko-environmentálního vymezení (UNWTO), se jedná o „*schopnost destinace udržet si potenciál konkurence v soutěži s novými, historicky méně využívanými destinacemi, přitáhnout*

[9] *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Odborná školení a vzdělávání pracovníků veřejné správy pro oblast cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf.

[10] INDROVÁ, Jarmila, Petr HOUŠKA a Zdenka PETRŮ. *Kvalita ve službách cestovního ruchu*. Praha: Oeconomica, 2011. S. 13. ISBN 978-80-245-1766-7.

[11] KŘÍŽEK, Felix a Josef NEUFUS. *Moderní hotelový management: nové trendy a metody v řízení hotelů, aktualizované informace o hotelovém provozu a jeho organizaci, optimalizace provozu s ohledem na ekologii a etiku, praktické příklady a fotografická příloha*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. S. 169. ISBN 978-80-247-4835-1.

první i opakované návštěvy, podržet si kulturní jedinečnost, být v rovnováze s životním prostředím".[12]

Podle **UNWTO** je udržitelnost v cestovním ruchu tvořena následujícími body:

- politika udržitelného cestovního ruchu a její nástroje;
- vliv cestovního ruchu na snižování chudoby;
- nehmotné, tradiční kulturní a náboženské dědictví cestovního ruchu;
- kvalita;
- udržitelnost v místech světového kulturního dědictví;
- aplikace udržitelnosti v jednotlivých destinacích;
- vytváření sítí kontaktů.[13]

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu začal nabývat na významu v roce 1980, kdy se prosadil názor, že negativní dopady odvětví by měly být minimalizovány a zároveň musí být posílen jeho pozitivní vliv. Udržitelný cestovní ruch podporuje integritu oblasti, lokální obyvatelstvo, uchování zdrojů, kultury a tradice destinace. Upřednostňuje kvalitu před kvantitou. S udržitelností se pojí také tzv. **greenwashing** neboli natírání na zeleno. Jedná se o klamavý obraz o „zelenosti". Podnikatelé, kteří se opravdu chovají podle zásad udržitelnosti, mají obvykle písemnou koncepci o zachování životního prostředí, zaměstnávají místní obyvatele, spolupracují s místními neziskovými organizacemi, preferují produkty vyráběné v daném regionu, využívají zelenou energii (například solární), odpovědně zacházejí s odpadními vodami atd. K výměně informací mezi udržitelnými destinacemi cestovního ruchu dopomáhá Síť evropských regionů pro udržitelný a konkurenceschopný cestovní ruch (**NECSTour**, Network of European Regions for Competitive and Sustainable Tourism).[14]

Marketing a management destinace, politika cestovního ruchu

Destinační management by měl sledovat disponibilní časovou a prostorovou kapacitu destinace. Jeho cílem je sledovat vybrané indikátory udržitelnosti, koordinovat aktivity a jejich vývoj v destinaci. Snaží se zacílit na segmenty, které snižují sezónnost. Obecně usiluje o rozložení cestovního ruchu v destinaci z hlediska časového (regulace sezónnosti) i prostorového (difúze návštěvníků na větší plochu území). Dbá na zapojení místních obyvatel do rozvoje cestovního ruchu a klade důraz na jejich potřeby. Účinný destinační management může fungovat jen za předpokladu, že je přesně stanovena struktura a pravomoci všech zainteresovaných subjektů a institucí. Zároveň je důležité brát udržitelnost destinace jako konkurenční výhodu a propagovat

[12] PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj: 2002. S. 302.

[13] HOUŠKA, Petr. *Environmentální aspekty potenciálu území pro cestovní ruch*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. S. 7–9. ISBN 978-80-7452-041-9.

[14] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 26–30. ISBN 978-80-244-4576-2.*

ji jak návštěvníkům, tak organizátorům zájezdů. **Marketing udržitelnosti** zamezuje zkreslení informací. Jeho důležitou součástí je i demarketing odrazující od určitého chování a metamarketing motivující k morálnímu chování. Oba slouží k ovlivňování relevantního trhu, ne k navýšení poptávky. Možností je také zavádění kvót určujících limitní množství turistů v čase. Omezena může být i velikost skupiny navštěvující destinaci. Na národní úrovni jako kvóty slouží víza a povolení vstupu či poplatky za vstup.[15]

Moderně řízená destinace by měla umět hospodařit se sociálními i přírodními zdroji. Zároveň by měla splňovat nové požadavky současného klienta. Marketing destinace by měl být orientován na zákazníka. Významné turistické destinace můžou obstát v mezinárodní konkurenci (vlastní země a nejbližší zahraničí) nebo dokonce v globální konkurenci (Evropa a zámoří). V destinaci s **mezinárodní konkurenceschopností** ročně přenocuje minimálně 600 tisíc turistů. Na marketing je vydáváno alespoň 25 milionů Kč. Disponuje minimálně 5 000 kvalitních lůžek, což znamená alespoň tříhvězdičková ubytovací zařízení. Destinace s **globální konkurenceschopností** má marketingový rozpočet nejméně 50 milionů Kč. Je zde minimálně 7 500 kvalitních lůžek (3 a vícehvězdičkové) a ročně zde přenocuje alespoň 1 milion návštěvníků.[16]

Marketing a management destinace by měly být v souladu s **politikou cestovního ruchu**, jež stanovuje podmínky pro fungování odvětví a zajišťuje spolupráci veřejné a privátní sféry. Sleduje také vývoj infrastruktury a suprastruktury, pracovní příležitosti a celkový směr trhu. V moderním pojetí je politika destinace spojována s konkurenceschopností destinace a udržitelným rozvojem. Úspěšný destinační management se musí mimo jiné zaměřit na správu historického a kulturního dědictví, řízení návštěvnosti, místní obyvatelstvo, kvalitu vodních zdrojů a vzduchu, parky a zelené plochy a na kompletní plánování. Politika se dělí na 5 stěžejních oblastí: komunikace, produkt, životní prostředí, konkurenceschopnost (kvalita a účinnost) a strategie (umístění destinace, soustředění se na konkurenční výhody). Do řízení destinace se zapojují místní podnikatelé, ať už jejich podnikání souvisí s cestovním ruchem přímo, nepřímo či zprostředkovaně, dále organizace destinačního marketingu a managementu, zahraniční cestovní kanceláře, místní úřady, zájmová sdružení a asociace, rezidenti, domácí a zahraniční turisté a další. Pokud je cílem politiky destinace maximalizace turistické kvality a současné zachování životního a sociokulturního prostředí, pak se z dlouhodobého hlediska zaměřuje na udržitelný rozvoj. Politika destinace v souladu s principy udržitelnosti klade důraz na kvalitu zážitku turistů v souladu s kvalitním životem místních, vyváženost jejich potřeb a zároveň zachování přírodních

[15] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 85–90. ISBN 978-80-244-4576-2.

[16] PALATKOVÁ, Monika. *Marketingová strategie destinace cestovního ruchu: jak získat více příjmů z cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. Manažer. S. 24. ISBN 80-247-1014-5.

a sociokulturních zdrojů. Člení se do několika podskupin. Politika komunikace propojuje všechny zainteresované subjekty. Politika produktu vyvažuje nabídku destinace s poptávkou po nich. Politika životního prostředí se soustředí na omezenost zdrojů a dlouhodobě udržitelný rozvoj. Politika konkurenceschopnosti maximalizuje užitek při minimalizaci nákladů. Strategie destinace využívá všechny druhy politiky při vstupu na mezinárodní trh.[17]

Z udržitelného rozvoje cestovního ruchu se vyvinulo několik základních koncepcí, například koncept životního cyklu destinace, koncept sociální směny, koncept jádro – periferie a koncept únosné kapacity území.

Koncept životního cyklu destinace

Tento koncept odhaluje potenciál, stav a efekty cestovního ruchu v destinaci. Zabývá se vývojem hodnoty únosné kapacity území, objemem návštěvnosti, segmentací, spotřebním chováním, příjmy z cestovního ruchu, mírou využití ubytovací kapacity, množstvím odpadu, znečištění a hlučnosti, sezónností a postojem místních obyvatel. Životní cyklus destinace obvykle prochází šesti fázemi; objevením, vtažením, rozvojem, konsolidací, stagnací a poststagnací. Pro analýzu fáze destinace se obvykle využívá růst počtu návštěvníků, růst podílu přenocujících návštěvníků, změna počtu konkurenčních destinací, změna v segmentační struktuře, průměrné výdaje návštěvníků, tržní podíl, intenzita a způsob propagace a cenová inflace tažená cestovním ruchem. Ve **fázi objevení** se do destinace dostává malý počet individuálních návštěvníků – dobrodruhů. V destinaci téměř neexistuje infrastruktura cestovního ruchu, návštěvníci se dostávají do těsného kontaktu s místními. Mají zájem o místní kulturu a jsou zde pozitivně přijímáni. Cestovní ruch má na destinaci malý vliv, ale zprostředkování zkušeností může dát impuls pro rozvoj. Ve **fázi vtažení** dochází k nárůstu počtu návštěvníků a k určité pravidelnosti. Místní obyvatelé začínají s podnikáním. Kontakt mezi kulturami je stále značný, ale pomalu dochází ke komercializaci. Vzniká určitá organizovanost. Ve **fázi rozvoje** klesá míra kontroly nad stavem cestovního ruchu. Je znatelná výrazná propagace a specializace. Objevují se negativní dopady. V této fázi by mělo dojít k systematickému plánování a zaměření se na nepřekročení únosné kapacity území. Ve **fázi konsolidace** dochází ke zpomalení tempa růstu počtu návštěvníků. Cestovní ruch je hlavním zdrojem destinace. Je zde značná masovost a propagace, stejně jako odpor místních obyvatel. Pro některé návštěvníky přestává být destinace atraktivní. **Fáze stagnace** je nejkritičtější, jelikož předjímá další vývoj destinace. Počet návštěvníků dosahuje svého vrcholu, a příjmy z jednoho návštěvníka začínají klesat. V důsledku nedostatečného managementu destinace dochází k překročení únosné kapacity. Destinace

[17] PALATKOVÁ, Monika. *Marketingová strategie destinace cestovního ruchu: jak získat více příjmů z cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. Manažer. S. 46–49. ISBN 80-247-1014-5.

má značnou image, ale už není moderní. **Fáze poststagnace** má vzhledem k předešlému vývoji několik možných scénářů. Může nastat **fáze úpadku**, kdy jsou zdroje vyčerpány, genius loci je ztraceno. Ve **fázi poklesu** ubývá počet návštěvníků kvůli nedostatečné inovaci. **Fáze stabilizace** udržuje přiměřené množství návštěvníků. **Fáze adaptace** mění formu cestovního ruchu vzhledem k únosné kapacitě území. Díky ochraně zdrojů může i mírně narůst počet návštěvníků. **Fáze omlazení** vzniká činností úspěšného destinačního managementu, kdy je vytvořena nová image. Účinné řízení destinace může navýšit únosnou kapacitu a vede ke vzniku nového životního cyklu.[18]

Koncept sociální směny

Dlouhodobě vyvážený cestovní ruch musí přinášet vzájemnou prospěšnost mezi návštěvníky a místními obyvateli. Zatímco návštěvníci hledají hodnoty jako odpočinek, sebepoznání a duševní rovnováha, pro místní komunitu je stěžejní spíše ekonomický rozvoj, inovace a kontakty. Jak se destinace vyvíjí, dochází ke změnám ve formě a intenzitě společenské interakce. Koncept operuje s náklady a příjmy. Je vhodné ho spojit s konceptem životního cyklu.[19]

Koncept jádro – periferie

Tato teorie pracuje s vlivem cestovního ruchu na regionální nerovnosti. Rekreační cestovní ruch je považován za možnost snižování nerovnoměrného regionálního rozvoje. Je to z toho důvodu, že má opačnou orientaci než ekonomický rozvoj, a rozvíjí se spíše v periferních oblastech. Nicméně se objevují formy cestovního ruchu, které směřují do jádrových oblastí vzhledem k vyšším požadavkům na infrastrukturu. Vzniká tak tlak na rozšiřování jádra na úkor periferií, stejně tak jako prohlubování rozdílů. Pro udržitelný cestovní ruch je podstatné působit na vztahy mezi jádrem a periferií. Jádro by mělo mít na periferii vazby, kdežto periferie by měla snižovat míru závislosti.[20]

Koncept únosné kapacity území

Cestovní ruch se rozvíjí ve vzájemné koordinaci s ostatními funkcemi území, proto je nutné dbát na míru zatížení geografického prostředí. Je nezbytné snažit se zachovat přírodní a sociokulturní hodnoty prostředí. Jako ukazatel **fyzické únosnosti** se nejčastěji využívá počet návštěvníků a velikost infrastruktury cestovního ruchu. Alternativou je také model LAC (model limitů přijatelné změny, limits to acceptable change), který určuje mez, od které již další rozvoj cestovního ruchu v destinaci není přijatelný. Obdobně se využívá i měření ekologické stopy podniků cestovního ruchu. Ta vyjadřuje náročnost na zdroje daného provozu. Fyzicky únosná

[18] PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. S. 68–111. ISBN 978-80-7435-006-1.

[19] PÁSKOVÁ, Martina. *Environmentalistika cestovního ruchu. Tourism Environmentalism.* Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 1, č. 2, str. 77–113. Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. Katedra rekreologie a cestovního ruchu.

[20] PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. S. 122–126. ISBN 978-80-7435-006-1.

kapacita tedy určuje maximální počet návštěvníků destinace. **Ekonomicky únosná kapacita** dává do poměru maximalizaci ekonomického přínosu s minimálním čerpáním neobnovitelných zdrojů. Z **ekologického pohledu** je únosná kapacita mez, do které se daný ekosystém se zatížením cestovním ruchem dokáže sám vyrovnat. Měří se také institucionální připravenost destinace, úroveň destinačního managementu a koordinace jednotlivých složek správy. **Sociokulturně únosná kapacita** hlídá, aby aktivity cestovního ruchu neovlivnily kvalitu života místních obyvatel. Sami účastníci cestovního ruchu hodnotí přelidněnost destinace od určitého okamžiku negativně. Tento bod zkoumá **psychologicky únosná kapacita**.[21]

V realitě je složité odhadnout, jaké změny sledovaného systému přesahují meze. Pro stanovení únosné kapacity záleží na rozhodnutí managementu dané oblasti, které je závislé na předem stanovených cílech ochrany přírody a kulturního prostředí. U sociokulturního prostředí se pracuje se subjektivním posuzováním negativního vlivu, což vede k odlišným individuálním hodnotám. Při hodnocení dopadů cestovního ruchu je třeba hledět na mnoho faktorů, například na míru užívání území, chování návštěvníků, typ vykonávaných aktivit, činnost managementu destinace, investici do ochrany oblasti, typy infrastruktury cestovního ruchu a její využití, sezónnost, počasí, geologické a vegetační podmínky atp. Nejedná se pouze o počet návštěvníků destinace, jak by se na první pohled mohlo zdát. Záleží také na druhu a intenzitě jejich činnosti a stavu infrastruktury. Koncept únosné kapacity je vhodné doplnit o limity přijatelných změn.[22]

Certifikace služeb cestovního ruchu

Významným nástrojem udržitelnosti je dobrovolná certifikace služeb cestovního ruchu. Ta je platná ve vybraném zařízení (The Flower), v celé destinaci či v její části (Destinace 21) nebo pouze na produkt (značení místních výrobků). Ekologicky šetrný výrobek a služba můžou získat národní značku kvality **CENIA** spadající do sítě GEN (Global Ecolabelling Network). Posuzuje se provoz (emise, spotřeba energie), životní cyklus (z čeho je vyroben, recyklace) i obal. U služeb se kontroluje zacházení s energií (z obnovitelných zdrojů, energeticky šetrné spotřebiče), vodou (průtok vody z kohoutku, zacházení s odpadními vodami), dezinfekčními prostředky, odpadem, systém řízení a další služby (zákaz kouření, využití veřejné dopravy). Evropskou značku **The Flower** (Květina) můžou získat ubytovací zařízení. Obdobný je program **Ecorooms/Ecosuites**. Ekoznačka **The Green Key** (Zelený klíč) je přidělena hotelům i službám cestovního ruchu. Mimo jiné se orientuje na chování podniku k zaměstnancům. Dalším označením udržitelnosti podniku v cestovním ruchu je **The Green Globe** (Zelený globus). Značka **The Blue Flag** (Modrá vlajka) propaguje udržitelný rozvoj pláží a přístavů. Je udělována na jednu sezonu

[21] PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. S. 132–149. ISBN 978-80-7435-006-1.

[22] ZELENKA, Josef. *Únosná kapacita v cestovním ruchu. Tourism Carrying Capacity.* Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 2, č. 2, str. 114–134. Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. Katedra rekreologie a cestovního ruchu.

na základě 33 kritérií. Ty zahrnují kvalitu vody a životního prostředí, bezpečnost, služby, environmentální vzdělávání a informace. Kromě dalších mezinárodně i národně platných značek může mít podnik také vlastní environmentální tvrzení.[23] V roce 2006 Evropská komise zahájila projekt **EDEN** (European Destination of Excellence), jež podporuje udržitelný rozvoj cestovního ruchu v Evropské unii. Každý rok probíhá soutěž na určité téma, ve které se volí destinace směřující k sociální, kulturní a environmentální udržitelnosti. Projekt klade důraz na propagaci méně známých destinací, čímž odlehčuje místa masového turismu.

1.1.1 Pozitivní a negativní vlivy cestovního ruchu

Cestovní ruch ovlivňuje nejen přírodní prostředí, ale také sociokulturní podmínky a krajinu. Existuje 6 základních dimenzí geografického prostředí, na které cestovní ruch působí; fyzická, ekologická, ekonomická, institucionální, sociokulturní a psychologická. Na cestovní ruch mají zejména vliv klimatické změny jako je globální oteplování, změna množství srážek či požáry. Dopady jsou těžko měřitelné, jelikož kromě přímých dopadů existují i nepřímé.[24]

Vliv na přírodní prostředí

Mezi ekologické hrozby patří přetížení infrastruktury i suprastruktury, znečištění prostředí, plýtvání zdroji, zvýšená produkce odpadu, narušení kulturního dědictví a umělé osídlení. Cestovní ruch svým neregulovaným tempem rozvoje spotřebovává vzácné zdroje destinace. V literatuře je tento vliv označován jako turistické znečištění. To snižuje potenciál destinace pro rozvoj cestovního ruchu. Kromě přímých vlivů cestovní ruch působí také nepřímo ve spojení s dalšími činnostmi (průmysl, zemědělství, nákladní doprava atd.). Některé formy cestovního ruchu přímo působí na uvolňování **emisí** do ovzduší. Mezi nejvýznamnější činitele patří letecká i silniční doprava a obecně provoz středisek cestovního ruchu. Nepřímo vytváří emise také samotná výstavba infrastruktury sloužící turistům. Emise přispívají ke vzniku skleníkového efektu, globálnímu oteplování, porušování ozonové vrstvy a smogové situaci. Na místech s vysokou návštěvností, v blízkosti letišť a velkých rekreační středisek dochází k nadměrnému **hluku**. Ten působí na přirozené chování živočichů (zejména reprodukční vlastnosti). Významné je také znečišťování vody a půdy vlivem odpadních vod, hnojiv, odpadků a exkrementů. Dalším problémem je **eroze**, zejména pláží a podzemí (např. jeskyně). Eroze jsou ovlivňovány rozšiřováním a prohlubováním cest v blízkosti atraktivit cestovního ruchu. Kromě erozí vzniklých výstavbou infrastruktury hrozí také eroze způsobené horolezeckou činností či turistikou po nezpevněných cestách. Významným činitelem je i vodácká turistika, při které dochází

[23] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 57–72. ISBN 978-80-244-4576-2.

[24] MUSIL, Martin, ed. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Sborník příspěvků z kulatého stolu; metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty*. 1. vydání. Jindřichův Hradec: Oeconomica, 2010. S. 42–47. ISBN 978-80-245-1689-9.

k poškození horninového podloží i vegetace dna vodních toků. Eroze porušuje vegetační kryt a způsobuje mizení živočišných druhů. Míra sešlapu vegetačního krytu se používá jako indikátor při měření dopadu pěší či jezdecké turistiky. Dopadem na přírodní prostředí je i **zavlečení nepůvodních druhů**. Ve spojitosti s cestovním ruchem jde mnohdy o neúmyslné aktivity, kdy jsou semena cizích rostlin, mikroorganismy a zárodky živočichů přenášeny na oděvech turistů, v jejich trávicím traktu, v potravinách či prostřednictvím dopravního prostředku. Speciálním případem je úmyslné zavlečení nepůvodních druhů rostlin a živočichů do místních ekosystémů za účelem zvýšení atraktivity destinace. Extrémním případem jsou pak botanické a zoologické zahrady. V citlivých ekosystémech to může vést naopak k snižování druhové rozmanitosti a vymírání ohrožených druhů. Cestovní ruch **poškozuje přírodní hodnoty** a biodiverzitu. Návštěvníci ničí přírodu například grafity, ale také sbíráním vzácných druhů jako suvenýrů. Často sami místní obyvatelé loví ohrožené druhy, aby zvýšili příjmy z cestovního ruchu. Příkladem je nelegální rybolov či lov a ničení korálových útesů při potápění. Negativní vlivy na životní prostředí by se daly do určité míry omezit aktivnější regulační politikou cestovního ruchu. Příkladem je koordinace prázdninových termínů, poskytování mimosezónních slev, stimulace k využití veřejné, zejména železniční, dopravy.[25]

Vliv na sociokulturní prostředí

Cestovní ruch působí na sociokulturní prostředí sociálními, etnickými, kulturními, ekonomickými, infrastrukturálními a urbanistickými efekty. Sociokulturní dopady se zpravidla neprojevují tak zřetelně a jsou hůře měřitelné, proto se o nich tolik nemluví. Dělí se na hmotné a nehmotné. Příkladem imateriálního vlivu může být vymizení genia loci destinace. Dále se dělí na pozitivní a negativní, ale často toto rozdělení závisí na subjektivním pohledu. Mezi hlavní společenské dopady patří ty, které ovlivňují chudobu a rovnoměrné postavení ve společnosti. Cestovní ruch redukuje chudobu zvýšením zaměstnanosti, rozšiřuje možnosti přístupu místních obyvatel ke službám (například k pitné vodě), umožňuje kvalitnější vzdělání rezidentů. Negativním sociokulturním dopadem je například zvýšení cen a jejich dopad na reálné příjmy, čerpání zdrojů regionu ve prospěch turistů (energie, voda). Odvětví naopak umožňuje zaměstnávat větší množství žen. Nejvýraznějším sociokulturním efektem je tzv. **demonstrační chování**. To označuje napodobování vzorců chování návštěvníků místním obyvatelstvem a konzumování služeb cestovního ruchu lokální komunitou. S tím souvisí **efekt módnosti** destinace a zájem o ní ze strany návštěvníků a investorů. Místní obyvatelé se kvůli procesu akulturace snaží návštěvníky napodobit. Efekt módnosti je způsoben prezentováním destinace jako žádoucího

[25] PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. S. 35–48. ISBN 978-80-7435-006-1.

produktu prostřednictvím cestovních kanceláří a agentur či na veletrzích cestovního ruchu. To přitahuje značné množství návštěvníků. V destinacích cestovního ruchu vzniká výrazná **dualizace společnosti**, při které se prohlubují rozdíly mezi chudými a bohatými. Podnikatelům v cestovním ruchu výrazně rostou příjmy, kdežto zbytek místních obyvatel živící se například zemědělstvím trpí kvůli rostoucí inflaci. Vyšší životní náklady místních jsou částečně způsobené právě demonstračním efektem. **Marginalizace obyvatel** vytlačuje místní komunitu z prestižnějších částí destinace a odsouvá uspokojení jejich potřeb na poslední místo. V jejím důsledku může růst výskyt sociálně-patologických jevů jako je kriminalita či prostituce. **Turistická iritace** neboli nesnášenlivost místních obyvatel vůči návštěvníkům, vzniká postupně s rozvojem cestovního ruchu. V souvislosti s životním cyklem destinace se iritace místních mění od euforie přes apatii a znechucení až k antagonismu. Nejvýznamnějším **etnickým efektem** cestovního ruchu je **etnocida** označující proces vyhlazování typických prvků místního etnika. Cestovní ruch může na jednu stranu snižovat xenofobii čili strach z cizinců, jiných ras a cizích míst. Na druhou stranu ji může prohlubovat z důvodu rozdílné životní úrovně místních a návštěvníků. Mezi výrazný **kulturní efekt** patří **akulturace** neboli proces změny kultury v důsledku dlouhodobého či opakovaného styku kulturně odlišných skupin. V takovém styku má jedna z kultur nižší úroveň. V cestovním ruchu je běžné, že místní skupiny z rozvojových zemí v důsledku globalizace postupně nahrazují vlastní kulturní prvky návyky turistů z vyspělých zemí. Druhým jevem je **transkulturace**, kdy se jedná o kontakt a výměnu zvyků mezi kulturami s podobnou úrovní života. Akulturace a transkulturace mají jak kladné, tak záporné dopady. Vedou na jednu stranu k zvyšování životní úrovně (hygienické návyky, jazykové znalosti, motivace pro rozvoj) v rozvojových zemích, na druhou stranu přispívají ke snižování kulturní identity. Návštěvníci jsou místní kulturou mnohem méně ovlivňování vzhledem ke krátké době působení. Dalším typickým jevem je **inscenizace**, kdy se kultura, tradice a obyčeje komerčně vytvářejí a přizpůsobují turistické poptávce. Vzniká tak falešná kultura. Při snaze maximalizovat příjmy z cestovního ruchu dochází k narušení autentičnosti. Tomuto vlivu se také přezdívá „macdonaldizace“, „disneylandizace“ či „hiltonizace“. Ve snaze vyvolání prvků lidové kultury pro komerční účely dochází k **folklorizaci**. Cestovní ruch v tomto smyslu může také kulturní identitu posílit či obnovit. Na druhou stranu může vést k přílišné nacionalizaci. Kulturní projevy můžou být také zaškatulkovány do různých stereotypních obrazců. Budováním komerčních středisek pro dovolenkáře vyhledávající „letní slunce“ či „zimní lyžování“ vznikají téměř totožné destinace, které ztratily svou autentičnost. Destinace jsou kvůli budování rozsáhlých turistických infrastruktur nezapadajících do místního koloritu architektonicky znečištěné. V některých

objektech dochází také k vandalismu.[26] **Ekonomické a infrastrukturální efekty** bývají hodnoceny pozitivně vzhledem k poklesu nezaměstnanosti a růstů příjmů i investic. Na druhou stranu příjmy prohlubují nerovnosti, zaměstnanost bývá sezónní a pozice špatně placené. Mezi ekonomické aspekty patří multiplikační efekt pomáhající rozvoji ekonomiky. Pokud je však sektor cestovního ruchu převážně ve vlastnictví státu, je multiplikační efekt značně omezen. Mezinárodní cestovní ruch se také nazývá neviditelným exportem. Zlepšuje platební bilanci země a vytváří přírůstek zahraniční měny do místní ekonomiky. Některé destinace musejí řadu zboží pro potřeby turistů importovat. Příjmy často unikají mimo destinaci, a to do místa sídla firmy. **Urbanistickým efektem** je změna běžné funkce destinace na funkci turistickou.

Vlivy na krajinu a globální změny

Krajina se významně podílí na produktech cestovního ruchu, přestože se nebere ohled na její cenu. Některé formy cestovního ruchu využívají a rozvíjejí upadající zemědělské, výrobní, vojenské, církevní a jiné areály. Dále působí proti trendu vylidňování venkova. Rostoucí požadavky na udržitelnost cestovního ruchu směřují k ochraně krajiny a zachování původnosti. Jsou budovány naučené stezky, které vedou k přírodnímu, historickému a kulturnímu poznání. Podle UNWTO mezinárodní výjezdy meziročně stále narůstají. Roste počet kratších cest několikrát za rok, ale i cest na velké vzdálenosti. Cestovní ruch obecně zvyšuje mobilitu lidí. Rostoucí zájem o původní kultury ohrožuje jejich identitu. S demonstračním efektem se pojí vznik globalizované kultury s jednotnou architekturou a dalšími prvky. Vzniká trend mezinárodní unifikované kuchyně. Cestovní ruch prohlubuje rozdíly ve společnosti a může působit na rostoucí urbanizaci.[27]

1.1.2 Indikátory udržitelnosti cestovního ruchu

UNWTO definuje 10 základních indikátorů, které tvoří rámec managementu udržitelného cestovního ruchu. Indikátory se obvykle člení podle dopadů na ekologické a ekonomické prostředí. Následující tabulka představuje klíčové indikátory udržitelného cestovního ruchu dle zpracování UNWTO.[28]

[26] PÁSKOVÁ, Martina. *Environmentalistika cestovního ruchu. Tourism Environmentalism.* Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 1, č. 2, str. 77–113. Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. Katedra rekreologie a cestovního ruchu.

[27] PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. S. 49–67. ISBN 978-80-7435-006-1.

[28] PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. S. 149–154. ISBN 978-80-7435-006-1.

Tabulka 1: Indikátory udržitelného cestovního ruchu, UNWTO 1998

Indikátor	Způsob zjišťování indikátoru	Metoda sběru dat
Ochrana území	kategorie ochrany území podle indexu IUCN (International Union for Conservation of Nature)	záznamy správy území o jeho zařazení do určitých kategorií ochrany, mapy
Stres	počty turistů navštěvujících místo za určité časové období	počty turistů, množství odpadu
Intenzita užívání	počty osob/ha v hlavní sezoně	počty návštěvníků pláží, ubytovaných hostů atd.
Sociální dopady	poměr počtu turistů a místních obyvatel	počty turistů v místě, záznamy policie o přestupcích návštěvníků atp.
Kontrola rozvoje	existence procedury hodnocení dopadů na životní prostředí nebo formální kontroly rozvoje místa a intenzity užívání	materiály útvaru územního rozvoje, stavebního úřadu atd.
Odpadové hospodářství	množství pevného odpadu a podíl recyklovaného odpadu, kapacita a míra využití hygienických zařízení	data statistických úřadů, záznamy o odvozech nákladů, poměr osob/hygienických zařízení
Proces plánování	existence rozvojového regionálního plánu pro destinaci cestovního ruchu	plánovací dokumentace pro regionální i místní cestovní ruch
Kritické ekosystémy	počty vzácných/ohrožených biologických druhů	časové řady počtů ohrožených druhů
Spokojenost spotřebitelů	míra spokojenosti návštěvníků	pravidelná dotazníková šetření
Spokojenost místních obyvatel	míra spokojenosti místních obyvatel	pravidelný monitoring faktorů spokojenosti s vývojem cestovního ruchu
Indikátory určené pro lokální úroveň		
Sezónnost cestovního ruchu	poměr prodaných lůžek v hlavní a vedlejší sezóně	měsíční časové řady hostů registrovaných ubytovacích zařízení
Negativní dopady na přírodu	pytlačení, neoficiální vstupy do chráněných oblastí atd.	úřední záznamy incidentů
Degradace kulturního kapitálu	náklady náprav škod zapříčiněných cestovním ruchem	data správců památek, pořadatelů festivalů atp.
Složené indikátory		
Únosná kapacita	včasné varování: měření klíčových faktorů ovlivňujících schopnost místa absorbovat různou intenzitu cestovního ruchu	kombinace ukazatelů kvality vody, přístupu k vodě, citlivosti místa, kapacity infrastruktury
Tlak na lokalitu	měření míry vlivu cestovního ruchu a kumulovaných vlivů dalších odvětví na dané místo, přírodní a kulturní atributy vlivu	náklady na úklid, odstranění škod, hustota využívání místa (osoby/m^2), sezónní návaly, negativní prvky chování
Atraktivnost	kvantitativní měření těch atributů místa, které je dělají přitažlivým pro cestovní ruch a mohou se měnit v čase	kombinace ukazatelů kvality vody, srovnávacího oceňování krajinné a sociokulturní rozmanitosti, úroveň údržby, hodnocení návštěvníků

Zdroj: vlastní zpracování dle *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: a Guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation, 2004. [online]. ISBN 92-844-0726-5. Dostupné z: http://www.adriaticgreenet.org/icareforeurope/wp-content/uploads/2013/11/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf.

Skupina indikátorů od UNWTO z roku 1992 se člení na univerzální, platné ve všech destinacích, a specifické, pro vybrané typy destinací. Mezi oblasti se specifickými indikátory patří malé ostrovy, chráněná území, horské oblasti, místa kulturního cestovního ruchu, pobřežní oblasti, osídlená místa a destinace ekoturismu. U destinací patřících do více skupin je vhodné specifické indikátory kombinovat. S indikátory je třeba pracovat tak, aby přesně korespondovaly situaci dané geografické, demografické, administrativní či správní oblasti. Použití indikátorů umožňuje porovnávání udržitelnosti mezi jednotlivými ekonomikami. Statistiky jsou zaznamenávány například v publikacích Evropského statistického úřadu (EUROSTAT). Sledování indikátorů vede ke kvalitnějšímu rozhodování, přesné definici dopadu cestovního ruchu a odstranění jeho hrozeb. Indikátory musí mít přímou vazbu na politiku či opatření destinace, musí být analyticky podložené, dobře měřitelné, vhodně uspořádané a mezinárodně srovnatelné. Každý indikátor musí být vysvětlen názvem, měřenou veličinou včetně jednotek, metodou měření, doporučeným intervalem měření, potenciálními problémy při měření, interpretací zjištěných dat a způsobem jeho využití. Samotné indikátory pro měření udržitelnosti nejsou dostačující. Doplňuje je podrobná znalost destinace, dostupných zdrojů, infrastruktury, historických a kulturních souvislostí a mnoho dalších informací. Indikátory se musí sledovat kontinuálně, aby měly vypovídající hodnotu. Zjištěné informace by měly být aplikovány do řízení destinace a rozhodování. Měly by být veřejně dostupné.[29]

Podle UNWTO mezi hlavní výhody využívání indikátorů udržitelnosti patří snižování nákladů a rizika, vhodná prevence a nápravný systém v případě nutnosti, zlepšování udržitelného rozvoje cestovního ruchu vybrané destinace, identifikace limitů i příležitostí regionu, důvěryhodné a dostupné informace pro soukromý i veřejný sektor a zlepšení destinačního managementu. Mezi konkrétní indikátory ze **sociokulturní** oblasti patří například poměr počtu turistů k počtu místních obyvatel, procento sňatků mezi místními a turisty z celkového počtu sňatků, počet barů a diskoték vzhledem k počtu obyvatel, míra rozvodovosti, procento zaměstnaných žen z celkové pracovní síly, míra růstu obyvatel, míra nezaměstnanosti mimo sezónu atd. Mezi **ekonomické indikátory** můžeme zařadit například procento pracujících lidí v cestovním ruchu vzhledem k celkové zaměstnanosti, počet místních obyvatel pracujících v cestovním ruchu vzhledem k celkové zaměstnanosti v cestovním ruchu, příjmy z cestovního ruchu vzhledem k celkovým příjmům oblasti, počet podniků nabízejících služby turistům v poměru ku všem podnikům. Vlastní indikátory užívají i další organizace, například **UNESCO**. Mezi jeho klíčové indikátory patří

[29] ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. S. 73–79. ISBN 978-80-244-4576-2.

jedinečnost, význačnost daného stylu či druhu a reprezentativnost dané éry lidského nebo přírodního vývoje.[30]

Následující tabulka představuje soubor indikátorů podle UNWTO vhodný pro pobřežní oblasti.

Tabulka 2: Indikátory pobřežních oblastí

Sledovaná problematika	Vhodný indikátor
Zničení přírodního prostředí pobřežní oblasti	% poškozeného pobřeží roční náklady na obnovu
Udržitelnost klíčových druhů (např. velryby, ptactvo, ryby či mořská flóra)	počet druhů považovaných za klíčové míra rybaření
Eroze pobřeží	% pobřeží podléhající erozi
Intenzita využití	počet turistů na danou plochu
Sezónnost	% turistů navštěvujících oblast ve vrcholné sezónně poměr mezi počtem turistů ve vrcholné a nejnižší sezónně % zařízení otevřených celoročně % celoročních pracovních míst v cestovním ruchu
Management pláží	náklady na údržbu pláží počet certifikovaných pláží (např. Modrá vlajka)
Znečištění mořské vody	počet dní, kdy jsou pláže uzavřeny kvůli kontaminaci stížnosti turistů
Útesy	počet druhů žijících na útesech počet návštěvníků útesů (např. potápěčů)
Čistota a kvalita	% turistů, kteří oblast vnímají jako znečištěnou
Bezpečnost	počet turistů zasažených negativními sociálními jevy (kriminální činností)

Zdroj: vlastní zpracování dle: *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: a Guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation, 2004. [online]. ISBN 92-844-0726-5. Dostupné z: http://www.adriaticgreenet.org/icareforeurope/wp-content/uploads/2013/11/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf.

1.1.3 Agenda 21

Na konferenci Spojených národů o životním prostředí a rozvoji (United Nations Conference on Environment and Development, **UNCED, Summit Země**) se sešlo 10 tisíc zástupců ze 178 zemí světa. Konference se zabývala nejnaléhavějšími otázkami dalšího vývoje planety. Jednalo se nejen o životním prostředí, ale i o celkovou kvalitu života. Přijalo se zde mnoho **významných dokumentů**:

- Deklarace z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji;
- Rámcová úmluva OSN o změně klimatu;
- Úmluva o biologické rozmanitosti;

[30] *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: a Guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation, 2004. [online]. ISBN 92-844-0726-5. Dostupné z: http://www.adriaticgreenet.org/icareforeurope/wp-content/uploads/2013/11/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf.

- Prohlášení k principům globální dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů;
- Agenda 21.[31]

Agenda pro 21. století vznikla na konferenci v brazilském Rio de Janeiro probíhající od 3. do 14. března roku 1992. Zabývá se zásadami udržitelného rozvoje a dělí se na 4 části: ochrana zdrojů a hospodaření s nimi, sociální a ekonomické aspekty, finanční zdroje a úloha velkých společenských skupin. Jejím cílem je aplikace udržitelnosti do jednotlivých regionů (Místní Agenda 21), zefektivnění spotřeby surovin a energie, zapojení nové technologie, odstranění chudoby atd. Agendu 21 pro průmysl cestovního ruchu v roce 1996 společně zpracovaly WTO (World Tourism Organisation, dnes UNWTO), WTTC a Earth Council (Rada Země). Mezi její hlavní zásadu patří to, že cestovní ruch pomáhá lidem dosáhnout aktivního života v souladu s přírodou.[32] Organizace cestovního ruchu podle ní začlení **principy udržitelnosti** do veškerých procesů pomocí těchto stěžejních bodů:

- určit kapacity regulačních, ekonomických a dobrovolných struktur schopných zajistit udržitelný cestovní ruch;
- v organizaci vyhodnotit ekonomické, společenské, kulturní a ekologické důsledky činnosti;
- zaměřit se na vzdělání a povědomí o principech;
- plánovat udržitelný rozvoj;
- dbát na výměnu informací a technologii;
- zapojit celou společnost;
- vyvíjet nové produkty zaměřené na udržitelnost;
- měřit dosahování udržitelnosti;
- rozvíjet partnerství.[33]

První část dokumentu se zabývá sociální a ekonomickou dimenzí udržitelného rozvoje. Konkrétně se zaměřuje na mezinárodní spolupráci podporující udržitelný rozvoj v rozvojových zemích a z toho vyplývajících úmluv aplikovatelných pro jednotlivé národy. Řeší problematiku chudoby, změny spotřebních zvyklostí, demografický vývoj a ochranu zdravotních podmínek. Druhá sekce nese název Konzervace a management zdrojů pro rozvoj. Mimo jiné se zabývá ochranou atmosféry, plánováním a vedením krajinných zdrojů, bojem proti odlesňování, suchu

[31] *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Odborná školení a vzdělávání pracovníků veřejné správy pro oblast cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf.

[32] PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj: 2002. S. 13.

[33] HOUŠKA, Petr. *Environmentální aspekty potenciálu území pro cestovní ruch*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. S. 7–10. ISBN 978-80-7452-041-9.

a dezertifikaci, horskou krajinou, udržitelným zemědělstvím, biologickou rozmanitostí, ochranou oceánů a pobřeží, užíváním vodních zdrojů, řízením toxických chemikálií a hospodařením s pevným odpadem, odpadními vodami a radioaktivními látkami. Další sekce zdůrazňuje roli hlavních zájmových skupin. Mezi ty patří ženy, děti, mládež a domorodci. Tato část se také zabývá nevládními organizacemi, lokálními autoritami, odboráři, farmáři a sektorem vědy a technologií. Poslední část navazuje na všechny předchozí způsobem implementace dokumentu. Zaměřuje se na finanční zdroje, transfer technologií a vědy, vzdělávání a obecné povědomí. Agenda 21 rozebírá všechny aktuální a závažné problémy a připravuje populaci na **změnu v následujícím století**. OSN si dalo za cíl vytvořit spravedlivý a nediskriminační tržní systém otevřený všem státům světa a zlepšit životní standard rozvojových zemí. Veškeré snahy musí být v souladu s principy udržitelného rozvoje. Podporuje transparentnost operací, investice, zefektivnění finančních a daňových systémů a činnost malých podniků (zahrnující i farmáře). Organizace spojených národů propojuje boj s chudobou a ničení životního prostředí prostřednictvím vytvoření udržitelnosti zdrojů. Udržitelný rozvoj by měl zasáhnout všechny úrovně společnosti. S tím souvisí poskytnutí základního vzdělání, zdravotnické péče a přístupu k pitné vodě i nejchudším segmentům populace. Jedním z cílů je redukce primárních zdrojů a energie při výrobě a spotřebě zboží a služeb. S tím souvisí také recyklace odpadů a eliminace užívání nehospodárných obalových materiálů. Základní zdravotnická péče fungující i v rozvojových zemích usnadní boj s šířením přenosných nemocí. Svět by měl mít také připravené manuály v případě zasažení určité oblasti živelnou pohromou či jinou nepředvídatelnou událostí. V urbanizovaných oblastech by měla být zajištěna udržitelná doprava a energie. Všichni by měli mít spravedlivý přístup k pravdivým informacím, s čímž souvisí zavedení efektivních zákonů a možnost vymáhání práva. Důležitost dopravního sektoru spočívá v jeho nespornému přispívání k ekonomickému a sociálními rozvoji. Na druhou stranu doprava způsobuje značné znečištění atmosféry, které by mělo být omezeno. Ochrana oceánů, moří, pobřežních oblastí a mořských ekosystémů spočívá ve snižování škodlivých skleníkových plynů. Pro udržitelný rozvoj je stěžejní zavedení managementu destinací, odpovědného podnikání, zapojení nevládních organizací a propojení soukromého a veřejného sektoru.[34]

V roce 2002 se konala navazující **konference OSN** v jihoafrickém **Johannesburgu**. Přinesla tzv. Implementační dokument, který měl sloužit k zavedení principů Agendy 21 do celosvětové praxe. Zároveň se zdokonalily nedostatky vyplývající z původního dokumentu.

[34] *Agenda 21*. United Nations Sustainable Development. Rio de Janeiro, Brazil: United Nations Conference on Environment & Development, 3 to 14 June 1992. [online]. Dostupné z: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf.

Jednalo se například o využití energií, vztah globalizace a volného obchodu s udržitelným rozvojem či prohloubení tematiky změny spotřebního a výrobního chování.[35]

Místní Agendy 21 aplikují všechny stěžejní okruhy z jednání v Riu do konkrétního regionu. Do činnosti Místní Agendy 21 spadá například obnova památek, zachování tradic a řemesel, udržitelný cestovní ruch, územní integrované plánování, starost o krajinu, péče o starší občany, speciální programy pro školy, tzv. práce zdola v rámci místní komunity (sázení stromů, údržba parku), spolupráce s místními médii a zavádění environmentálních systémů řízení do podniků.

1.1.4 Agenda 2030

Program OSN „**Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030**“ usiluje o prosperitu Země i její populace. Jejím cílem je posílit mezinárodní mír, zmírnit chudobu, rozšířit svobodu, rovnoprávnost, všestrannou spolupráci a udržitelný rozvoj. Zahrnuje 17 hlavních cílů a 169 plánů k jejich naplnění na období 2015–2030. Její základy byly položeny na Konferenci v Riu de Janeiro v roce 2012. **Cíle dokumentu** jsou následující:

- zamezit všem formám chudoby po celém světě;
- ukončit problém hladomoru, zajistit bezpečnou výživu a zdůraznit roli udržitelného zemědělství;
- zajistit zdraví a blahobyt všem bez rozdílu;
- vzdělání pro všechny, zvýraznit roli celoživotního vzdělávání;
- rovnoprávnost pohlaví, posílit roli žen;
- zavést udržitelné hospodaření s vodou a kanalizační systém;
- moderní a udržitelné energie pro celý svět;
- docílit udržitelného ekonomického růstu, plné a produktivní zaměstnanosti a zajistit vhodné zaměstnání pro všechny;
- vybudovat moderní infrastrukturu, přejít na udržitelný průmysl a dbát na inovace;
- redukovat nerovnosti v rámci jednoho státu i mezi nimi;
- moderní, udržitelná a bezpečná města;
- zdůraznit udržitelné produkční i spotřební chování;
- akutní boj s klimatickými změnami a jejich dopady;
- uchovat a rozumně využívat oceány, moře a další vodní plochy;

[35] *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Odborná školení a vzdělávání pracovníků veřejné správy pro oblast cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf.

- chránit a podporovat všechny ekosystémy, udržitelně využívat lesy, bojovat s dezertifikací, zachovat biodiverzitu;
- šířit mír, zpřístupnit spravedlnost a zavést efektivní instituce na všech úrovních;
- posílit důležitost implementace udržitelnosti a podpořit všestrannou spolupráci.

Mezi konkrétní kroky vedoucí k dosažení těchto cílů do roku 2030 patří například snížení chudoby o polovinu podle národních definic, omezení mateřské úmrtnosti na méně než 70 případů ze 100 000 porodů, umožnění dokončit základní i střední vzdělání v odpovídající úrovni všem dětem bez rozdílu, dostupnost nezávadné a pitné vody pro všechny, v nejméně rozvinutých zemích alespoň 7% meziroční růst HDP atd. Program by měl být implementován na regionální, národní i globální úrovni.[36]

1.1.5 Šetrné formy cestovního ruchu

V cestovním ruchu roste význam regionů, je kladen důraz na důslednější politiku destinací. Preference turistů stále více vyžadují podporu místního obyvatelstva. Zároveň je uchování životního prostředí více nákladné. Šetrný cestovní ruch je závislý na rozložení jeho účastníků v čase i prostoru.[37] Definice šetrného cestovního ruchu může znít například takto: *„Alternativní cestovní ruch je alternativou k masovému cestovnímu ruchu s jeho negativními vlivy na sociální a kulturní prostředí a na životní prostředí obecně. Zpravidla je to cestovní ruch v malých skupinách, který respektuje potřeby a zvyklosti místní komunity a její životní prostředí“.*[38] nebo: *„Odpovědný cestovní ruch je cestovní ruch, při jehož realizaci jeho organizátoři i účastníci vymezují a respektují svou odpovědnost ve vztahu k přírodnímu dědictví, kulturnímu dědictví, a k místní komunitě“.*[39]

Šetrné formy se obvykle označují za zelený cestovní ruch, při kterém se turista snaží splynout s přírodou. Přírodní cestovní ruch se odehrává v přírodě, ale ne vždy musí být udržitelný. **Venkovský cestovní ruch** je provozován mimo rekreační centra, v místech s malou hustotou zalidnění. U nás je tímto přístupem charakteristické chataření. Souvisí s životem v souladu s přírodou, alternativní zemědělskou činností na farmách, budováním turistických stezek a cyklotras, návštěvou skanzenů a místních muzeí, zachováním tradičního řemesla atd. Má mnoho podob jako jsou agroturismus, ekoagroturismus, ekoturismus, dobrodružný a kulturní cestovní ruch. **Ekoturismus** není formou cestovního ruchu, ale přístup k cestování. Je kladen důraz

[36] United Nations. Sustainable development knowledge platform. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.* Dostupné z: https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld.

[37] *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu*. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí. Kolektiv autorů. Institut obchodu a cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf.

[38] PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj: 2002. S. 17.

[39] PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj: 2002. S. 201.

na environmentálně uvědomělé chování návštěvníků, kteří ve spojením s místními obyvateli prožívají autentické zážitky. Důležitá je odpovědnost podnikatele i návštěvníka. Ekoturista využívá vhodného dopravního prostředku, preferuje certifikované výrobky a služby a dbá na ochranu prostředí a prosperitu rezidentů. Obvykle je zaměřen na poznávání přírody především v přírodních rezervacích, národních parcích atd. **Agroturismus** se váže na farmy a menší zemědělské usedlosti. Návštěvníci se do práce na farmě můžou zapojit. Pomáhá k rozvoji venkovských regionů. Jeho obdobou je **ekoagroturismus**, ve kterém se hospodaří na ekologicky šetrných farmách s bioprodukty. **Cykloturistika** představuje aktivní formu poznávání zajímavostí na kole. **Domorodý cestovní ruch** vede k poznání, jak se žilo v dřívější době. Zároveň jde o zkoumání života domorodých kmenů na jejich území. Jeho přílišný rozvoj však může narušit přirozenou rovnováhu života místních. K rozvoji udržitelného cestovního ruchu slouží také tzv. **Greenways** (zelené stezky). Jedná se o trasy a stezky pro sport, rekreaci a turistiku, které fungují na ekologických principech. V oblasti venkovského cestovního ruchu fungují i profesní sdružení. Příkladem je Svaz venkovské turistiky (EUROGITES, European Federation of Farm and Village Tourism), jenž nabízí certifikaci ubytování v soukromí či produkt Prázdniny na venkově. Certifikaci, vzdělávání a speciální produkt (Stezky dědictví) nabízí také Evropské centrum pro ekoagroturistiku (ECEAT, European Centre for Ecological and Agricultural Tourism).[40]

Geoturismus je cestovní ruch provozovaný v krasových oblastech, jeskyních, kaňonech, skalních městech, bývalých hornických oblastech, zejména pak v geoparcích UNESCO (United Nations Educational, Scientigic and Cultural Organization). Geoparky vznikly za účelem zachování a využívání geologického dědictví. Jeho návštěvníci se naučí, jak pohyb kontinentů, vulkanická činnosti, pohyby ledovců a změny klimatu neustále dotvářejí krajinný ráz. Obyvatelé se v nich můžou zapojit do udržitelného využívání krajinných hodnot a úsilí o jejich obnovu. Svou činností naplňují cíle Agendy 21 a Světového Summitu o udržitelném rozvoji (Johannesburg, 2002). Není to zákonem chráněné území, nýbrž místo, kde se dá žít v souladu s přírodou. Lidská činnost tu tvoří pro krajinu přidanou hodnotu. Dbá se zde na tradiční řemesla, umění, ekologicky šetrné zemědělství, místní kuchyni, venkovské ubytování, tradiční typy dopravy atd. Všechny tyto činnosti jsou atraktivní pro návštěvníky, kteří si je mnohdy můžou sami vyzkoušet.[41]

V současnosti se klade důraz na kvalitní a **ekologicky šetrné služby** cestovního ruchu. Rozvíjí se různé způsoby značení (ecolabeling), které pomáhají spotřebitelům při rozhodování. Nejznámější evropskou značkou ubytovacích zařízení je **Evropská květina** (The Flower).

[40] HOUŠKA, Petr. *Environmentální aspekty potenciálu území pro cestovní ruch*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. S. 43–45. ISBN 978-80-7452-041-9.

[41] PÁSKOVÁ, Martina. *Environmentalistika cestovního ruchu. Tourism Environmentalism.* Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 1, č. 2, str. 7–113. Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. Katedra rekreologie a cestovního ruchu.

Ta zaručuje minimum emisí v zařízení, čisté životní prostředí, úsporu energie, správné nakládání s odpadem a využívání místních produktů.[42] Do podniků se zavádí také environmentální systémy řízení (**EMS** – Environmental Management Systems). Ty nejen snižují špatný vliv podniku na životní prostředí, ale vedou k otevřenější a upřímnější komunikaci s okolní komunitou. Mezi nejrozšířenější EMS patří **EMAS** (Eco-Management and Audit Scheme) a normy **ISO 14001**. Zavedení principů je dobrovolné, nicméně přináší úsporu nákladů, lepší vymezení pravomocí a odpovědnosti a zlepšuje vztahy s okolím.[43]

[42] INDROVÁ, Jarmila, Petr HOUŠKA a Zdenka PETRŮ. *Kvalita ve službách cestovního ruchu*. Praha: Oeconomica, 2011. S. 64–66. ISBN 978-80-245-1766-7.

[43] KŘÍŽEK, Felix a Josef NEUFUS. *Moderní hotelový management: nové trendy a metody v řízení hotelů, aktualizované informace o hotelovém provozu a jeho organizaci, optimalizace provozu s ohledem na ekologii a etiku, praktické příklady a fotografická příloha*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. S. 162–169. ISBN 978-80-247-4835-1.

2 Řecko – vymezení destinace

Řecko je považováno za kolébku evropské civilizace s historií trvající přes 3 000 let. Jeho poloha ve Středomoří mezi Evropou, Asií a Afrikou pro něj vždy představovala příležitosti i hrozby. Země láká různorodé návštěvníky. Nachází se zde divoká zelená příroda, sluncem vyprahlá krajina, luxusní resorty pro organizované zájezdy, vesnický folklór i historické památky. Řecká kultura lidstvu přinesla významné architektonické slohy, zrod dramatu a divadla, poezii, filozofii, základy medicíny, matematiky a řadu dalších oborů. Země prožila také války, okupace, politické nepokoje a chudobu. Ve starověku zde vládli tyrani a aristokraté, dokud se k moci nedostal Solón, průkopník demokracie. Ten stál za prvními ekonomickými a společenskými reformami. V roce 2009 začalo novodobé krizové období. Paradoxně místo, kde se zrodila demokracie, v současnosti téměř ztrácí víru v tento systém.[44]

2.1 Všeobecný přehled

Slovo **politika**, jako spousta dalších slov, je řeckého původu. V zemi je řízena vlivnými úředníky, byrokracií a úplatky. Řecko je parlamentní republikou. Všeobecné volební právo je platné pro muže a ženy od 18 let. Parlament volený na čtyři roky se skládá ze 300 poslanců. Poslanci volí prezidenta na pětileté období. Tím je od 13. 3. 2015 stoupenec nových demokratů, Prokopis Pavlopoulos. Mezi největší současné politické strany patří Nová demokracie (ND), Panhelénské socialistické hnutí (PASOK) a komunistická strana (KKE). Řekové jsou politicky velmi aktivní, chodí k volbám, pořádají shromáždění, demonstrace i stávky. Stále zde platí všeobecná branná povinnost. Řecko patří do většiny mezinárodních a nadnárodních organizací jako je Evropská unie (EU), Organizace spojených národů (OSN) či Severoatlantická aliance (NATO). Státní vlajka je tvořena řeckým křížem v levém horním rohu a devíti modro-bílými pruhy. Ty odpovídají devíti slabikám válečného pokřiku proti Turkům (E-le-the-rí-a i Thá-na-tos, Svobodu nebo smrt). Hudbu k hymně složil Nikolas Mantzaros a slova představuje Hymnus na svobodu od Dionýsia Solomose. Zajímavostí je, že počtem slov je to nejdelší státní hymna.[45]

[44] KYRIAKOPOULOS, Victoria. *Athény do kapsy. Z řady průvodců Lonely Planet.* Praha: Svojtka & Co., 2009. s. 170–176. ISBN 978-80-256-0160-0.

[45] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce.* Brno: CP Books, 2005. S. 30–32. ISBN 80-251-0683-7.

2.1.1 Geografie

Poloha

Řecká republika (Elliniki Dimokratia) se rozkládá na jihu **Balkánského poloostrova**. Z celkové rozlohy **131 957 km^2** leží 106 777 km^2 země na pevnině a 25 213 km^2 na ostrovech. Pobřeží pevninského Řecka měří pouhých 4 000 km, ovšem i s ostrovy jeho délka dosahuje 15 000 km. Kromě Indonésie a Filipín nemá žádný jiný stát tolik území na ostrovech. K zemi patří přibližně **6 000 ostrovů** (podle řecké centrály cestovního ruchu), obydlených jich je asi 227. Mezi největší z nich patří Kréta (8 259 km^2), Evvia (3 654 km^2), Lesbos, Rhodos, Chios, Kefallonia, Korfu, Zakynthos a Lefkáda. **Východní Sporady** leží v Egejském moři a spadá k nim třeba Lesbos nebo Chios. Mezi **Kyklady** patří Paros, Naxos nebo Andros. Rhodos, Kos či Patmos se řadí k **Jižním Sporadám** (neboli Dedokanésos). **Jónské ostrovy** leží při západním pobřeží pevniny. Nejjižnějším ostrovem je Gavos (asi 38 km od Kréty), který tvoří také nejjižnější bod Evropy. Země sousedí s Albánií, Makedonií, Bulharskem a Tureckem. Dělí se na 10 regionů: **Thrákie, Makedonie, Ipiors, Thessalia, Střední Řecko, Peloponés, Jónské ostrovy, Kréta, Egejské ostrovy a mnišská republika Athos**. V důsledku setkávání euroasijské, africké a egejské pevninské desky dochází v oblasti k častým zemětřesením (asi 300 za rok).[46]

Pohoří a nížiny

Zhruba 80 % země tvoří hory, což z ní činí nejhornatější stát Evropy. K větším nížinám patří pouze Makedonská, Thessálská a Thrácká. Albánsko-řecká horská soustava zahrnuje pohoří Pindos a Parnas. Přes Peloponés, Krétu a Rhodos zasahuje až do Turecka. V Thrácko-makedonské horské soustavě se nachází nejvyšší hora, **Mytikas** (2 917 m. n. m.), v masivu Olympu. Jelikož je zde hlavní horninou vápenec, je Řecko tvořeno spoustou jeskyní a propastí. Nachází se zde nejhlubší propast v Evropě, **Provatina** (405 m).

Vodstvo

Oblast patří k nejsušším v Evropě. V létě se na místě mnohých řek nacházejí pouze vyschlá koryta nebo malé potůčky. V zimě jsou díky období dešťů koryta plná. Nejdelší řekou je **Aliakmonas**. Známé jsou Velké a Malé Prespanské jezero ležící mezi Řeckem, Albánií a Makedonií. Řecko obklopuje šest okrajových moří Středozemního moře: Jónské, Myrtské, Egejské, Thrácké, Krétské a Libyjské. Mezi ostrovy Kythira a Antikythira, které leží jižně od Peloponéského poloostrova, se nachází nejhlubší místo Středozemního moře. Propadlina **Kalypso** dosahuje hloubky 5 015 metrů. Je zde 1 348 pláží. Vesměs platí, že na západní straně

[46] FIALA, Luděk. *Korfu: Jónské ostrovy: Průvodce na cesty*. Praha: Freytag & Berndt, 2006. S. 8–9. ISBN 80-7316-234-2.

ostrovů jsou pláže skalnaté a oblázkové, vhodné pro potápění a vodní sporty jako windsurfing. Na východní straně jsou spíše písečné s pozvolným vstupem do vody.[47]

2.1.2 Přírodní podmínky

Podnebí

Ve středomoří existují jen dvě roční doby: léto a zima. Ve vnitrozemí se přidává ještě jaro. Léto je obvykle obdobím sucha, zima naopak dešťů. Západní pobřeží má trojnásobné množství srážek oproti východnímu. Na horách je běžný sníh, proto se v pohoří Pindos, Parnassos, Olymp a také na Peloponésu a na Krétě nacházejí lyžařská střediska. Počasí je ovlivněno různými druhy větrů. Nejznámější jsou meltemi (suchý severozápadní) nebo scirocco (jižní). Na Jónských ostrovech je známý chladný severozápadní vítr z Jadranu, maistros.

Fauna a flóra

Flóra je v Řecku bohatá. Některé rostliny jsou velmi vzácné, například jedle kefalonská. Lesy jsou ohrožovány požáry, erozemi a pasoucími se kozami. Ty naopak pomáhají orchidejím, jež spásání vyžadují. Běžná je **borovice halepská**, jejíž pryskyřicí se dochucují některá vína (retsina). Rozšířené jsou bavlnové a tabákové plantáže. Národním stromem je **olivovník**. Olivy neslouží jen jako pokrm, vytváří se z nich olej a kosmetické výrobky. V pohoří Pindos se vyskytují medvědi, vlci, šakali a divoké kočky. Na Krétě žijí vzácné kozy bezoárové. V zemi je mnoho druhů ptactva a plazů. Za zmínku stojí různé **želvy, ještěrky a hadi**. Je třeba si dávat pozor na jedovaté zmije, škorpióny a velké stonožky. U Jónských ostrovů, zejména pak na Zakynthosu, žijí karety velké, tuleni středomořští a delfíni. Zřídka jsou k vidění i menší žraloci. Mořští živočichové jsou ohrožováni zakázaným rybařením pomocí dynamitu.[48]

Životní prostředí

Země si drží prvenství v počtu nejčistších pláží v Evropě. Řada pláží nese označení „Modrá vlajka“. V Řecku se stále moc nedbá na ochranu přírody. Systém třídění odpadu se tu stále neujal. Zejména ve městech jezdí velké množství motorových vozidel, často bez moderních katalyzátorů. Na druhou stranu má mnoho domů vlastní sluneční kolektory sloužící k ohřevu vody. Na ostrovech se rozmáhají větrné elektrárny.[49]

---

[47] STRUŽKOVÁ, Karin. Dovolená v Řecku, báječně rozdané karty. *Země světa.* Řecké ostrovy. Praha: GeoBohemia, s. r. o., únor 2015. s. 2–9. ISSN 1213-8193.

[48] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce.* Brno: CP Books, 2005. s. 35–37. ISBN 80-251-0683-7.

[49] BENSON, Andrew. *Řecké ostrovy: [turistický průvodce].* Brno: Jota, 2007. Livingstone – průvodci. Přeložila Jaroslava NOVOTNÁ. S. 208–209. ISBN 978-80-7217-498-0.

2.1.3 Kultura

Lidé

Řecko je zemí s největším podílem přistěhovalců v Evropě. Z **10 768 477 obyvatel** (odhad z července 2017) je až 1,1 milionu přistěhovalců, zejména Albánců. Za Řeka se považuje každý, kdo v zemi žije, mluví řecky a vyznává ortodoxní náboženství. Na severovýchodě žijí Pomakové (sunitští muslimové), na ostrovech Kos a Rhodos Turci. Dále jsou zde menšiny Bulharů, Vlachů, Arménů, Poláků, Rusů a Ukrajinců. Většina obyvatel hovoří řecky, menšiny mluví také turecky, rumunsky a makedonsky. Přibližně čtvrtina obyvatel žije na venkově, ostatní jsou ve městech Athény a Pireus, Thessaloniki (Soluň), Patra, Heraklion, Volos a Larisa. Je patrná tendence migrace obyvatel z ostrovů do měst na pevnině. Nejvíce Řeků v zahraničí žije v USA, Austrálii, Německu, Francii, Belgii a Holandsku. Lidé zde mají osobitý životní rytmus, lpí na tradicích a rodinných hodnotách. Pojetí času je zde jiné než u nás, dochvilnost není řeckou předností. K životnímu stylu neodmyslitelně patří hudba a tanec. Kriminalita je zde velmi nízká. Silniční provoz může být nebezpečný, na pravidla se moc nedbá.[50] Téměř 50 % obyvatel pracuje v **terciárním sektoru,** ve kterém převažují rodinné podniky. Vyváží se zemědělské produkty (tabák, ovoce, bavlna, víno, olivový olej), textil a kožené výrobky, kovy, rudy, cement a ropné produkty. Na některých ostrovech se těží mramor. Státu patří jedno z největších obchodních loďstev světa. Řecko vedle Portugalska patří k nejchudším státům EU. Jedním z důvodů je to, že téměř 30 % obyvatel pracuje v zemědělství.

Mateřské školy jsou v Řecku nepovinné a hodně rodin spoléhá raději na soukromé chůvy. Povinná **školní docházka** je devítiletá: 6 let v národní škole (dimotiko scholio), 3 roky v sekundární škole (gymnasion). Na vyšším gymnáziu (lykio) studují žáci 3 roky technický, humanitní nebo praktický obor, který zakončí maturitou. Vzdělávací systém není příliš kvalitní, a proto jsou velmi běžní soukromí učitelé. Vysokou školu studenti obvykle studují déle, než je obvyklé.

Kuchyně

Jídlo je v Řecku společenskou událostí. Tvoří významnou součást všech setkání. Snídaně a oběd bývají menší, následuje polední siesta. Večeří se velmi pozdě, až po desáté hodině, s rodinou a přáteli. Jídlo se často skládá pouze z několika chodů bohatých předkrmů (mezedakia). Mezi ně patří plody moře, zeleninové saláty, různé druhy oliv a sýrů. Oblíbené jsou plněné vinné listy a olivy či tzatziki. K tradičním jídlům patří gyros, který pochází z Turecka (kebab). K jídlu se obvykle pije domácí víno či ouzo. Typickým vínem je retsina s chutí pryskyřice. V restauraci

[50] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce.* Brno: CP Books, 2005. s. 38–59. ISBN 80-251-0683-7.

je běžné dostat zdarma karafu s vodou a košík bílého chlebu s olivovým olejem. Hodně pokrmů obsahuje řecký plnotučný jogurt. Káva se pije několikrát denně. Na vesnicích jsou stále populární kafeniony, ve kterých muži debatují o politice u kávy a pálenky ouzo.[51]

Náboženství

Role **ortodoxní církve** je v zemi velmi důležitá. Jsou s ní spjaty svatby, pohřby, křtiny i skládání slibu nové vlády. Ústava zaručuje svobodu vyznání, ale zároveň označuje ortodoxní církev za převažující náboženství. Mimo jiné zaručuje, že se bible nemůže přeložit bez souhlasu autokefální ortodoxní církve nebo konstantinopolského patriarchátu. Proto Písmo svaté existuje pouze v helénistické řečtině. Ke schizmatu došlo v roce 1054 a ortodoxní víru odlišují různá dogmata. Pravoslavní například neuznávají papeže za hlavu křesťanů. Uznávají pouze dvě autority: Písmo svaté a Svatou tradici. Pravoslavné náboženství má v životě Řeků významnou roli také proto, že národ stmelovalo v době turecké muslimské nadvlády. Řecká ortodoxní církev navazuje na východní byzantské církve. Samostatný je mnišský stát Athos. Kněží (popi) se před vysvěcením můžou jednou oženit. Nosí dlouhé tmavé sutany, vysoké čepice, dlouhé zapletené vlasy a vousy. K řecké ortodoxní církvi se hlásí 96 % obyvatel. Jsou zde také menšiny katolíků, židů, sunnitů a protestantů. Církev je největším majitelem nemovitostí v zemi s celkovým majetkem kolem desítek miliard EUR. Jeho registr je nepřehledný a mnohdy z něj nejsou odváděny daně, což by mohlo značně pomoci zmírnit dluhovou krizi. Na druhou stranu církev poskytuje sociální pomoc (veřejné vývařovny pro chudé, domovy důchodců a sirotčince, dětské domovy, letní tábory).[52]

Svátky

Pojetí kalendáře je v ortodoxním světě odlišné. Začíná 1. září a každý den je svatý, jelikož připomíná alespoň jednoho světce. K tomu existují další svátky, z nichž jsou nejvýznamnější Velikonoce a Vánoce. V roce 1582 část církve přešla z juliánského kalendáře na gregoriánský, tím se všechno posunulo o několik dní. Tento rozdíl se stále zvětšuje. Nejvýznamnějším svátkem jsou **Velikonoce.** Na Zelený čtvrtek se barví vajíčka na červeno a zapékají se do mazanců. Řekové si s nimi také ťukají a komu praskne vejce jako poslednímu, toho čeká štěstí. První velký obřad se koná na Velký pátek. Večer jsou v průvodu nesena bohatě zdobená nosítka představující Ježíšův hrob. Připomíná se snímání Krista z kříže. Na některých místech se pálí figuríny Jidáše. Na Bílou sobotu o půlnoci probíhá půlnoční mše připomínající zmrtvýchvstání Krista. Na Velikonoční neděli končí čtyřicetidenní půst, který se zejména na vesnicích stále dodržuje. Mezi další důležité svátky patří Nový rok (1. ledna), Tři králové (6. ledna), První máj (1. května), Den nezávislosti

[51] ŽÁK, Aleš. Kuchyně. *Země světa.* Řecko. Praha: GeoBohemia, s. r. o., 2008. Upravené a rozšířené vydání č. 6/2005. s. 52–53. ISSN 1213-8193.

[52] PAULÍK, Ivo. Pravoslavné křesťanství. *Země světa.* Řecko. Praha: GeoBohemia, s. r. o., 2008. Upravené a rozšířené vydání č. 6/2005. s. 40–44. ISSN 1213-8193.

a Zvěstování Páně (25. května), Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna), Den Ochi, neboli den „ne“ (26. října), Vánoce (25. prosince) a Silvestr (31. prosince). Hodně svátků se podobá těm středoevropským. Kromě toho má každá oblast významné patrony, kterým je zasvěcen konkrétní den. Hlavní sláva se vždy odehrává v předvečer svátku.[53]

2.2 Historie

Doba kamenná, bronzová, železná a archaická (do roku 479 př. n. l.)

Důkazy o osídlení oblasti jsou staré přes půl milionu let. V jeskyni Petralona byla nalezena kostra neandrtálského muže. Podle vykopávek se jedná také o první místo v Evropě, kde člověk používal oheň. Od 4. století př. n. l. se na pevnině rozvíjí kultury Sesklo a Dimini, na Krétě kultura **minojská** a na ostrovech kultura **kykladská**. V této době bylo založeno město Mykény. Kykladská kultura je známá pro své geometrické, moderně vypadající sošky (idoly). Na Krétě vznikaly palácové komplexy, například Knóssos. V roce 1200 př. n. l. byl Peloponés obsazen **Dóry** a cenné mykénské znalosti, zejména tzv. lineární písmo B, byly zapomenuty. Pokračovalo osidlování Dórů, Jónů a Aiolů. Kolem roku 800 př. n. l. bylo fénické písmo přeměněno na řeckou alfabetu. V té bylo napsáno nejvýznamnější řecké literární dílo všech dob, Homérovy eposy **Ilias a Odysea**. Od roku 750 př. n. l. se řecká civilizace začala rozvíjet takovým tempem, jako žádný jiný národ. Zasloužily se o to zejména městské státy polis, ve kterých odpovědnost spočívala na občanech. Aiolové osídlili Egejské ostrovy, Severní Sporády, ostrov Evvia a Kyklády, Dórové zas Krétu, Thiru, Dedokanésos a Jónské ostrovy. Řekové expandovali na Kypr, Sicílii, do jižní Itálie, jižní Francie a k pobřeží Černého moře. V letech 492–480 př. n. l. probíhaly **řecko-perské války**, z nichž jsou známé bitvy u Marathonu a Thermopyl a slavný spartský král Leonidas. Po válkách byl Peloponés ovládán Spartou. V Athénách vznikly první „Drakontovy“ zákony. Byly velmi přísné, proto se z nich odvodilo slovo drakonický (tvrdý, nemilosrdný). Později byly nahrazeny první řeckou ústavou, která zrovnoprávnila všechny občany Athén. Ti se mohli podílet na moci soudní.[54]

Doby klasická a helenistická (do roku 146 př. n. l.)

V letech 431–404 př. n. l. probíhaly **peloponéské války**, které skončily nadvládou Sparty. Ta byla brzy na to poražena Thébami. Klasické období bylo kulturně významné. Byly dokončeny chrám Parthenón a Akropole. Z této doby pochází i **divy světa** jako socha Dia v Olympii, rhodský Kolos, chrám bohyně Artemis v Efesu či Mauzoleum v Halikarnassu (současný turecký Bodrum). Pro matematiku byli důležití Pythagoras a Thales z Milétu. Dařilo se dramatu (Sofokles,

[53] BENSON, Andrew. *Řecké ostrovy: [turistický průvodce].* Brno: Jota, 2007. Livingstone – průvodci. Přeložila Jaroslava NOVOTNÁ. S. 39–42. ISBN 978-80-7217-498-0.

[54] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce.* Brno: CP Books, 2005. s. 18–21. ISBN 80-251-0683-7.

Euripides) i komedii (Aristofanes). Na Kosu se narodil lékař Hippokrates a na Krétě byl vytvořen právní kodex. Za doby **helénismu** vybudoval Alexandr Makedonský (Veliký) mocnou říši, která se po jeho smrti rozpadla na Řecko, Sýrii a Egypt. Za Alexandra Velikého se helénismus rozšířil do Persie, Egypta a části Indie a Afghánistánu.[55]

Doba římská (do roku 395 n. l.)

Římská doba započala zničením Korinthu a připojením svobodného Řecka k provincii Makedonia. Když v roce 31. př. n. l. vojevůdce Octavius Augustus porazil Marka Antonia, stal se prvním římským císařem. Řecko se pod názvem **Achaia** stalo římskou provincií. Za vlády císaře Hadriána se rozvíjelo stavebnictví. Císař Konstantin I. Veliký založil nové hlavní město římské říše, Konstantinopolis (později známé pod jmény Byzantion, Cařihrad a Istanbul). V letech 49–54 n. l. apoštol Pavel šířil **křesťanství** do Soluně, Athén a Korintu. Když bylo v roce 313 křesťanství povoleno, postupně došlo k zániku antických olympských bohů.[56]

Doba byzantská (do roku 1453)

Římská říše se v roce 395 rozpadla na východní (Byzanc) a západní. Západořímská říše se rozpadla již roku 476, Východořímská až v roce 1453. V roce 1054 se křesťanská církev rozdělila na ortodoxní a katolickou. Bohatství Byzance čelilo nájezdům dobyvatelů, např. germánských kmenů Gótů a Vandalů, Slovanů a Arabů. Hlavním městem Byzantské říše se na chvíli stala Soluň. Do země se dostali první Albánci. Čtvrtá křižácká výprava obsadila Konstantinopol (1204). Benátčané, Frankové a Janové budovali na území Řecka opevněná města. Benátčané od roku 1194 okupovali ostrovy Kefallonia, Ithaka a Zakynthos.

Doba turecká (do roku 1920)

Konstantinopol byla v roce 1453 dobyta Turky a Byzantské císařství bylo nahrazeno Osmanskou říší. S výjimkou Jónských ostrovů se Řecko stalo její součástí. První sultán, Mehmed II., jako správce území zvolil řeckou ortodoxní církev, čímž umocnil její vliv. Řekové se ovšem nadvládě bránily povstáními a osvobozeneckými boji s podporou jiných národů. Získávali postupně další území, například Jónské ostrovy od Británie v roce 1864. V roce 1828 byla vyhlášena **Řecká republika** s premiérem Jannisem Kapodistriasem (zastřelen v roce 1831) a hlavním městem Nafplio. O 4 roky později byl bavorský král Otta I. zvolen prvním řeckým králem. Hlavní město se přesunulo do Athén. Otto první byl donucen opustit zemi a byl zastoupen dánským princem Vilémem (král Jiří I.). Rusko, Francie a Velká Británie se snažily o nezávislost Řecka v rámci Osmanské říše. Ta jeho autonomii ustanovila tzv. drinopolským mírem, ale Řecko na ní nadále bylo závislé.

[55] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce.* Brno: CP Books, 2005. s. 21–22. ISBN 80-251-0683-7.
[56] FIALA, Luděk. *Korfu: Jónské ostrovy: Průvodce na cesty*. Praha: Freytag & Berndt, 2006. S. 9–11. ISBN 80-7316-234-2.

Válečné období (do roku 1974)

Řekové se po 1. světové válce, ve které stáli na straně Spojenců, snažili získat část tureckého území. Po jejich neúspěchů bylo z Turecka podle **smlouvy z Lausanne** (1923) vysídleno 1,5 milionu Řeků, a naopak z Řecka bylo donuceno odejít 500 tisíc muslimů, většinou Turků, a 100 tisíc Bulharů. Díky násilné migraci se řecký národ sjednotil. V této době se často střídala vláda a z nové republiky se opět stala monarchie. Za druhé světové války byla země obsazena německými a italskými vojsky. V letech 1944–1949 probíhala **občanská válka**, kdy proti sobě bojovali monarchisté a komunisté. Během ní zahynulo více Řeků než za 2. světové války. Země byla po válkách ekonomicky, politicky i sociálně ochromená. Téměř milion Řeků emigroval do USA, Kanady a Austrálie a kdo zůstal, stěhoval se do hlavního města. V roce 1967 tzv. junta provedla převrat; omezila občanská práva, zakázala politické strany. Mnoho odpůrců odešlo do zahraničí, aby se nenechali uvěznit. Proti režimu se vzbouřili studenti. K jeho definitivnímu konci došlo při svržení vlády na Kypru, kdy započala také turecká invaze na tento ostrov.[57]

Řecká republika

Dne 17. listopadu 1974 se Řecko stalo republikou. Následovalo období míru a prosperity, ale také společenských a ekonomických reforem. Na Kypru vypukla občanská válka a ostrov byl rozdělen na tureckou a řeckou část. V roce 1981 se země přičlenila k Evropskému hospodářskému společenství, jako její nejmenší a nejchudší člen. V tomtéž roce se do čela vlády dostala socialistická strana PASOK Andrease Papandrease, která téměř nepřetržitě (kromě let 1990–93) vládla až do roku 2004, kdy byla poražena konzervativní stranou Nová demokracie Konstantina Karamanlise. V roce 2001 byla řecká měna drachma nahrazena eurem, což společně se zvýšením daně z přidané hodnoty přispělo ke zdražování. V roce 2004 se **Olympijské hry** vrátily do Athén.[58]

[57] FIALA, Luděk. *Korfu: Jónské ostrovy: Průvodce na cesty*. Praha: Freytag & Berndt, 2006.S. 9–12, s. 136. ISBN 80-7316-234-2.
[58] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce*. Brno: CP Books, 2005. S. 26. ISBN 80-251-0683-7.

2.3 Ekonomická a politická situace

Řecko vstoupilo do Evropského hospodářského společenství (**EHS**), předchůdce Evropské unie, v roce 1981. Jedním z důsledků bylo poškození řeckého průmyslu a zemědělství. Podniky nebyly tak konkurenceschopné, jako jiné evropské firmy. Nezaměstnanost vzrostla až na 10 % a u mladé generace byla téměř dvojnásobná. Šedá ekonomika narostla ke konci 80. let až na třetinu HDP. Nicméně země měla hospodářské problémy již před vstupem do Společenství.

V roce 2002 se země stala součástí Evropské ekonomické a monetární unie (**EMU**). Maastrichtská kritéria byla částečně zmanipulována, jelikož Řecko v některých bodech nedosahovalo požadovaných hodnot. S Řeckou vládou na podvodu spolupracovala americká banka Goldman Sachs. Po zveřejnění skutečných výsledků ztratila země důvěru investorů a úroky rychle vzrostly. Za zavedení eura se zasloužila socialistická vláda strany PASOK. Ta zavedla úsporný a stabilizační program, jehož cílem bylo dostat se do eurozóny. Největším problémem byl **veřejný dluh** 115 % HDP, který v polovině 90. let dosahoval dvojnásobku limitu podle Maastrichtských kritérií (stanoveno max. 60 % HDP). Značné byly také **daňové úniky** ve výši 4 miliard dolarů ročně. PASOK devalvovalo drachmu o 14 %, omezilo deficit rozpočtu a inflace v letech 1993–2004 klesla ze 14 % na necelá 3 %. Euro stimulovalo investiční prostředí. Levné půjčky využívaly podniky i stát. Meziroční růst HDP o 4 % v letech 2001–2009 dvojnásobně přesahoval průměr eurozóny. Řecké hospodářství bylo opět na vzestupu hlavně vlivem výdajů domácností i vlády. Země se nestarala o veřejný dluh, jež rostl i v období prosperity. Ten se stabilizoval asi na 100 % HDP. V roce 2004 se k moci dostala konzervativní strana Nová demokracie. Přibývalo zaměstnanců státního sektoru, čímž narůstaly výdaje. PASOK, který opět získal moc, sliboval zvýšení dávek sociálně slabším skupinám. V roce 2009 deficit činil 15 % HDP, což výrazně přesahovalo hranici stanovenou Evropskou unií (3 % HDP). V roce 2010 Řecko požádalo **Trojku** (EU, IMF a ECB) o vytvoření mechanismu chránícího zemi před bankrotem. Trojka navzdory nesouhlasu některých států téměř převzala kontrolu nad řeckými veřejnými financemi. Země se zavázala splnit určité podmínky, například zvýšit DPH a spotřební daň, posunout hranici odchodu do důchodu na 65 let, snížit minimální mzdu, důchody a platy státních zaměstnanců. Navzdory úsporným opatřením se krize prohlubovala. Nezaměstnanost vzrostla na 27 % v roce 2012. Přibylo lidí žijících pod hranicí chudoby, zhoršila se kvalita a dostupnost lékařské péče a dalších sociálních služeb. Nejproduktivnější část obyvatel emigrovala.[59]

[59] ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona a Konstantinos TSIVOS. *Řecká tragédie.* 1. vydání. Praha: Novela bohemica, 2017. S 72–85, 157-168. ISBN 978-80-87683-69-9.

Krizový program EU měl pomoci Řecku snížit vládní výdaje, zmenšit daňové úniky, kontrolovat úřady, zdravotní péči a penzijní systém a reformovat trhy práce a statků a služeb. První vlna pomoci přinesla Řecku půjčky ve výši **110 miliard EUR**. V roce 2011 Trojka poskytla zemi druhou finanční pomoc ve výši **130 miliard EUR**. Přesto se nedařilo reformy úspěšně dokončit. V roce 2014 se řecká ekonomika začala probouzet. Rozpočet byl po dlouhé době vyrovnaný a HDP vzrostlo o 0,7 %. V roce 2015 v předčasných parlamentních volbách vyhrála strana SYRIZA (radikální levice). Vzhledem k nelibosti věřitelů vůči této straně vyvstala otázka o budoucnosti země v eurozóně. Strana musela změnit svou politiku, aby zabránila státnímu bankrotu. Třetí finanční pomoc běží v období srpen 2015–2018 a dosahuje částky **86 miliard EUR**. V roce 2016 v důsledku reforem poklesl deficit na 4,5 % HDP. Řecká krize je prohlubována mediální kampaní. Veřejný dluh tvoří ve skutečnosti pouze 3,3 % celkového dluhu zemí eurozóny. Neustále probíhají reformy veřejného sektoru, který se stává funkčnějším a méně nákladným. Změny je třeba provést zejména v oblasti školství a zdravotnictví.[60]

2.3.1 Makroekonomické ukazatele a daňový systém

V roce 2014 poprvé od roku 2007 vzrostlo HDP (o 0,7 %). Pro rok 2015 se očekával významný propad, nicméně HDP kleslo pouze o -0,2 %. Vliv měla zejména úspěšná turistická sezóna. V roce 2016 ekonomika zaznamenala mírné zlepšení, deficit HDP poklesl na 4,5 %. Ekonomika stagnuje v důsledku nejisté politické situace a nedokončených reforem. Problémem zůstává černý trh, který tvoří až 20–25 % HDP. Lidé vlivem vysoké daňové zátěže nepřiznávají své příjmy.[61] V roce 2016 se **HDP** oproti předchozímu roku nezměnilo. Ve 4. čtvrtletí 2017 vzrostlo oproti stejnému období v roce 2016 o **1,9 %**. **Nezaměstnanost** v roce 2016 dosahovala 24,6 %. Zaznamenala nepatrný pokles, přesto je nejvyšší v eurozóně. Aktuálně dosahuje **20,9 %** (listopad 2017). **Veřejný dluh** je druhý nejvyšší (po Japonsku) a činí **180 % HDP**. **Deficit** státního rozpočtu podle odhadu v roce 2017 tvořil **1,3 % HDP**. **Inflace** byla v roce 2016 nulová, v letech 2013–2015 byla zaznamenána deflace. Aktuálně je inflace na úrovni **-0,2 %** (tzn. deflace v meziročním srovnání leden 2017/2018), exporty vzrostly o 12,1 % při meziročním srovnání k prosinci 2017. Navzdory přetrvávajícím hospodářským problémům se daří dobře cestovnímu ruchu, exportu a zemědělství. Očekávané hospodářské oživení bude způsobeno vyšší spotřebou domácností, nárůstem likvidity a finančními prostředky ze strukturálních fondů Evropské unie.[62] Podle Eurostatu většina řeckých regionů na úrovni NUTS 2 v programovém období 2014–2020

[60] *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. Státy světa – informace na cesty. Evropa. Řecko. [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/index.html.

[61] *Central Intelligence Agency*. Library. Publications. Resources. The World Factbook. Europe. Greece. [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html.

[62] *Hellenic Statistical Authority*. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/home/.

patří k přechodným regionům se 75–90 % HDP průměru EU-27. Některé části země na pevnině patří k méně rozvinutým (pod 75 %) a okolí Athén a některé ostrovy naopak k více rozvinutým (nad 90 %).[63]

Páteří **daňového systému** jsou DPH, spotřební daň, daň z příjmu fyzických a právnických osob a daň z nemovitosti. Každoročně probíhají daňové reformy. **DPH** se dělí na 3 sazby: 6,5 % například na léky a tiskoviny, 13 % na základní potraviny a vybrané služby (včetně ubytování) a 24 % na zpracované potraviny a další služby (také doprava a stravování). Vysoká spotřební daň pokrývá alkohol, tabák a pohonné hmoty. Speciální daň je uvalena dovoz kávy. V důsledku krize vznikají také **mimořádné daně**. Jednou z nich je spotřební daň z luxusu platící pro lodě, automobily (od 17 000 EUR), helikoptéry, drahé kovy a kameny, kůže a kožešiny. Daň z příjmu právnických osob činí 20 %. U fyzických osob se odvíjí od výše příjmů; 22 % do 22 000 EUR/ročně, 39 % do 30 000 EUR/ročně, 37 % do 40 000 EUR/ročně a 45 % nad 40 000 EUR/ročně. Jedinou úlevou na dani zůstává nezdanitelný základ pro zaměstnance a důchodce, který se odvíjí podle počtu dětí v rodině od 8 636 do 9 545 EUR/ročně. Příjmy z nájmu podléhají 15% (do 12 000 EUR/ročně) či 45% (nad tuto částku) dani. Dalším zvláštním odvodem je příspěvek ze solidarity, který činí od 0 do 10 % z příjmů. Mimořádná daň z nemovitosti záleží na hodnotě majetku a jeho stáří. Nepodléhá ji veřejný majetek, chrámy, kláštery a církevní zařízení. **Průměrná mzda** se v Řecku snížila z 876 EUR (2012) na 683 EUR (2015). Počet obyvatel klesá v důsledku emigrace a nejnižší plodnosti v Evropě (1,2 dítěte na jednu ženu). Počet negativních sociálních jevů i po jejich nárůstu v důsledku krize stále patří k nejnižším v Evropě.[64]

2.3.2 Migrace

Řecko je ze strany Evropy kritizováno za to, že si v době **migrační krize** neohlídá státní hranice, které zároveň tvoří hranice Evropské unie. Evropští vládní činitelé zemi vyhrožovali vyloučením se schengenského prostoru. Dříve byla pro Řecko typická emigrace jeho občanů do zahraničí, bylo považováno za zemi klasické diaspory. Nejvíce Řeků odešlo do Německa, Austrálie a Kanady. Přibližně každý 4. Řek (asi 4 miliony) žije mimo Řecko nebo Kypr. V roce 1923 přišlo do země na základě Lausannské smlouvy asi 1,3 milionu uprchlíků z oblasti Malé Asie, Černého moře a Turecka. V 80. letech začala migrace do Řecka, zejména z Polska, Egypta a Filipín, v menším počtu z východoevropských zemí, Iráku, Turecka a z různých

[63] *Eurostat regional yearbook. 2016 edition.* Statistical Books. Luxembourg: Eurostat, 2016. Publications office of the European Union. ISBN 978-92-79-60090-6. © European Union, 2016. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7604195/KS-HA-16-001-EN-N.pdf/76c007e9-6c1d-435a-97f8-e5ea700aa149.

[64] *BusinessInfo.cz.* Oficiální portál pro podnikání a export. Zahraniční obchod. Teritoriální informace – země. Řecko. © 1997-2017 CzechTrade. [online]. [cit. 2017-10-15]. Dostupné z: http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/recko.html.

kurdských území. Po pádu Sovětského svazu a změnách režimů v sousedních komunistických zemích v 90. letech do Řecka přišlo přes půl milionu Albánců, a desítky tisíc Bulharů, Rumunů a dalších přistěhovalců z Pákistánu a Bangladéše. Imigranti se většinou zabývají nekvalifikovanými pracemi v zemědělství, stavebnictví a cestovním ruchu. S příchodem ekonomické krize v roce 2010 vznikla nová vlna uprchlíků přicházejících bez příslušných dokumentů. V místě největší kumulace migrantů mezi Tureckem a Řeckem vyrostl plot sloužící k lepší kontrole hranice. V roce 2015 se z Turecka do Řecka dostávali uprchlíci zasažení zejména občanskou válkou v Sýrii. Stovky ostrůvků u tureckého pobřeží není možné účinně bránit proti vlně migrantů. V roce 2015 do Řecka přišlo přes 800 tisíc migrantů hlavně ze Sýrie a Afghánistánu. Do země se dostali přes ostrovy v Egejském moři (Lesbos, Chios, Kos, Rhodos). Pomoc NATO a agentury Frontex se ukázala být velmi neefektivní, jelikož se uprchlíky pouze snažily dostat z řeckých vod a nemohly posuzovat oprávněnost žádostí o azyl. Migranti se chtěli dostat do Německa a dalších států Evropy. Z počátku byli pozitivně přijímání německou kancléřkou Merkelovou, která si za to vysloužila silnou kritiku. Evropská unie uzavřela tzv. balkánskou cestu a izolovala Řecko, ve kterém tak zůstalo přes 60 tisíc uprchlíků (nejvíce ze zemí EU).[65]

2.4 Cestovní ruch

V roce 2016 v Řecku podle WTTC tvořil přímý podíl cestovního ruchu na HDP **13,2 miliardy EUR**, což bylo **7,5 % HDP**. Do roku 2027 se předpokládá, že tato částka bude průměrně růst o 4,5 % ročně (**viz příloha č. 1**). Připočtením nepřímých dopadů vznikla částka 32,8 miliardy EUR (18,6 % HDP). To má v následujících 10 letech růst o 4,6 % ročně (viz tabulka níže). Cestovní ruch vygeneroval **423 000 přímých pracovních míst** (11,5 % celkové zaměstnanosti). V roce 2027 to bude již 597 000 míst s meziročním průměrným růstem o 2,9 %. Součet přímé a nepřímé zaměstnanosti v cestovním ruchu činí **860 500 míst** (23,4 % zaměstnanosti), kdežto v roce 2027 to bude již 1 273 000 pracovních míst. **Investice** do cestovního ruchu tvořily **3,2 miliardy EUR**, tedy 15,7 % veškerých investic. Tyto investice do roku 2027 porostou v průměru o 5,1 %. Ve srovnání mezi 185 zeměmi světa je důležitost cestovního ruchu pro řeckou ekonomiku na 29. místě v absolutních číslech a na 40. místech v relativních hodnotách v porovnání s dalšími státy.[66] Podíl řeckého cestovního ruchu

[65] ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona a Konstantinos TSIVOS. *Řecká tragédie.* 1. vydání. Praha: Novela bohemica, 2017, s. 247–250. ISBN 978-80-87683-69-9.

[66] World Travel and Tourism Council. *Travel & Tourism. Economic Impact 2017. Greece*. [online]. Dostupné z: https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/greece2017.pdf.

na evropském je 3,1 % a na světovém 2 %. Koncentrace ubytovacích kapacit je nerovnoměrná, 70 % veškerých lůžek spadá do 4 regionů.[67]

Tabulka 3: Celkový podíl cestovního ruchu na HDP ve vybraných zemích – % růst p. a. 2017–2027

Podíl cestovního ruchu na tvorbě HDP		% růst p. a. 2017–2027
27	Egypta	6,1
85	**Řecko**	**4,6**
87	Malta	4,5
91	Turecko	4,4
	Svět	**3,9**
124	Tunisko	3,4
125	Kypr	3,4
	Evropská unie	**2,2**
176	Portugalsko	1,9
178	Španělsko	1,8
179	Francie	1,8
182	Itálie	1,4

Zdroj: vlastní zpracování dle World Travel and Tourism Council. *Travel & Tourism. Economic Impact 2017. Greece*. [online]. Dostupné z: https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/greece2017.pdf.

V roce 2015 bylo v Řecku **117 611 restauračních a ubytovacích zařízení** (14,9 % veškerých podniků), které zaměstnávaly **424 793 lidí** (19,3 % všech pracovních míst). Jejich obrat činil asi **10,9 miliard EUR**. Nejvíce je v tomto oboru malých rodinných podniků s maximálně 9 zaměstnanci. V roce 2016 bylo v zemi **34 665 ubytovacích zařízení** s celkovou **lůžkovou kapacitou 1 241 000**. Obrat pozemní dopravy vzrostl o 11,4 % v meziročním srovnání 4. čtvrtletí 2016/2017. Vodní doprava naopak při srovnání stejného období o 2,2 % poklesla. Letecká doprava vzrostla o 4,2 %. Činnost cestovních kanceláří, agentur a rezervačních služeb poklesla o 3,3 %.[68] Index obratu činnosti ubytovacích a stravovacích zařízení vzrostl o 7 % v meziročním srovnání 4. čtvrtletí 2016/2017. Ve 3. čtvrtletí 2017 oproti 4. byl vlivem sezónnosti o 67 % vyšší.[69]

[67] EUROSTAT. Compact Guides. *Tourism statistics. 2016 edition.* ISBN 978-92-79-52111-9.

[68] *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Transport (Turnover Indices)/4th Quarter 2017. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/DKT48/-.

[69] *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Tourism (Turnover Index)/4th Quarter 2017. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/DKT51/-.

2.4.1 Řecko jako destinace cestovního ruchu

Nejoblíbenější řeckou destinací vhodnou pro městský poznávací cestovní ruch je hlavní město **Athény** považované za kolébku evropské civilizace. Z měst jsou hojně navštěvované také **Soluň, Patra** či **Heraklion**. Pro poznávací zájezdy jsou vhodná i další historická města, například **Olympia, Delfy** nebo **Meteora**. V letní sezóně jsou nejoblíbenější **řecké ostrovy**, Peloponéský poloostrov či Chalkidiki. Ostrovy se dají mimo jiné poznávat prostřednictvím výletních lodí či vlastních jachet. Mezi **17 památek** zapsaných na seznam světového dědictví **UNESCO** patří Appolónův chrám v Bassai, Athénská Akropolis, archeologická naleziště Delfy, Mystra, Olympia, Délos (ostrov), Heráion (ostrov Samos), Vergina (Aigai), Mykény a Tíryns, dále Asklépiův chrám v Epidauru, hora Athos, středověké město Rhodos, Meteora, ranně křesťanské a byzantské památky v Soluni, kláštery Dafnion, Hossios Loukas a Nea Moni, historické centrum, klášter sv. Jana a jeskyně Apokalypsy na ostrově Patmos, staré město Korfu a město Filippoi. Je zde jedna památka UNESCO spadající do programu **Paměť světa** (světové kulturní dědictví uchované v dokumentech). Tou je Papyrus z Derveni, nejstarší evropská „kniha“.[70]

V roce 2017 mělo Řecko celkem **486 pláží a 12 přístavů** certifikovaných **Modrou vlajkou**, což je o 56 více než v předchozím roce. Umístilo se tak na 2. místě ze všech zemí. Nejvíce Modrých vlajek obdržel region Chalkidiki. Tato ekologická značka slavila 30. let od založení ve stylu udržitelného cestovního ruchu. Koordinátorem programu v zemi je Helénská společnost pro přírodní konzervaci. V Řecku jsou podmínky také pro eko a agroturismus, zejména na farmách pěstujících olivy či vinnou révu. V zemi se nachází **10 národních parků**, z nichž 2 leží na ostrovech. Patří mezi ně následující: Ainos (Kefalonie), Vikos-Aoos (s 9 300 hektary největší v Řecku), Lefka Ori (neboli soutěska Samaria na Krétě), Oiti, Olympos, Parnassos, Parnitha, Sounio, Pindos a Prespes. Samaria a Olympos patří zároveň mezi **biosférické rezervace UNESCO**. V roce 2000 na první konferenci Sítě evropských geoparků UNESCO vznikly první 4 geoparky. Jedním z nich byl Zkamenělý les na ostrově Lesbos. Dalšími řeckými **geoparky UNESCO** jsou Vikos-Aoos, Chelmos Vouraikos, Psiloritis a Sitia.[71] V Řecku se nachází **6 destinací EDEN** (European Destination of Excellence), které vyhlašuje Evropská komise v rámci podpory udržitelného cestovního ruchu v EU. Mezi ně patří Marathon proslulý vítěznou bitvou Athéňanů s Peršany, Delphi známé jako střed světa podle antické báje, dále město Serres, horské regiony Florina a Grevena a ostrov Lesbos.[72]

---

[70] *UNESCO*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Countries. Greece. [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: https://en.unesco.org/countries/greece.

[71] *Greece*. All time classic. All Rights Reserved. GNTO © 2014. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.visitgreece.gr/#&slider1=2.

[72] *European Comission*. Growth. Tools and Databases. EDEN – European Destinations of Excellence. EDEN destinations. Greece. Last update: 04/03/2018. [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/greece_en.

2.4.2 Orgány a organizace cestovního ruchu v Řecku

Řecko má specializované **Ministerstvo cestovního ruchu** v čele s ministryní Elenou Kontourou. Poskytuje informace pro tisk, zprávy a události pro širokou veřejnost, zabývá se investicemi do cestovního ruchu, regionálními operačními programy, právní problematikou oboru, sjednocováním s programovým obdobím Evropské unie, spolupracuje se vzdělávacími zařízeními v oboru, zastupuje Řecko v rámci cestovního ruchu při mezinárodních setkáních, uskutečňuje statistická sledování. Ve své činnosti má značné nedostatky a deleguje část svých pravomocí na centrálu cestovního ruchu. Jeho webové stránky v plné formě fungují pouze řecky, anglická verze je poměrně omezená.[73] Do oboru cestovního ruchu částečně zasahuje **Ministerstvo kultury**. Spolupracuje s organizací UNESCO, spadají pod něj výstavy, exhibice, muzea, památky a archeologická naleziště.

Řecká národní centrála cestovního ruchu (GNTO) spadá pod činnost Ministerstva cestovního ruchu. Byla založena v roce 1927 a v roce 1950 po době nečinnosti následně obnovena. Vypracovává plán rozvoje cestovního ruchu Řecka, poskytuje statistky, posiluje alternativní formy cestovního ruchu šetrné k životnímu prostředí, zprostředkovává vzdělávání pracovníků v oboru, účastní se mezinárodních setkání, jednání a veletrhů atd. Provozuje přehledné webové stránky pro turisty pod anglickým názvem Greece – All time classic. Webové stránky pro rezidenty jsou mnohem obsáhlejší, ale nenabízejí anglickou verzi. Anglická varianta představuje širokou škálu možností různých forem cestovního ruchu, představuje nejdůležitější turistické atraktivity a dává doporučení pro cestování po zemi přímo na internetu. Každý měsíc vydává newslettery, poskytuje brožury, průvodce a mapy. Propaguje zemi také na sociálních sítích Facebook, Instagram, Twitter, Pinterest, You Tube a Google Plus.[74]

V zemi dále funguje mnoho **asociací** zabývající se oborem cestovního ruchu. Příkladem je Helénská hotelová komora, která založila také výzkumný institut cestovního ruchu. Mezi další asociace patří Řecká turistická konfederace (SETE), Helénská hotelová federace, Helénská asociace cestovních agentur (HATTA), Helénská asociace profesionálních kongresových organizátorů (HAPCO), Panhelénská federace podniků cestovního ruchu (POET), Panhelénská federace průvodců, Helénská asociace zástupců leteckých společností (HAAR) i mezinárodní asociace (například IATA) a spousta dalších.[75] Společnost **Marketing Greece** propaguje Řecko jako produkt cestovního ruchu. Spolupracuje s Ministerstvem cestovního ruchu a řeckou centrálou

[73] *Elliniki Dimokratia*. Ministry of Tourism. [cit. 2018-03-11]. [online]. Copyright © Υπουργείο Τουρισμού 2017. Dostupné z: http://www.mintour.gov.gr/en/.

[74] *Greece*. All time classic. All Rights Reserved. GNTO © 2014. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.visitgreece.gr/#&slider1=2.

[75] *Athens - Attica&Argosaronic Hotel Association. Tourism Associations*. [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: http://www.all-athens-hotels.com/english/attica/webpage/athens-tourism-entities.

cestovního ruchu. Momentálně nejvíce využívá moderní digitální marketing a veškeré formy public relations. Provozuje například web discovergreece.com, který představuje stěžejní produkty cestovního ruchu. Nejnovější marketingová kampaň nese název „Share the sunshine“.[76]

2.4.3 Vývoj příjezdového, výjezdového a domácího cestovního ruchu v Řecku

V zemi převažuje **domácí cestovní ruch** nad **výjezdovým** (cca 88 %), osobní cesty tvoří 94 % vzhledem k cestám služebním. Řekové na cestách preferují ubytování v soukromí (například ve vlastních objektech či u příbuzných), veřejná ubytovací zařízení využívají jen při 22 % cest. Je zde značná **sezónnost**, asi 57 % cest se uskuteční v hlavních turistických měsících, tedy v červenci a srpnu. Hlavním dopravním prostředkem jsou **motorová vozidla** (58 %), pouze asi 12 % cest je uskutečněno leteckou dopravou v rámci domácího a výjezdového cestovního ruchu. Nejméně je využívána železnice (cca 1 % cest). Více jak 1/10 cest rezidentů je uskutečněna lodní dopravou, což výrazně převyšuje průměr Evropské unie. V roce 2016 bylo zaznamenáno **5,6 milionů cest** v rámci domácího cestovního ruchu, což bylo o 4,4 % méně než v předchozím roce. Rezidenti strávili **56,3 milionu nocí** v ubytovacích zařízeních (o 1,9 % méně než v roce 2015) a utratili na cestách 1 812,9 milionů EUR (o 5,8 % více než v předchozím roce). Od roku 2012 má počet cest spíše klesající tendenci, kdežto útraty za cestování rostou. Ti, co nevycestovali ani jednou, jako hlavní důvod uvádějí finanční situaci (74,6 %) a zdravotní důvody (17,5 %). Výjezdový cestovní ruch tvořil **602 tisíc cest**. Řekové nejvíce vyjíždějí do **Albánie** (2,5 % veškerých cest v rámci domácího a výjezdového cestovního ruchu), **Itálie**, **Velké Británie**, Německa a Bulharska. Nejvíce cest (33,3 %) trvalo 4–7 dní, následovaly krátké cesty na maximálně 3 dny (27,6 %), 19,5 % cest bylo realizováno na 8–14 dní a 19,6 % cest na více než 15 dní. Řekové nejvíce cestují v srpnu. **Příloha č. 2** ukazuje participaci Řeků na cestovním ruchu (domácím i výjezdovém) v roce 2016 v porovnání s ostatními zeměmi EU.[77]

Příjezdový cestovní ruch v roce 2016 oproti předchozímu roku poklesl o 1,6 %. Nejvýznamnější pokles příjezdů byl zaznamenán z Bulharska, Francie a Makedonie. Naopak narostl počet příjezdů z Velké Británie, Albánie a Rumunska. Nejvíce turistů volí leteckou a pozemní dopravu. Nejvíce zahraničních turistů využívajících vodní dopravu přijede do přístavů **Igoumenitsa**, **Kerkyra** (Korfu), **Patras**, Rhodos a Chios. Turisté využívající pozemní dopravu nejčastěji přejíždějí hranice přes **Evzoni** a **Kakaviu**.[78] Výdaje návštěvníků činily **15 miliard EUR**, což je 28 % veškerých exportů. Zároveň do země přijelo **26 066 000 milionů zahraničních**

[76] *Marketing Greece*. [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: http://www.marketinggreece.com/en-GB.

[77] *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Qualitative characteristics of resident tourists (Vacation Survey)/2016. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [cit. 2018-03-11]. [online]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO15/-.

[78] *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Arrivals of non-residents in Greece. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO04/-.

návštěvníků (odhad pro rok 2017). Předpokládá se, že v následujících 10 letech počet mezinárodních příjezdů vzroste na 39 920 000 a útraty turistů porostou o 4,8 % ročně. Nejvíce příjezdů je z **Německa** (3 138 735 příjezdů), **Velké Británie** (2 894 655), **Itálie** (1 386 902), Francie (1 313 536), Ruska (595 482), Bulharska a Makedonie. Nejvíce turistů přiletí na letiště v **Athénách** (4 526 035), **Heraklionu** (2 885 154), **Rhodosu** (2 091 066), Soluni (1 724 599) a Korfu (1 243 718). V roce 2016 zemi navštívilo 59 788 Čechů.[79]

Rezidenti a nerezidenti strávili v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2016 celkem 101,9 milionů nocí (viz **příloha č. 3**). Podle průzkumu vedeného Helénským statistickým úřadem v ubytovacích zařízeních v období **leden–září 2017** měly tyto objekty **17 543 443 hostů**, kteří zde strávili 75 763 434 nocí. Tato čísla oproti předchozímu roku narostla. Z toho bylo 72,7 % hostů nerezidentů. Ti zde v průměru strávili **5 nocí**, kdežto rezidenti pouze **2,5 noci**. Celková obsazenost ubytovacích zařízení v období byla 55,3 %.[80] V roce 2017 podle Eurostatu v řeckých hromadných ubytovacích zařízeních strávili turisté **106,8 milionů nocí** (7. místo v EU), z toho bylo 85,7 milionů nocí strávených nerezidenty. Celkový počet nocí byl o 4,8 % větší než v roce předchozím, z toho je 7,1% přírůstek nerezidentů a 3,4% úbytek rezidentů.[81]

[79] *SETE*. Strategy for tourism – Basic Figures Repository. Greek Tourism – Basic Figures 2016. [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: http://sete.gr/en/strategy-for-tourism/basic-figures-repository/.

[80] *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Hotels, rooms for rent, and tourist campsites/2017. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [cit. 2018-03-11]. [online]. Dostupné Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO12/-.

[81] *Tourism in the EU. Number of nights spent in the EU up to 2017*. 16/2018. Eurostat Press Office: 24 January 2018. Eurostat. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8609597/4-24012018-CP-EN.pdf/59bebc89-d5e5-4276-8402-028fab29d9a2.

3 Zakynthos – vymezení destinace

Benátčané nazývali ostrov „**Květina východu**“ („Zante – Fior di Levante“). Spadá do Jónského souostroví, ze kterého leží nejjižněji. Nachází se pouhých 16 km od Peloponéského poloostrova. Zaujímá plochu **406 km²**, což z něj činí 3. největší ostrov v oblasti. Správně pod něj spadají **Strofadské ostrovy** ležící jižně (asi 80 km). Nedaleko od nich je nejhlubší místo Středozemního moře, **Inousský příkop – propadlina Kalypso** (přes 5 km hluboká). Celý ostrov má něco přes **40 tisíc obyvatel**. Hlavní město Zakynthos, stojící pod Benátskou pevností na místě antické akropole, má 12 tisíc obyvatel. Ostrov je rozpolcen mezi zaostalostí některých vesnic a přílišnou komercializací turistických středisek. Velká část ostrova má stále ještě nedotčenou přírodu. Ostrov je na západě lemovaný strmými vápencovými útesy, které jsou dotvářené erozí, mořem, větrem a teplotními rozdíly. V zimě je zde o poznání vyšší mořská hladina.

Při obsazení Kréty Turky mnoho tamních umělců odešlo na Zakynthos. Proto se mu říká ostrov básníků a hudebníků. Narodil se zde **Dionysios Solomos**, autor řecké hymny. Hymnus na svobodu napsal právě na ostrově. Další významnou osobností je mnich a biskup Dionysios (1547–1622), který byl prohlášen za svatého. Agios Dionysios je klášter vysvěcený tomuto světci. K němu patří vysoká zvonice se zvony dovezenými z Benátek.[82]

3.1 Všeobecný přehled

Jónské ostrovy

Jónské ostrovy se rozprostírají na severozápadě řeckého pobřeží od Albánie po Peloponés. Mezi sedm hlavních ostrovů (tzv. Sedmiostroví – Eptanisa) patří **Korfu** (Kerkyra), **Paxi**, **Lefkáda**, **Ithaka**, **Kefallonia**, **Zakynthos** a **Kythira.** Nejseverněji leží Diapontické ostrovy, ke kterým patří například Othoni, Erikoussa, Mathraki a Diáplo (někdy je řazen ke Korfu). Dále následují ostrovy Korfu, Paxos, Antipaxos, Lefkáda, Ithaka, Kefalonie, Zakynthos a Kythira. Poslední jmenovaný geologicky patří k Jónským ostrovům, nicméně leží až u jižního cípu Peloponésu a spadá pod správní region Centrální Řecko. Na rozdíl od ostrovů v Egejském moři je zde mírné klima a větší množství srážek, proto je zde stále zelená vegetace. Leží v místě tektonického zlomu a malá zemětřesení probíhají asi 300krát do roka. Poslední velké zemětřesení v roce 1953 zničilo mnoho měst. Typickými rostlinami jsou olivovníky, cypřiše, pinie, středomořské duby, platany, eukalypty

[82] FIALA, Luděk. *Korfu: Jónské ostrovy: Průvodce na cesty*. Praha: Freytag & Berndt, 2006. S. 119–126. ISBN 80-7316-234-2.

a macchie. Nachází se zde nejkrásnější řecké pláže, například Porto Katsiki (Lefkáda), Myrthos (Kefallonia) a Navagio (Zakynthos).[83]

Geografie ostrova

Z geografického hlediska se člení na poloostrov Vasilikos na jihovýchodě, centrální nížinu a hornatý severozápad. Centrální planina stojí mimo turistická letoviska. Žijí zde místní pěstitelé vinné révy a oliv. Nejvyšším bodem je hora **Vrachionas** (758 m). Na východním poloostrově Vasilikos je nejvyšším bodem Mount Skopos (492 m). Na severu a západě do moře strmě spadají vápencové útesy. Ostrov byl známý svými smolnými zřídly. Jedno z nich v blízkosti přístavu Limni Keriou je stále činné. Ze zátoky Laganas jsou vidět tři ostrůvky. **Marathonisi** je sídlem želv, proto se mu také přezdívá želví ostrov. Na ostrůvku **Pelouso** žijí tuleni. Přístav Laganas je úzkým můstkem spojen s chráněným ostrůvkem **Agios Sostis**. Na něm se dříve pořádaly diskotéky, dneska slouží k různým slavnostem, například svatbám. Pronájem ostrova činí 1 500 EUR na hodinu. Mapa ostrova Zakynthos je připojena v **příloze č. 4**.[84]

Historie ostrova

Přítomnost člověka na ostrově se datuje do středního paleolitu před 50 000 lety. Bylo provedeno málo vykopávek z této doby, přesto se některé předměty dochovaly. V tomto období byl ostrov pravděpodobně spojen s pevninským Řeckem a Itálií v důsledku nižší hladiny moře. Z doby bronzové se našly pouze hrobky na západě poblíž Kambi. Ostrov byl zřejmě nezávislý, vládly na něm skupiny z Peloponésu. Až při peloponéských válkách (431 př. n. l.) správně patřil k Athénám. Na jejich konci se dostal do rukou Sparty. Později byl dobyt makedonským králem Filipem V. Na konci helénského období v roce 191 př. n. l. ho obsadili Římané.[85] V roce 474 byl ostrov napaden Vandaly. Když čtvrtá křížová výprava zničila Konstantinopol (1204), Zakynthos se dostal do rukou **Franků**, kteří ho ovládali do roku 1479. V tomto roce byl dobyt Turky, avšak o 10 let později ho získali **Benátčané**. Pod jejich nadvládou zůstal až do roku 1797. Benátčané zde postavili například pevnost Bohali. V této době se rozvíjelo zemědělství, byla vysázena většina olivových hájů. Z tohoto období pochází i mnoho kostelů. Ostrov patřil mezi málo oblastí Řecka, které nespadaly pod úplný vliv Osmanské říše. V roce 1797 sem připluli Francouzi. Rusko bylo proti Napoleonovu převzetí moci, proto se spojilo s Turky a s částečným místním souhlasem ostrov obsadilo. Z Konstantinopolské smlouvy (1800) vznikla autonomní republika se vzdáleným dohledem Turků. Tzv. **Republika sedmi ostrovů** se stala prvním moderním řeckým nezávislým státem. V letech 1809-1863 byl ostrov okupován Brity. V roce 1863 byly Jónské ostrovy tzv. Londýnským protokolem připojeny k Řecku. Za druhé světové války byl Zakynthos okupován

[83] FIALA, Luděk. *Korfu: Jónské ostrovy: Průvodce na cesty*. Praha: Freytag & Berndt, 2006. S. 95–96. ISBN 80-7316-234-2.

[84] DITTRICH, Konrad. *Korfu a Jónské ostrovy*. 2., aktualizované vydání. Přeložila Hana HLUŠIČKOVÁ. Praha: Jan Vašut, 2006. s. 70–77. ISBN 80-7236-518-5.

[85] *Zakynthos a Kefalonie. Průvodce: inspirace na cesty*. 1. vydání. Brno: Lingea, 2013. s. 15–23. ISBN 978-80-87471-85-2.

Italy. Po jejich kapitulaci v roce 1943 převzali moc Němci. V roce 1953 přišla další rána v podobě ničivého zemětřesení. Epicentrum bylo mezi Zakynthosem a Kefalonií, proto byla na ostrově zničena hlavně severní, méně osídlená část. Nicméně hlavní město bylo zničeno celé hlavně v důsledku požárů a explozí následujících po zemětřesení. Obyvatelé si za to mohli sami, nelegálně skladovali dynamit a vařili na otevřených ohništích.[86]

3.2 Zakynthos jako destinace cestovního ruchu

Rozvoj masového cestovního ruchu na Zakynthosu začal v roce **1982**, kdy britská cestovní kancelář Sunmed přivezla první organizovaný zájezd. Pro britskou klientelu se ostrov stal vyhledávaným místem, což vedlo k rozvoji infrastruktury zejména na jižním a východním pobřeží. Kromě výrazných příjmů turisté přinášejí i negativa; hlasité chování a nepořádek. Významný je dopad na životní prostředí. Před rozvojem cestovního ruchu byl ostrov velmi chudý. Ve snaze využít co nejvíce příjmů se narychlo vystavila letoviska s hotely a restauracemi často v rozporu s ochranou životního prostředí. Teprve v polovině 90. let se začalo jednat o ochraně ohrožených druhů. Místní dávali přednost rostoucím příjmům ze stále většího počtu turistů a želvy a tuleni jim byli spíše na obtíž. Ekologičtí aktivisti dlouho trvající boj vyhráli v roce **1999**, kdy byl vyhlášen **Národní mořský park Zakynthos**. Přesto se dodnes mnohá zákonem ustanovená opatření příliš nedodržují. Mimo turistickou sezónu, která trvá od půlky dubna do půlky října, je život na ostrově stejně klidný, jako v jiných částech Řecka. Obyvatelé jsou zde přátelští a otevření. Na podzim a v zimě se sklízí olivy a vinná réva. Letoviska jsou vylidněná a život se přesouvá do hlavního města nebo do ryze místních vesnic. Většina lidí přes zimu nepracuje, což vede k výrazné **sezonní nezaměstnanosti**. Někteří tráví zimu na pevnině. Kromě rybaření a zemědělství zde není téměř jiná možnost obživy. Snahy rozšířit sezónu o nabídku jarních pobytů s poznáváním místní bohaté flóry ztroskotaly při organizaci.[87]

Příjezdový cestovní ruch

V období leden–červen 2016 na mezinárodní zakynthoské **letiště Dionysios Solomos** přiletělo **110 085** zahraničních turistů, což bylo o 4 % více než v předchozím roce. Tvoří to 1,5 % veškerých příletů do Řecka v tomto období. V následujících měsících toto číslo mnohonásobně narostlo, jelikož nejvíce příletů na ostrov je zaznamenáno v měsících červenec a srpen (viz statistiky ve 4. části práce).[88] I v roce 2017 přílety mírně narostly. V roce 2017 zaznamenaly nárůst příjezdy lodní dopravou. Jen v září 2017 z přístavu Kyllini na Peloponésu dorazilo na ostrov

[86] *Zakynthos a Kefalonie. Průvodce: inspirace na cesty*. 1. vydání. Brno: Lingea, 2013. s. 15–23. ISBN 978-80-87471-85-2.
[87] *Zakynthos a Kefalonie. Průvodce: inspirace na cesty*. 1. vydání. Brno: Lingea, 2013. s. 11–14. ISBN 978-80-87471-85-2.
[88] *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Arrivals of non-residents in Greece. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO04/-.

49 726 cestujících, ve stejném měsíci roku 2016 to bylo 44 203 lidí. Stejně tak narostl počet příjezdů autobusů (485), automobilů (2 553) a kol (455). V období leden–září 2017 přicestovalo na ostrov **437 149 turistů lodí**. Příjezdy z Itálie do přístavu **Agios Nikolaos**, které jsou provozovány přímou linkou pouze v červenci–září, také zaznamenaly nárůst. Z italského přístavu Bari v tomto období v roce 2017 přijelo 2 102 cestujících a z přístavu Brindisi pak 2 256 osob. Více statistik cestovního ruchu následuje ve čtvrté části práce.[89]

Turisté zde můžou vykonávat mnoho sportovních aktivit, ať už se jedná o vodní sporty, turistiku, jízdu na koni a další. Voda je zde čistá a klidná, dá se využit k plavání i potápění. Malé motorové i nemotorové lodě se dají pronajmout téměř všude. Na některých plážích jsou podmínky k jízdě na windsurfu. Trochu adrenalinovou zábavou jsou vodní skútry nebo parasailing. Vnitrozemím vedou ne příliš náročné turistické trasy. Kvůli horku v létě je cyklistika poměrně náročná. Běžné jsou vyjížďky na koních s průvodcem. Populární jsou výlety k Modrým jeskyním na rybářských loďkách „kaiki“. Organizace Earth, Sea and Sky (viz dále v textu) pořádá ekologicky zaměřené výlety. Pro studenty se nabízí možnost stát se dobrovolníkem v některé z ekologických společností.[90]

Město Zakynthos

Původní benátské město bylo zničeno zemětřesením v roce 1953, nicméně dnešní vzhled města důvěrně napodobuje původní verzi. Pouze tři budovy ve městě ustály toto zemětřesení. Jednou z nich je klášter Agios Dionysios. Chrám Agios Nikolaos tou Molou z roku 1560 na opačné straně přístavu byl sice zbořen, nicméně byl zpětně postaven ze zříceného stavebního materiálu. Hlavní náměstí **Plateia Solomou** leží téměř u přístavu. Nachází se zde budova radnice, národní banky, městské knihovny, muzeum byzantského umění, kino a kostel Agios Nikolaos. Asi 2,5 kilometru nad městem na kopci **Bohali** stojí benátská pevnost Kastro. Z původní byzantské pevnosti se dochoval pouze kostel z 12. století. Z Bohali je krásný výhled, zejména při východu slunce. **Strada Marina** je rušná část města vedoucí podél pobřeží mezi kostely **Agios Nikolaos** a Agios Dionysios. Kostel **Agios Dionysios** byl postaven v roce 1708 a ukrývá ostatky patrona ostrova. Ty sem byly převezeny z blízkých Strofadských ostrovů. Svatému Dionysiovi je zasvěcen 24. srpen a 17. prosinec, kdy ve městě probíhají slavnosti. Na náměstí **Agios Markou** stojí jediný katolický kostel. Souběžně s přístavní promenádou vede hlavní nákupní ulice **Alexandrou Romanou**.[91]

---

[89] Imera Zante. *Statistika limena Zakynthou. Auximénes oi apsíxeis apó Kyllíni kai Italía.* Tourismós. 6. 10. 2017. [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: https://www.imerazante.gr/2017/10/06/161048.

[90] *Lonely Planet*. Zakynthos – království mořské želvy. Řecko. © 2017 Svojtka & Co., s.r.o. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: http://www.lonelyplanet.cz/prispevky/zakynthos-kralovstvi-morske-zelvy.

[91] *Zakynthos a Kefalonie. Průvodce: inspirace na cesty*. 1. vydání. Brno: Lingea, 2013. s. 27-32. ISBN 978-80-87471-85-2.

Navagio

Jedna z nejznámějších zátok na světě, Navagio, přitahuje davy turistů pláží s bílým pískem, azurově modrým mořem, až 250 metrů vysokými vápencovými útesy a ztroskotanou zrezivělou lodí. Pašerácká loď je na pláži teprve od 80. let, kdy se v zátoce ukrývala a vlivem rozbouřeného moře a potížím s motorem ztroskotala. Posádka pašovala neproclené cigarety z Turecka do Itálie. Pláž je z pevniny nedostupná a přístup lodí je závislý na klidné mořské hladině. Proto je někdy úplně prázdná, jindy narvaná k prasknutí. Zajímavé je, že byla dříve oblázková a za současnou podobu může eroze. Jedna z nejfotografovanějších zátok světa je v **příloze č. 5**.

Modré jeskyně

Dalším proslulým místem jsou modré jeskyně lemující ostrov. Vápencová okna, jeskyně a sluneční svit mají vliv na to, že zde voda vypadá téměř fosforově modře. V přístavu Agios Nikolaos a na mysu Skinari se dají půjčit loďky, které zaplují až do jeskyní. Modré jeskyně jsou ukázané v **příloze č. 6**.

Další zajímavá místa

Volimes je tradiční horská vesnice, která vznikla v 15. století. Nachází se zde mnoho kostelíků i výroben místních produktů. **Katastári** ležící na úpatí pohoří Vrachionas nabízí výhled na pohoří Enos na sousední Kefalonii. Ve vesnici **Macherado** stojí za zmínku kostel Agia Mavra (Černá Madona) s ikonou s údajnou zázračnou mocí, pocházející z Egypta. V každé vesnici se nachází alespoň jeden kostel, který uvnitř ukrývá nečekané bohatství. Příkladem může být Agios Panteleimonas ze 16. století ve vesnici **Pigadakia**. Ten za oltářem ukrývá ozdravující pramen. **Exo Chora** přitahuje návštěvníky nejstarším olivovníkem ostrova (viz **příloha č. 7**), kterému je přes 2000 let. Z **Kambi** pocházejí archeologické nálezy z dob mykénských. V roce 1969 zde byl postaven velký betonový kříž jako památník obětím občanské války. Kambi leží na 350 metrů vysokých útesech a poskytuje krásný výhled. Vesnice **Maries** patří k nejstarším na ostrově. Údajně právě sem přinesla křesťanství samotná Máří Magdaléna, podle které se vesnice jmenuje. Nachází se zde také prehistorické pohřebiště. V **Anafonitrii** stojí pravděpodobně nejstarší stavba ostrova, místní klášter. Ten byl podle legendy založen prostřednictvím ikony Panny Marie s Ježíškem, která se dostala do místních skal při ztroskotání lodě z Konstantinopole. Jednu dobu zde sloužil také patron ostrova, po kterém zde zůstala schránka s papučemi. Na pláži **Xigia** vyvěrají sirné prameny. Koupel je zde léčebná, ale poměrně zapáchá. Prameny mají 18 stupňů a je nezbytné před nimi uchránit stříbrné šperky, aby nezčernaly. Z přístavu **Agios Nikolaos** vyplouvají loďky k modrým jeskyním, ale i trajekty na Kefalonii. Malý ostrůvek před přístavem se zříceným kostelem byl údajně při administrativním členění opomenut, a tak spadnul pod správu Vatikánu. Na nejsevernějším bodě ostrova, **mysu Skinari**, se tyčí maják a zrekonstruované větrné mlýny. Nedaleko města **Tragaki** stojí divadlo Theatro Avouri z roku 1995. Tvoří ho 3 kamenné

scény pod širým nebem, kam se vejde až 1 000 diváků, a jeden krytý sál. Jezero **Keri** je posledním zakynthoským močálem a domovem pro migrující ptáky. Mokřady se rozprostírali i v okolí zátoky Laganas, ovšem v důsledku výstavby letiště byly uměle vysušeny. Mezi nejznámější turistická střediska patří **Laganas, Tsilivi, Argassi, Alykes** a **Alikanas**.

3.2.1 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu

Ubytování a stravování

V roce 2016 bylo v regionu Jónských ostrovů podle NUTS2 klasifikace 3 825 ubytovacích zařízení. Nejvíce se jich nachází na ostrovech Korfu a Zakynthos. Následující obrázek ukazuje vývoj těchto zařízení v letech 2006–2016. Skok mezi roky 2008–2009 pravděpodobně souvisí se zkvalitněním statistického sledování a změnou metodiky. V pokrizové době je patrný nepatrný pokles jednotek, v roce 2015 započalo oživení oboru.

Obrázek 1: Vývoj počtu ubytovacích zařízení v regionu Jónských ostrovů

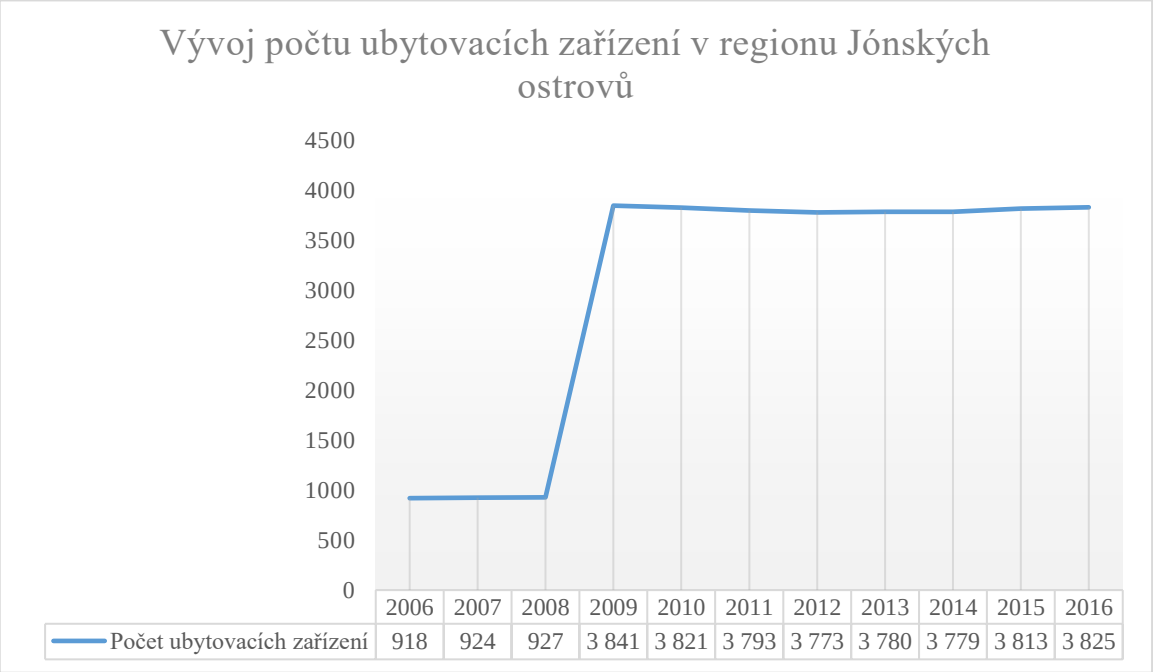

Zdroj: vlastní zpracování podle Eurostat. Tourism. Main Tables Annual data on tourism industries. [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tgs00112.

Další obrázek představuje vývoj počtu lůžek podle Eurostatu v regionu Jónských ostrovů na úrovni NUTS2. V roce 2016 se v regionu nacházelo 141 419 lůžek. Vývoj jejich počtu a rozložení v rámci regionu koresponduje s počtem ubytovacích zařízení.

Obrázek 2: Vývoj počtu lůžek v regionu Jónských ostrovů

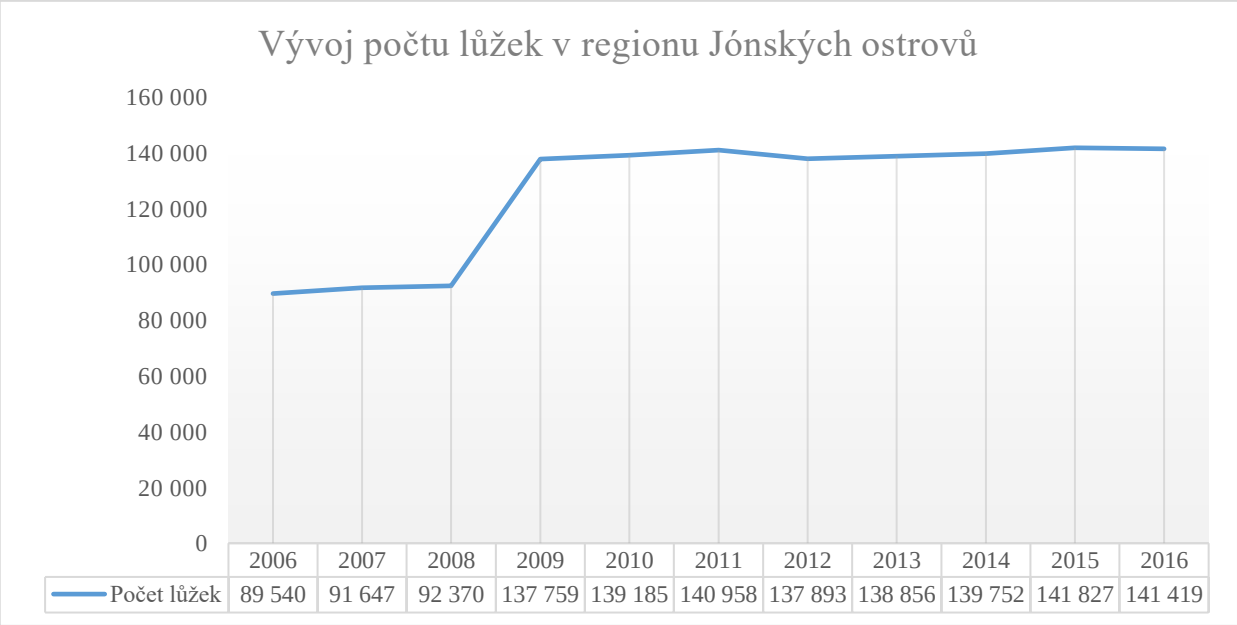

Zdroj: vlastní zpracování podle Eurostat. Tourism. Main Tables Annual data on tourism industries. [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tgs00112.

Další tabulka ukazuje rozložení hotelů na ostrově v roce 2017, konkrétně počet hotelových zařízení, pokojů a lůžek podle jejich klasifikace. Ostrov má po Korfu druhou největší ubytovací kapacitu z Jónských ostrovů.

Tabulka 4: Hotely na Zakynthosu dle klasifikace, 2017

Klasifikace hotelu	5*	4*	3*	2*	1*	Celkem
Počet zařízení	16	41	66	150	9	282
Počet pokojů	1 590	3 195	5 206	5 780	224	15 995
Počet lůžek	3 282	6 249	10 093	11 171	440	31 235

Zdroj: vlastní zpracování dle *Institoutu Touristikon Ereunon kai Provlepseon* (ITEP). Xenodocheiako Epimeliterio Ellados. Epicheirimatiki Enimérosi. Statistika. [online]. Dostupné z: http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/library/DocLib/Hotels_Regional_2017.pdf.

Statistiky **stravovacích zařízení** na ostrově nejsou k dispozici. Restaurací je zde mnoho, převažují rodinné podniky specializující se na řeckou kuchyni. Oblíbené jsou také italské nebo čínské restaurace. Na ostrově, stejně jako v celém Řecku, jsou preferovány místní fastfoodové restaurace podávající gyros či burgery z kvalitních místních surovin. Pouze v letovisku Laganas se nacházejí mezinárodně známé řetězce (například McDonald's), které slouží k uspokojení turistických potřeb. Vzhledem k tomu, že v roce 2015 bylo v regionu Jónských ostrovů 3 813 ubytovacích zařízení a obor ubytování a stravování zahrnoval 9 488 podniků, dá se odvodit, že se zde nacházelo přibližně 5 675 restaurací.[92]

[92] *Hellenic Statistical Authority*. Regional summarized statistics of enterprises listed in Annex I (Council Regulation 295/2008) by branch of economic activity (Nace Rev. 2), concerning structural business statistics. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. Dostupné z: http://www.statistics.gr/documents/20181/3391660/06.+Regional+summarized+statistics+of+en

Doprava

Celoročně je Zakynthos spojen leteckou dopravou, kterou zajišťují letecké společnosti **Olympic Air** a **Aegean Airlines,** s Athénami. Lety jsou provozovány denně a trvají asi 45 minut. Společnost **Skyexpress** spojuje ostrov také s Kefalonií, Korfu a Lefkádou. V průběhu hlavní sezóny (květen–září) je ostrov dostupný přímými charterovými lety z hlavních evropských letišť. Z Českých letišť v Praze, Brně a Ostravě létá **Travel Service**. Mezinárodní letiště Zakynthos se nachází asi 3 km od hlavního města, v blízkosti letovisek Kalamaki a Laganas. Nejezdí zde veřejná autobusová doprava, ale pouze taxi služba. Z Itálie se na Zakynthos dá dostat **trajektem** přes Peloponés. Město **Patras** je propojeno s italskými přístavy **Terst, Benátky, Ancona, Bari** a **Brindisi.** Z Patry pak vede 60 km dlouhá silnice do přístavu **Kyllini**, ze kterého několikrát denně jezdí trajekt do města Zakynthos. Mezi provozovatele této dopravy patří **Kefalonian Lines** a **Levante Ferries**. Cesta trvá asi 1,5 hodiny. Z přístavu **Agios Nikolaos** několikrát za den jezdí trajekt do **Pesady** na Kefalonii. Tato cesta se dá zvládnout cca za 1 hodinu. Trajekt převáží také autobusy a auta. Auta z půjčoven se na trajekt nepouštějí. Cena pro osobu je asi 10 EUR, za auto se platí přibližně 30 EUR. Autobusy provozované společností **KTEL**, zahrnující i trajekt, jezdí do **Athén** (5 hodin, cca 29 EUR plná cena), **Patry** (2 hodiny, asi 10 EUR) a **Soluně** (7 hodin, 54 EUR). **Veřejné autobusy** na ostrově jezdí několikrát za den. Nejčastěji spojují hlavní město Zakynthos a další letoviska, například Tsilivi, Laganas, Argasi, Kalamaki, Alykes, Vassilikos, Keri a Volimes. Jízdní řády jsou pro turisty dostupné v hotelech a restauracích i na webových stránkách KTEL. Místní autobusová doprava na ostrově nemá příliš striktní jízdní řád. Cena se pohybuje mezi 2–4 EUR. Na ostrově funguje taxi, kočáry tažené koňmi, ranče s koňmi, půjčovny aut, motorek, čtyřkolek i lodí. Cena taxi služby je přibližně stejná jako obdobná služba v Praze.[93]

Následující tabulka ukazuje přílety a odlety z ostrova podle zdrojové a cílové destinace v období 11. 4.–31. 12. 2017. Představuje i podíl pasažérů z daných destinací na celkovém počtu.

terprises+listed+in+Annex+I+%28Council+Reguation+295-2008%29+by+branch+of+economic+activity+%28Nace+Rev.+2%29+%28+2015+%29/58a37a31-2a8a-41d7-82c2-c7487d8dfcfb?version=1.0.

[93] *Zanteisland*. Zakynthos island. How to reach Zante. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.zanteisland.com/en/timetable-bus-ferry-zakynthos.php.

Tabulka 5: Přílety a odlety na Zakynthos dle destinace, 2017

Zdrojová/cílová destinace	Počet příletů (osob)	Počet odletů (osob)	Pasažéři celkem	% podíl na celkovém počtu osob
Velká Británie	355 044	355 577	710 621	43,1 %
Polsko	106 641	106 620	213 261	12,9 %
Nizozemsko	68 336	69 078	137 414	8,3 %
Itálie	45 656	45 189	90 845	5,5 %
Česká republika	36 841	37 563	74 404	4,5 %
Řecko	35 646	37 951	73 597	4,5 %
Švédsko	22 997	22 912	45 909	2,8 %
Dánsko	16 252	16 255	32 507	2,0 %
Rumunsko	15 954	15 895	31 849	1,9 %
Německo	15 526	15 943	31 469	1,9 %
Rakousko	15 155	15 174	30 329	1,8 %
Maďarsko	14 651	14 428	29 079	1,8 %
Izrael	10 750	10 785	21 535	1,3 %
Belgie	10 354	10 500	20 854	1,3 %
Ostatní státy	52 720	52 216	104 936	6,3 %
Celkem	822 523	826 086	1 648 609	100 %

Zdroj: vlastní zpracování dle *Traffic by country*. Zakinthos International Airport Dionisios Solomos. Top Countries (2017). Dostupné z: https://www.zth-airport.gr/uploads/sys_nodelng/2/2877//ZTH_FG2017_Traffic_by_Country.pdf.

3.2.2 Zakynthos v nabídce českých CK a CA

Většina českých cestovních kanceláří má ostrov Zakynthos ve své nabídce. V převážné většině se jedná o **pobytové zájezdy** u moře. Nejčastěji jsou k dispozici zájezdy s leteckou dopravou s ubytováním a stravováním v hotelu formou polopenze či all inclusive. Obdobnou alternativou je ubytování v apartmánech s vlastním stravováním. Příkladem můžou být nabídky velkých českých cestovních kanceláří Fischer, Blue Style, Čedok, Exim Tours, Alexandria atd. Některé z nich zde mají také tzv. klubové hotely, ve kterých jsou pro klientelu k dispozici animační programy pro děti i dospělé. Sezóna českých cestovních kanceláří trvá od konce května do konce září. Alternativou k organizovaným zájezdům je zajistit si letenku a ubytování, na místě si vařit v apartmánu či se stravovat v tavernách a poznávat ostrov půjčeným automobilem či lodí. Zakynthos patří mezi dražší pobytové destinace. Je to zejména z důvodu vyšších cen v Řecku, oblíbenosti místa a jeho relativní bezpečnosti. V roce 2018 z pražského letiště Václava Havla je naplánovaný první přímý let do destinace 27. května a poslední letadlo odlétá 30. září. Let trvá přibližně 2,5 hodiny a provozuje ho společnost **Travel Service**. Přímé lety jsou také z Brna či Ostravy. Některé cestovní kanceláře nabízejí zájezdy i mimo sezónu s leteckou dopravou například s Duesseldorfu či Vídně.[94]

[94] *Prague Airport*. Václav Havel Airport Prague. Informace o letech. Mapa destinací a letový řád. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.prg.aero/cs/informace-o-letech/destinace-a-aerolinky/.

Příkladem může být **pobytový zájezd od cestovní kanceláře Fischer** do 4hvězdičkového hotelu Funtazie Klub Louis Zante Beach v letovisku Laganas. Jedná se o hotel na okraji největšího letoviska, přímo na pláži, asi 15 minut od letiště. V hotelu je stravovací program all inclusive, bazén s lehátky a slunečníky bez poplatku. Jde o klubový hotel s garantovanou kapacitou a animačními programy. V Řecku jsou obvykle na plážích lehátka a slunečníky placené či podmíněné konzumací v restauraci, ke které pláž patří. Zájezd v termínu 5.–12. června 2018 (7 nocí) stojí pro dvě osoby 57 300 Kč. V ceně není zahrnuto cestovní pojištění a nově zavedené pobytové taxy. Od 1. ledna 2018 byla v zemi uzákoněna **pobytová taxa**, která se platí na recepci daného ubytovacího zařízení. Pro 1–2hvězdičkové hotely a veškeré apartmány je to 0,5 EUR za pokoj na noc, pro 3hvězdičkové to činí 1,5 EUR za pokoj na noc, za 4 hvězdičky návštěvníci zaplatí 3 EUR za pokoj/noc a v 5hvězdičkových hotelech se platí 4 EUR pokoj/noc.[95] Cestovní kanceláře nabízejí fakultativní výlety, které účastníky seznámí s ostrovem formou autobusového nebo lodního okruhu. Z ostrova se dá podniknout jednodenní výlet na vedlejší ostrov Kefalonie či do města Olympia. Většina českých cestovních kanceláří je pro své klienty zprostředkovává. Zde následuje stručný popis těchto míst:

Olympia

V Olympii na Peloponésu, osídlené již ve 3. tisíciletí př. n. l., se nachází centrum starořeckých sportovních her. V roce 776 př. n. l. zde proběhla první Olympiáda. Od tohoto roku se počítal řecký letopočet. Po dobu her se neválčilo. Sportovci byli pouze muži. Nejdříve se konal pouze běh na 192 metrů (1 stadion). Postupně se přidávaly další disciplíny, například běh na dva stadiony, vytrvalostní běh na 4 600 metrů a pětiboj, jehož součástí byly běh na 1 stadion, hod diskem a oštěpem, zápas a skos z místa. Vítěz si mohl nechat postavit sochu přímo v Olympii nebo kdekoliv jinde. Dodnes se zde v Héřině chrámu zapaluje olympijský oheň při zahájení každých Her. V roce 393 se hry konaly naposledy, jelikož byly s rozvojem křesťanství zakázány jako pohanské slavnosti. Teprve v roce 1896 se pořádaly obnovené Olympijské hry v Athénách. V roce 2004 se Hry do Athén vrátily.[96]

Kefalonie

Kefalonie je méně turisticky vytížená než Zakynthos. Významně zde cestovní ruch narostl v polovině 90. let díky zfilmované knize Louise de Berniéra, Mandolína kapitána Corelliho.[97] Krajina na Kefalonii je mnohem drsnější a hornatější. Největší Jónský ostrov dosahuje 1627 m. n. m. (Mount Enos). Hlavním městem ostrova je Argostoli. Mount Enos je také národní

[95] *Fischer*. Řecko. Zakynthos. Laganas. Funtazie klub Lousi Zante Beach. © 1999-2018 CK FISCHER, a.s. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: https://www.fischer.cz/recko/zakynthos/laganas/funtazie-klub-louis-zante-beach?DP=2682&MT=5&DD=2018-06-01T00:00:00&NN=7&RT=15&RC=DRPST0&DI=13&DS=1&AC=2&TTM=1&DF=2018-06-01|2018-06-08&NNM=7|8|9&AMC1=2#/popis

[96] STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce*. Brno: CP Books, 2005. s. 20, 184–187. ISBN 80-251-0683-7.

[97] DE BERNIÈRES, Louis. *Mandolína kapitána Corelliho*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Viktor JANIŠ. Praha: BB/art, 2008. ISBN 978-80-7381-289-8.

park, ve kterém žijí polodivocí poníci. Jeskyně Drogarati byla objevena asi před 300 lety, kdy se v důsledku zemětřesení otevřel její současný vstup. V obrovské místnosti plné stalaktitů se díky dobré akustice pořádají koncerty. Pozoruhodné je jeskynní jezero Melissani s propadlým stropem. To vzniklo před 20 000 lety během poslední doby ledové. Strop zhroucený asi před 5 000 lety stále leží na dně jezera. Návštěvníci si ho můžou prohlédnout s průvodcem z malých loděk. Geologickým úkazem je fakt, že zde vyvěrá voda, která se do země propadá mnoho kilometrů odtud. V odlehlé části jeskyně jsou archeologické nálezy ze 4–3 stol. př. n. l. Záliv Myrthos skrývá nejkrásnější pláž ostrova. Nejdůležitějším poutním místem je klášter Agios Gerasimos založený v 16. století. Svatý Gerasimos, patron ostrova, zde v roce 1554 založil ženský řád. Hned vedle stojí nový klášter z roku 1992, který ukrývá světcovi ostatky.[98]

Poznávací zájezdy umožňují navštívit více ostrovů v Jónském moři. Obvykle zahrnují leteckou dopravu do Řecka, cesty autobusem a trajekty v rámci destinace, ubytování se snídaní a průvodcovské služby. Spojují poznávání ostrovů Lefkáda, Kefalonie, Zakynthos a města Olympia či dalších měst na Peloponéském poloostrově. Alternativou může být doprava autobusem do Itálie, plavba přes Středozemní moře na Peloponéský poloostrov a následně na ostrovy. Poznávací zájezdy se uskutečňují pouze v září. Příkladem je zájezd pořádaný cestovní kanceláří **Redok Travel** a zprostředkovaný cestovní agenturou Zájezdy.cz. Letecký zájezd v termínu 15.–24. září 2018 (9 nocí) zahrnuje leteckou dopravu včetně transferů, veškerou autobusovou a trajektovou dopravu, ubytování ve 2 či 3hvězdičkových hotelech na 2lůžkových pokojích, snídaně a služby průvodce. Let je zajištěn z Prahy do Prevezy, následuje poznávání ostrovů Lefkáda, Kefalonie a Zakynthos a města Olympia. Zpáteční let je z Athén. Cena pro osobu je 24 990 Kč.[99]

České cestovní kanceláře nenabízejí jiné alternativní zájezdy. Vzhledem k charterovým letům není možnost navštívit destinaci mimo sezónu s cestoví kanceláří. Také jiné druhy zájezdů, ať už se jedná například o sportovní, vzdělávací či ekoturistické, cestovní kanceláře nenabízejí. Ani v zahraničí to není obvyklé. V destinaci dosud převažuje spíše masový a organizovaný cestovní ruch. Alternativní a ekologicky šetrné formy jsou teprve v počátku.

[98] *Zakynthos a Kefalonie. Průvodce: inspirace na cesty*. 1. vydání. Brno: Lingea, 2013. s. 51–79. ISBN 978-80-87471-85-2.

[99] *Zájezdy.cz*. Váš pohodlný nákup dovolené. First Minute. Poznávací zájezdy. Řecko. Zakynthos. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: https://www.zajezdy.cz/dovolena-lefkada-kefalonie-zakynthos-letecky-kefalonia-recko-z907817/?index=0&zeme=z211&dest=d21110&zamereni=2#.

3.3 Zakynthos a ochrana životního prostředí

Na ostrově je jedinečná příroda. Z geologického hlediska je tvořen zvrásněným vápencem. Moře je průzračně čisté a žije zde několik ohrožených druhů. Mezi nejznámější patří tuleň středomořský a kareta obecná. Vyskytuje se zde i mnoho plazů. Užovka stromová může dorůst až délky 2 metrů, nicméně je neškodná. Žijí zde jedovaté zmije evropská a zmije růžkatá, které jsou však velmi plaché. Mezi jednu z hrozeb přírody patří požáry. Kromě požárů zapříčiněných horkým počasím se v posledních letech rozmohlo úmyslné žhářství. Špatně vyčleněná vlastnická práva a neexistující mapa lesů způsobují boje o zisk půdy. Dalším problémem je nelegální lov a rybolov, masový cestovní ruch, lodní doprava, znečištění vody a vzduchu, nadměrný hluk a světlo a další. Na místě dnešního letiště se dříve nacházelo jezero, kde se zastavovali plameňáci migrující z Afriky.[100]

3.3.1 Národní mořský park

Laganas je nejhlučnější středisko plné barů a diskoték. Paradoxem je, že leží přímo uprostřed ekologicky významné oblasti. Krásná písčitá pláž táhnoucí se od poloostrova Vasilikos k Limni Keriou je lemována mnoha menšími oblíbenými středisky. První známky ochrany se v zátoce Laganas objevily v roce 1988. Od roku 1994 se částečně omezila letecká doprava na ostrově. Vyhlášení Národního mořského parku Zakynthos (Ethnikó Thalássio Párko Zakýnthou) v roce **1999** prostřednictvím prezidentského dekretu znamenalo mezník v řecké ochraně životního prostředí. Byl to vůbec první park svého druhu v Řecku. Jeho cílem je chránit pozemní a pobřežní faunu, ptactvo, mořský ekosystém, ryby, mořskou želvu Caretta caretta a tuleně Monachus monachus. Zároveň park spolupracuje na rozvoji místních aktivit (zahrnující zemědělství a cestovní ruch), které musí být v souladu se zachováním přírody, krajiny a kulturního dědictví. Spolupracuje na projektech s dalšími organizacemi a státními orgány. Příkladem je výzkumný projekt Ministerstva školství a Athénské univerzity, PAIXNIDION-21. Chráněná je celá zátoka mezi mysy Marathia a Gerakas. Je zde řada krásných pláží, například Kalamaki. Park se rozprostírá až k hlavnímu městu ostrova na jedné straně a souostroví Strofády na straně druhé. Činnosti parku ovšem podléhají nedostatku finančních prostředků a vysokým příjmům od turistů.

[100] *Earth, Sea & Sky*. Ionian Nature Conservation. Developed by Think Up Themes Ltd. Powered by Wordpress. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://earth-sea-sky-global.org/.

Park se dělí do **5 oblastí** (viz **příloha č. 8**):

- přísně chráněná – úplný zákaz vstupu;
- přírodně chráněná – omezený vstup a činnost se striktními pravidly (např. zákaz vstupu mezi 19 a 7 hodinou, zákaz vstupů psů, používání slunečníků atd.);
- chráněná krajina – se zákazem některých činností (lov zvěře, trhání rostlin, stanování, rozdělávání ohně);
- oblast kontrolovaného cestovního ruchu;
- oblast udržitelného rozvoje.

Do přírodně chráněné části patří také ostrovy Marathonisi, Pelouzo a Strofady. V parku se nachází několik informačních center, některé fungují jako vědecké stanice či muzea. V celé oblasti pracuje řada dobrovolníků, kteří místo ochraňují, vzdělávají návštěvníky a hlídají omezení činnosti. Do oblasti udržitelného rozvoje patří také malé, ale v sezóně velmi vytížené mezinárodní letiště. Jeho provoz je omezený od setmění do úsvitu, kdy nesmějí přistávat letadla a vzlítat můžou pouze do boku ostrova (národní park se nachází na jihu). Nicméně v hlavní turistické sezoně se často stává, že se letadla zpozdí, nejsou odkloněna na okolní ostrovy a přistávají i kolem 22. hodiny.

V **mořské části** je park rozdělen do 3 částí:

- zóna A – lodě sem vůbec nesmějí (okolí pláží Kalamaki, Daphni a Sekania);
- zóna B – lodě nesmí kotvit, můžou jet maximální rychlostí 6 uzlů (11,112 km/h) a nesmí se zde rybařit;
- zóna C – platí to samé, jako v předchozí s výjimkou povolení kotvení (přístav Agios Sostis).[101]

Činností parku se zabýval také Evropský parlament, který obdržel a projednával několik peticí.[102]

Kareta obecná

V zátoce Laganas se vyskytuje nejvíce karet obecných (**Caretta caretta, příloha č. 9**) ve Středozemním moři. Jsou velmi zranitelné a bohužel citlivé na turistický ruch. Jsou plaché a při kladení vajec na pláži je nesmí vyrušit žádný hluk ani světlo. Mnoho z nich se stane obětí motorového člunu či různých předmětů ležících na pláži. Řecká vláda vydala mnoho zákonů na ochranu tohoto druhu, nicméně místní stále ještě dávají přednost plážím plných turistů než moři plného želv. Nadějí pro jejich záchranu může být právě i cestovní ruch, jelikož želvy samotné sem

[101] DIMITRIADIS, C., SCHOFIELD G., KOLOKOTSA A., ARVANITAKI M., SOURBES L., KATSELIDIS K., PSEGTOGA F. a KOUTSOUBAS D. *Ethniko Thalassio Parko Zakynthoy. National Marine Park of Zakynthos. Odigós Episkeptón. Visitors Guide.* Též dostupné z: http://www.nmp-zak.org/en.

[102] European Parliament. Committee on Petitions. *Report on a fact-finding mission to Zakynthos*, Greece. 7-9 November 2003. pursuant to Rule 175(3) of the Rules of Procedure, in connection with petitions 261/2001 and 404/2001 (protection of the sea turtle caretta caretta). 10.12.2003. CR\530088EN.doc. [online]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cr/530/530088/530088en.pdf.

táhnou masy turistů. Jednu ze směrnic na jejich ochranu vydal Světový fond ochrany volně žijící zvěře (World Wildlife Fund). Další významnou oblastí výskytu je například vesnice Skala na Kefallonii.[103]

Želvy dorůstají do délky téměř **1 metr**, váží až **130 kg** a můžou se dožít až **200 let**. V zajetí se tento druh dožil maximálně 37 let. Dosud největší zpozorovaná želva měřila 2,8 metru a vážila 450 kg. V přibližně stejné podobě žijí na Zemi 250 milionů let. Jsou přímými potomky dinosaurů. Jejich hlavní ochranou je krunýř. Ten má každá želva unikátní a může být považován za obdobu lidských otisků prstů. Samečci se na první pohled liší delším ocasem. Vyskytují se v **Atlantickém**, **Pacifickém** a **Indickém oceánu**. Nejvíce hnízd na světě má Florida (cca 70 tisíc). Ve Středozemním moři se pohybují nejčastěji v okolí řeckých ostrovů z důvodu čisté vody. Až **80 % hnízd** z celého Středozemního moře se nachází v Řecku (asi 30 tisíc), zejména v zátoce Laganas. Z 11,5 km dlouhé zátoky zbylo jen **5,5 km pláže** stále vhodné pro snášení vajec. Želvy zimují v Gabelském zálivu u pobřeží Tuniska. Na ostrov Zakynthos se vrací přes 1000 let. Většinu svého života tráví v moři, přestože k dýchání využívají plíce. Plavou rychlostí až **24 km/h**. Nejraději mají brakické vody (kde do moře ústí řeka, smíšené). Živí se měkkýši, medúzami, chobotnicemi, sépiemi, krevetami a dalšími bezobratlovci žijícími ve vodě. Znečištěné moře želvy ohrožuje, jelikož si pletou odpadky s přirozenou potravou. Brzy na jaře tyto želvy připlouvají do zátoky Lagnas, aby se zde spářily a **od poloviny května do konce srpna** snášely svá vajíčka do písku na pláži. Na břeh vystupují pouze samičky. V noci najdou pláž, na které se samy narodily, a pomocí ploutví vyhrabou 40–50 cm hlubokou díru, do které nakladou průměrně **120 vajíček**. Ty jsou kožovitá, měkká a vypadají asi jako pingpongový míček. Tento proces se opakuje **3–4krát** za období. V písku zůstávají **42–70 dní** a po této době se jich asi 65 % líhne. **Teplota písku** ovlivňuje pohlaví želvy, proto má negativní vliv globální oteplování. Pokud má písek nad 29 °C, vyklubou se samičky, pod tuto teplotu se rodí samci. Malé karety se rodí v noci a jsou asi **5 cm** velké. Cestu do moře hledají podle odrazu měsíce a hvězd na hladině moře. Proto je ohrožuje jakékoliv **světelné znečištění** v okolí líhnoucí pláže. Želva dospívá ve 20 letech a je schopná se rozmnožovat do 100 let. Než se poprvé vrátí na pláž ke kladení vajec, neví se, kde po světě se pohybuje. Karety jsou zapsané na **Červeném seznamu ohrožených druhů IUCN** (Mezinárodní svaz ochrany přírody). Z 1 000 nakladených vajíček se dospělosti dožijí asi 2 želvy. Rozvoj cestovního ruchu je velkým problémem. Na Zakynthosu se jeho masový rozvoj datuje do 80. let minulého století. Kolem roku 1990 vznikaly nezávislé dobrovolné organizace a v roce 1999 národní mořský park, ve kterém pracují dobrovolníci z celého světa. Ti kontrolují

[103] BENSON, Andrew. *Řecké ostrovy: [turistický průvodce].* Brno: Jota, 2007. Livingstone – průvodci. Přeložila Jaroslava NOVOTNÁ. S. 517–526. ISBN 978-80-7217-498-0.

pláže, nicméně při líhnutí želvám nesmějí pomáhat, jinak by mohli narušit jejich přirozené instinkty nebo na ně přenést lidské bakterie.[104]

V Národním mořském parku platí následující **pravidla**:

- na vybrané pláže můžou lidé vstoupit od 7 do 19 hodin;
- odpadky a cigaretové nedopalky si všichni odnesou;
- všichni se na pláži smějí pohybovat do 5 metrů od moře;
- hnízda na těchto plážích jsou označena a je zakázáno se k nim přibližovat (**příloha č. 10**);
- stavby z písku můžou být vytvořeny pouze 1–2 metry od moře a před odchodem z pláže musí být zbourány a písek musí být uhlazen;
- při líhnutí mláďat se jich nikdo nesmí dotýkat a neprodleně se to musí ohlásit ochráncům parku;
- na pláže nesmí automobily, motorky, kola, koně a psi;
- nesmí se přemisťovat přírodní materiál (např. písek a lastury) ani mořští živočichové (hvězdice, ježci atd.);
- nepoužívají se zde slunečníky;
- nesmí se zde manipulovat se zeminou;
- je zakázaný amatérský rybolov;
- nesmí se zde vykonávat vodní sporty (zejména motorové jako vodní skútry či lyže).

S želvou se lidé můžou setkat při plavání, kanoistice, potápění či z lodi (s omezenou rychlostí do 6 uzlů). Nikdo by se k ní neměl přibližovat na 15 metrů, lodě k želvám musí být bokem. Pozorovací čas by neměl přesáhnout 10–15 minut. Měly by být omezeny prudké pohyby a hlasité zvuky.[105]

Další chráněná fauna a flóra

Tuleň středomořský (**Monachus monachus**) patří k nejvíce ohroženým mořským savcům na světě. Celkově jich žije pouze **350–450 jedinců**. Jejich domovem je severovýchodní Středozemí, zejména řecké pobřeží. Tuleni se živí chobotnicemi, humry a rybami. Jsou velmi plaší a vlivem lidské činnosti se uchýlili do špatně dostupných přímořských jeskyní. Tento druh se dožívá asi 20 let, dospělým se stává ve 4 letech. Mláďata se rodí od srpna do prosince. Samička rodí pouze 1 mládě o které se stará 3–4 měsíce. V Národním mořské parku Zakynthos se nachází více než 30 chráněných **savců, ryb a bezobratlovců**. Pro zachování biodiverzity a mořského

[104] DIMITRIADIS, C., SCHOFIELD G., KOLOKOTSA A., ARVANITAKI M., SOURBES L., KATSELIDIS K., PSEGTOGA F. a KOUTSOUBAS D. *Ethniko Thalassio Parko Zakynthoy. National Marine Park of Zakynthos. Odigós Episkeptón. Visitors Guide.* Též dostupné z: http://www.nmp-zak.org/en.

[105] *Earth, Sea & Sky*. Ionian Nature Conservation. Developed by Think Up Themes Ltd. Powered by Wordpress. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://earth-sea-sky-global.org/.

ekosystému se musí omezit znečištění, rybolov a další lidská činnost. Chráněno je i více než 170 druhů **mořských rostlin**.

V parku se nachází také téměř 600 druhů **pozemních rostlin** z nichž 30 je chráněno mezinárodními úmluvami. Žijí zde suchozemské i sladkovodní želvy, ještěrky, hadi, ježci, lasičky a zajíci. Místní **ptactvo** zahrnuje až 140 druhů. Zejména Strofadské ostrovy jsou důležitou zastávkou ptáků migrujících z Afriky.[106]

3.3.2 Organizace zabývající se udržitelným rozvojem na Zakynthosu

Středozemní strategie udržitelného rozvoje (MSSD 2016–2025, Mediterranean Strategy for Sustainable Development) byla podepsána ve dnech 9–12 února 2016 na setkání v Athénách 21 státy a Evropskou unií. Navazuje na **Agendu 2030** a aplikuje ji na regionální úroveň. Je pod záštitou **Středozemní komise udržitelného rozvoje** (MCSD, Mediterranean Comission on Sustainable Development). Její hlavní vizí je prosperující a mírumilovné prostředí Středozemního moře, kde obyvatelé žijí kvalitním životem a ve kterém se klade důraz na udržitelný rozvoj stejně jako na zdraví ekosystému. Mezi **6 základních cílů** patří následující:

- zajištění udržitelného rozvoje v mořských a pobřežních oblastech;
- řízení zdrojů, produkce potravin a její bezpečnosti v návaznosti na udržitelnost vesnic;
- řízení udržitelnosti měst v oblasti;
- klimatické změny jako jedno z hlavních témat;
- transformace na zelenou ekonomiku;
- zaměření vlád na danou problematiku.

Mezi **dílčí** cíle patří například boj s hladomorem, dezertifikací, management vodních zdrojů, vybudovat vhodnou infrastrukturu, umožnit rovný přístup k vymáhání práva, umožnit vzdělání pro všechny, zrovnoprávnit pohlaví, zamezit chudobě atd. Konkrétními kroky vyplývající z dohody jsou například zákonem chránit alespoň 10 % přímořských oblastí Středozemí do roku 2020 a zamezit nelegálnímu a nadměrnému rybaření.[107]

Organizace **Earth Sea&Sky** byla založena v roce 1993 se záměrem ochraňovat želvy a další mořské druhy na ostrově Zakynthos. Jejím sídlem je vesnice Gerakas, ve které je pro veřejnost otevřené informační centrum zabývající se udržitelným cestovním ruchem. Ročně ho navštíví přes 15 000 turistů. Sdružení buduje **záchranné centrum** pro zraněné želvy. Ty jsou

[106] DIMITRIADIS, C., SCHOFIELD G., KOLOKOTSA A., ARVANITAKI M., SOURBES L., KATSELIDIS K., PSEGTOGA F. a KOUTSOUBAS D. *Ethniko Thalassio Parko Zakynthoy. National Marine Park of Zakynthos. Odigós Episkeptón. Visitors Guide.* Též dostupné z: http://www.nmp-zak.org/en.

[107] Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016–2025: Investing in environmental sustainability to achieve social and economic development. Athens: United Nations Environment Programme, 2016. [online]. ISBN 978-92-807-3576-5. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/rest/bitstreams/9737/retrieve.

momentálně posílány na 6–8hodinovou cestu trajektem do obdobného zařízení v Athénách – Glyfádě. Společnost se mimo jiné zasloužila o snížení počtu lehátek v ohrožených oblastech a o omezení motorových i pedálových plavidel. Spolupracuje s obdobnými organizacemi ve Velké Británii a na Floridě. Lobuje u Národního mořského parku Zakynthos za přísnější zákony a nařízení a jejich důslednou kontrolu.[108]

Archelon je rovněž dobrovolnické sdružení založené v roce 1983. Je partnerem **programu OSN pro životní prostředí** (UNEP, United Nations Evnironment Programme), konkrétně je součástí **Středozemního akčního plánu OSN**. Je rovněž členem **Pobřežní a Námořní unie** (EUCC, European Union for the Conservation of the Coasts). Spolupracuje s místními autoritami, nevládními organizacemi, některé její akce jsou spolufinancovány Evropskou Komisí. Jejím hlavním cílem je implementace správného destinačního managementu v řeckých oblastech, ve kterých se líhnou karety. Na rozdíl od předchozí organizace tak funguje i v jiných částech Řecka (zejména Peloponés, Kefalonie a Kréta). Archelon založil environmentální program na univerzitách v Athénách a Soluni a ve školách na Zakynthosu. Archelon byla oceněná cestovní kanceláří TUI za ochranu přírody. Do obou zmíněných organizací se můžou přihlásit dobrovolníci z celého světa.[109] Méně známou dobrovolnickou organizací na ostrově je **Green Volunteers**, která vede stovky projektů po celém světě.[110]

V oblasti Středozemního moře vznikla nevládní organizace **MedPAN** neboli Síť mořských chráněných oblastí ve Středozemí. Začala fungovat v roce 1990 a po několikaleté nečinnosti byla v roce 2008 obnovena. Sdružuje různé organizace zastupující 18 zemí spadajících do této oblasti. Implementuje úmluvy o udržitelném rozvoji do destinačního managementu daných oblastí.[111] **ECEAT** je Evropské centrum pro ekologii a cestovní ruch zabývající se udržitelným rozvojem založené roku 1994. Zaměřuje se zejména na vesnické oblasti, organické zemědělství a kvalitu služeb cestovního ruchu. Má vlastní značku kvality ekologicky šetrných služeb. Řecko je přidruženým členem této organizace. Zveřejňuje seznam certifikovaných ubytovacích zařízení.[112] Některé části ostrova spadají do evropské soustavy

[108] *Earth, Sea & Sky*. Ionian Nature Conservation. Developed by Think Up Themes Ltd. Powered by Wordpress. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://earth-sea-sky-global.org/.

[109] *Archelon*. The Sea Turtle Protection Society of Greece. Developed and host by Qbit/Graphics by Xero. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://www.archelon.gr/eng/volunt.php.

[110] *Green Volunteers*. Working with Animals, Wildlife and Nature Conservation Volunteering Guide and Database. © 2017. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://www.greenvolunteers.com/en/sample_story_details.php?id=117.

[111] DIMITRIADIS, C., SCHOFIELD G., KOLOKOTSA A., ARVANITAKI M., SOURBES L., KATSELIDIS K., PSEGTOGA F. a KOUTSOUBAS D. *Ethniko Thalassio Parko Zakynthoy. National Marine Park of Zakynthos. Odigós Episkeptón. Visitors Guide.* Též dostupné z: http://www.nmp-zak.org/en.

[112] *ECEAT International*. European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. Sustainable rural tourism. Quaility-Travel-Expertise. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: http://www.eceat.org/index.php/public/en/29#greece.

NATURA2000 (viz **příloha č. 11**).[113] V oblasti mají své zájmy také neziskové organizace **Světový fond na ochranu přírody** (WWF, World Wildlife Fund) či **Greenpeace**.

Helénská společnost pro přírodní konzervaci (The Hellenic Society for the Protection of Nature) je koordinátorem programu **Modrá vlajka**. V roce 2017 na ostrově celkem **18 pláží** obdrželo tento ekologický certifikát. Jedná se o pláže Alykes, Alykanas, Amboula Psarou, Tsilivi, Bouka, Amboula Tragaki, Katragaki, Gerakas, Kalamaki, Kalamaki – Louros, Laganas – Zante, Laganas – Agios Sostis Limanaki, Laganas – Kentriki, Limni Keriou, Banana, Argasi, Argasi – Chrissi Akti a Kryoneri.[114]

Společnost **Hellenic Sun Editions**[115] provozuje webové stránky zabývající se alternativním cestovním ruchem v Řecku. Do jejího programu je zahrnutý i ostrov Zakynthos. Představuje šetrné formy cestovního ruchu jako je ekoturismus, geoturismus, návštěvy národních parků, vinné stezky atd. Poskytuje také seznam cestovních kanceláří a destinačních společností zabývajících se propagací alternativních forem cestovního ruchu v celé zemi. Na Zakynthosu se společností spolupracuje kamenný park **Askos**. V parku roste spousta místních stromů a bylin a žijí zde zástupci různých druhů zvěře. Jsou zde postaveny kamenné konstrukce v souladu s přírodou. Kromě běžných návštěvníků sem často zavítají organizace a školy zabývající se přírodním výzkumem. Nevyužívají se zde žádné umělé látky, manipuluje se tu s organickým odpadem a veškerá činnost je v souladu s ekoagroturismem.[116]

[113] KAPSAKI, E., PANAGIOTOPOULOU, M. a A. STRATIGEA. *Exploring Sustainable Future Tourist Development Paths for Zakynthos Island, Greece: A Methodological Framework.* International Journal of Cultural and Digital Tourism. Volume 1., Number 1. Copyright © IACUDIT. [online]. ISSN 2241-9705. Dostupné z: http://iacudit.org/wp-content/uploads/2014/10/v1n1_9-26Exploring-Sustainable-Future-Tourist.pdf.

[114] *Greece*. All time classic. All Rights Reserved. GNTO © 2014. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.visitgreece.gr/#&slider1=2.

[115] *Hellenic Sun Editions.* Alternative Greece. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.alternativegreece.gr/home.aspx.

[116] *Askos Stone Park Volimes Zakynthos*. Just natural life. Askos Stone Park © 2005. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.askos.gr/en/.

3.4 SWOT analýza ostrova Zakynthos

Tabulka 6: SWOT analýza ostrova Zakynthos

Silné stránky	Slabé stránky
Vysoká míra zaměstnanosti ve srovnání se zaměstnaností Řecka	Sezónnost
Velký počet pláží s označením Modrá vlajka	Nedostatečné zákony týkající se ochrany životního prostředí a regulace cestovního ruchu
Činnost národního mořského parku Zakynthos	Neexistující společnost destinačního managementu
Angažovanost dobrovolníků	Malá kooperace soukromého a veřejného sektoru
Turistická atraktivnost	Nedostatek kvalifikované pracovní síly
Bezpečnost destinace	Nekvalitní síť silnic
Poptávka po lokálních produktech	Přílišná koncentrace turistů do středisek cestovního ruchu
Kulturní a přírodní bohatství	Nedostatečné zacházení s odpady – netřídění, přeplněné popelnice, stávky popelářů, hromadění odpadu v přírodě (viz **příloha č. 12**)
Oblíbené letovisko Laganas pro mladé turisty, vyhlášené nočním životem	Zastaralá infrastruktura cestovního ruchu
Dobrá dopravní dostupnost v hlavní sezóně (letecká a lodní doprava)	Špatná organizace letiště – v nejfrekventovanější dobu nestíhá odbavovat cestující
Pláž Navagio, Modré jeskyně a želvy Caretta caretta jako hlavní turistické atraktivity	Nedostatečné zákony a jejich vymáhání, vznikají daňové úniky, za porušení povinností nehrozí trest
Vstřícnost obyvatel k turistům	Zastaralá lodní doprava – nevhodné, hlučné, příliš mnoho emisí (viz **příloha č. 13**)
Příležitosti	**Hrozby**
Rozvinout potenciál zemědělství a rodinných farem	Přílišná závislost na příjmech z cestovního ruchu a služeb obecně
Využití zdrojů a fondů Evropské unie	Silná konkurence destinací s již zavedenými alternativními formami cestovního ruchu
Zvyšující se globální poptávka po šetrných formách cestovního ruchu	Přílišná závislost na velkých cestovních kancelářích
Modernizace turistické infrastruktury	Nevyužití příjmů z cestovního ruchu k následným investicím
Využití obnovitelných zdrojů energie (solární, biomasa)	Opětovný vzrůst zájmu o levnější turistické destinace (Turecko, Egypt, Tunisko)
Certifikace místních produktů a služeb cestovního ruchu	Klimatické změny – například nestálost počasí v hlavní sezóně, hrozby požárů
Využití vesnických a horkých oblastí k rozvoji cestovního ruchu	Nekončící dluhová krize státu
Využití nově otevřených zdrojových trhů Indie, Ruska, Izraele a Číny	Špatná pověst města Laganas – kriminalita spojena s lidmi pod vlivem alkoholu a drog
Nové investice do cestovního ruchu směřující z Číny	Úmyslné zakládání požárů za účelem získání půdy – ničení prostředí (viz **příloha č. 14**)
Privatizace sektoru – zkvalitnění infrastruktury	Nečinnost policie a dalších ochranných složek – zvýšená kriminalita, zbytečné utonutí v moři
Vysokoškolské programy v oboru cestovního ruchu, lepší vzdělávací systém	Neřízení počtu turistů na hlavních atraktivitách – ztráta genia loci místa (například Navagio, zátoka Laganas, Modré jeskyně) – viz **přílohy č. 15 a 16**

Zdroj: vlastní zpracování

4 Aplikace principů udržitelnosti na Zakynthosu

V následující části bude vyhodnoceno využívání udržitelných praktik cestovního ruchu na Zakynthosu. K tomu jsou využity názory účastníků cestovního ruchu v destinaci i pracovníků v oboru. V první podkapitole budou využity indikátory udržitelného cestovního ruchu, které byly podrobněji rozebrány v první části práce. V závěru kapitoly bude situace na ostrově zhodnocena. Z toho vyplynou návrhy na zlepšení a budoucí rozvoj.

4.1 Vybrané indikátory udržitelnosti cestovního ruchu

Míra nezaměstnanosti v regionu Jónských ostrovů v roce 2016 byla **16 %**. Nezaměstnanost v Řecku je přitom 20,9 % (listopad 2017), v roce 2016 dosahovala dokonce 24,6 %. Je patrné, že si Zakynthos ve srovnání s celou zemí vede výrazně lépe. Nicméně stále zaostává za evropským průměrem. Míra nezaměstnanosti Evropské unie dosahuje 7,3 %.

V hotelech na Jónských ostrovech v srpnu 2012 (poslední dostupná data) pracovalo **61,6 % žen**, průměr Řecka byl ve stejném období 58,1 %. V regionu tedy pracuje nadprůměrný počet žen v sektoru ubytování. V srpnu 2011 (poslední dostupné měření) v regionu Jónských ostrovů v ubytovacích zařízeních pracovalo **14,54 % cizinců**, což je méně, než byl řecký průměr (21,42 %). Oba tyto ukazatele jsou v souladu s principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu.[117]

Vzhledem k tomu, že v roce 2015 bylo v **regionu Jónských** ostrovů **3 813 ubytovacích zařízení** a obor ubytování a stravování zahrnoval 9 488 podniků, dá se odvodit, že se zde nacházelo přibližně **5 675 restaurací**. Všechny tyto podniky dohromady **zaměstnávaly 25 556 lidí**. V roce 2016 bylo v regionu **Jónských ostrovů** podle NUTS2 klasifikace 3 825 ubytovacích zařízení. V roce 2016 se v regionu nacházelo 141 419 lůžek. Zakynthos a Korfu mají nejvíce těchto podniků z celého regionu. Na ostrově v roce 2017 bylo celkem **282 hotelů** s **15 995 pokoji** a **31 235 lůžky**. Je patrné, že ostrov má rozsáhlou turistickou infrastrukturu, nicméně ne vždy odpovídá evropským standardům kvality. Podle Eurostatu bylo v roce 2015 (poslední publikované měření) na Zakynthosu (měření na úrovni NUTS2 – Jónské ostrovy) přes **20 000 hostů v hromadných ubytovacích zařízení v přepočtu na 1 000 rezidentů**, což patří mezi největší hodnoty v EU (viz **příloha č. 17**). Je zřejmé, že ostrov patří mezi nejexponovanější turistická místa v Evropě.

[117] Research Institute for Tourism and Hellenic Chamber of Hotels. Athens, 2013. *Performance of Greek Tourism and developments in the basic figures of the Greek Hotel Market 2011–2012*. [online]. Dostupné z: http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/News/Lists/List/Attachments/408/ENG-GreekTourismHotels2013.pdf.

V letech 2008–2014 se výrazně snížila obsazenost hromadných ubytovacích zařízení v regionu Jónských ostrovů (dle dělení NUTS2), a to o 15,8 % ve sledovaném období. V roce 2014 bylo v tomto regionu celkem **7 932 618 přenocování** v hromadných ubytovacích zařízeních, z toho zde strávilo **571 291 nocí rezidenti** a **7 361 327 nerezidenti**. Obsazenost HUZ v tomto roce byla průměrně 54,2 %. Následující graf ukazuje vývoj obsazenosti lůžek v regionu Jónských ostrovů. Z hlediska kapacity se na Jónských ostrovech nacházejí největší ubytovací zařízení (2. místo po Krétě) s průměrnými **99 lůžky na jedno zařízení**. Celkový průměr země je 80,5 lůžek na jednotku. V regionu se také nachází **24 kempů** s celkovou kapacitou **1 866 míst**. Z hlediska zahraničního trhu jsou zaměřeny především na italskou klientelu.[118]

Obrázek 3: Vývoj obsazenosti HUZ v regionu Jónských ostrovů

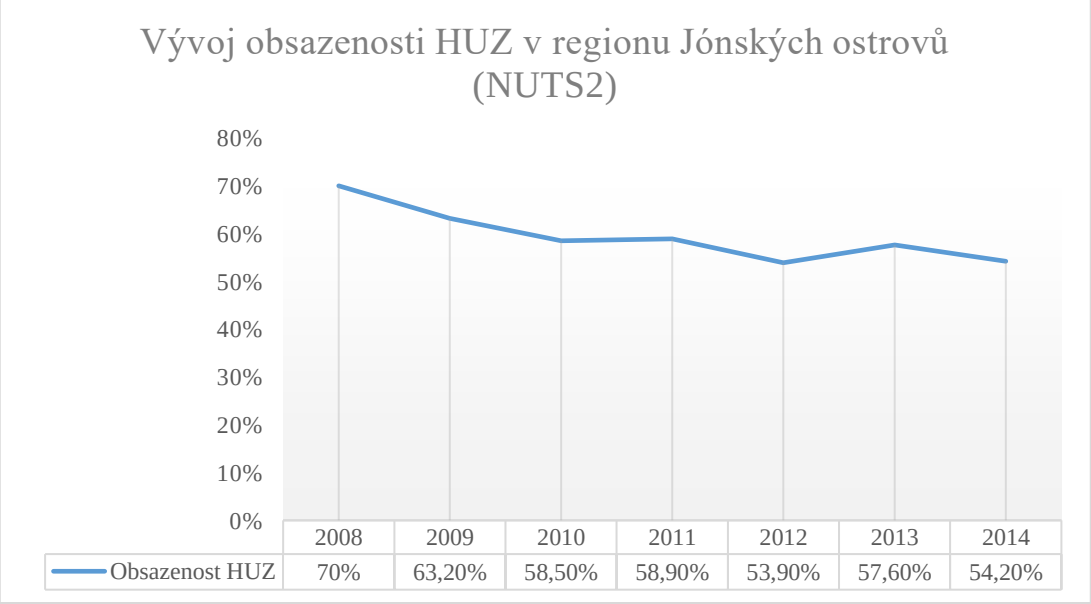

Zdroj: vlastní zpracování podle CHATZIDÁKIS, A. Ellinikos organismos tourismou. *Taseis tis touristikis kinisis 2008-2015*. Athina: Ethniko tupografeio, 2015. Dostupné z: http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Xatzidakis_2015.pdf.

Další tabulka ukazuje **počet příletů** na ostrov v roce 2017, jejich rozdělení na rezidenty a zahraniční návštěvníky a změnu oproti předchozímu roku. Z tabulky lze vyčíst **sezónní výkyvy** cestovního ruchu na Zakynthosu. Je z ní patrný také nárůst počtu příletů oproti předchozímu roku ve většině sledovaných měsíců.

[118] CHATZIDÁKIS, A. Ellinikos organismos tourismou. *Taseis tis touristikis kinisis 2008-2015*. Athina: Ethniko tupografeio, 2015. Dostupné z: http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Xatzidakis_2015.pdf.

Tabulka 7: Přílety na Zakynthos v jednotlivých měsících, 2017

Počet pasažérů	Domácí		Zahraniční		Celkem	
Měsíc	**2017**	**% změna**	**2017**	**% změna**	**2017**	**% změna**
Leden	2 727	74,7 %	0		2 727	74,7 %
Únor	2 679	40,9 %	0		2 679	40,9 %
Březen	2 920	63,8 %	457	-8,4 %	3 377	48 %
Duben	4 744	73,7 %	11 184	40,8 %	15 928	49,2 %
Květen	7 368	32,5 %	148 865	26,1 %	156 233	26,4 %
Červen	10 788	37,8 %	282 211	20,7 %	292 999	21,3 %
Červenec	14 166	17,3 %	364 501	13,8 %	378 667	14 %
Srpen	15 063	22,5 %	385 751	12,8 %	400 814	13,1 %
Září	11 119	30,4 %	298 173	12,5 %	309 292	13,1 %
Říjen	6 578	-2,1 %	84 818	32,8 %	91 396	29,5 %
Listopad	2 571	-20,5 %	347	34 600 %	2 918	-9,8 %
Prosinec	2 616	-39,9 %	0		2 616	-39,9 %
Celkem	**83 339**	**21,5 %**	**1 576 307**	**16,7 %**	**1 659 646**	**16,9 %**

Zdroj: vlastní zpracování dle *Traffic Development Overview*. Zakinthos Airport „Dionisios Solomos“ – 2017 vs. 2016. [online]. Dostupné z: https://www.zth-airport.gr/uploads/sys_nodelng/2/2877//Zakinthos_FY_Traffic_2017vs2016.pdf.

V období leden–září 2017 přicestovalo na ostrov **437 149 turistů lodní dopravou**. Po letecké je to druhý nejvyužívanější způsob dopravy na ostrov. Zakyntos je zejména v letních měsících velice dobře dopravně dostupný. Mimo sezónu je nutné využít více druhů dopravy, přímé linky téměř neexistují.

V roce 2017 na ostrově celkem **18 pláží** obdrželo ekologický certifikát **Modrá vlajka**. Země má vysoce nadprůměrný počet pláží nesoucí toto označení a ostrov Zakynthos patří k místům s největším počtem Vlajek. V Národním mořském parku Zakynthos se nachází více než 30 chráněných **savců, ryb a bezobratlovců**. Chráněno je i více než 170 druhů **mořských rostlin**. Je zde skoro 600 druhů suchozemských rostlin, z nichž je 30 chráněné mezinárodními úmluvami. Žije zde asi 140 různých druhů ptáků. Řecko je známé spíše negativním vztahem k ochraně přírody. Národní mořský park Zakynthos je v zemi unikátní a jsou zde patrné snahy o zachování ohrožených druhů.

Následující tabulka představuje vybrané indikátory. V posledním sloupci jsou hodnoceny podle kritéria 1 – nejlepší hodnota, 5 – nejhorší hodnota.

Tabulka 8: vybrané indikátory udržitelného cestovního ruchu na Zakynthosu

Vybraný indikátor	Hodnota indikátoru	Vyhodnocení indikátoru
Míra nezaměstnanosti na ostrově	16 %	3
Zaměstnanost žen v hotelech	61,6 %	3
Zaměstnanost cizinců v hotelech	14,54 %	2
Počet hostů v HUZ na 1 000 rezidentů	20 000	5
Intenzita využití (počet turistů na danou plochu)	4 088	4
Počet turistů na obyvatele	41	4
Poměr příletů rezidentů a nerezidentů	5,3 %	5
Sezónnost – rozdíl mezi nejnižší a nejvyšší sezónou	0,65 %	5
Sezónnost (počet měsíců přesahující průměrný počet příletů)	5	5
Počet certifikovaných pláží (Modrá vlajka)	18	1
Počet chráněných druhů	60	1

Zdroj: vlastní zpracování

Intenzita využití je měřena podle počtu příletů v roce 2017 a velikosti ostrova (1 659 646 příletů, 406 km^2). Počet turistů na obyvatele byl měřen podle počtu příletů v roce 2017, počet obyvatel byl zaokrouhlen na 40 000. Poměr počtu příletů rezidentů na ostrov tvoří pouze 5,3 % celkových příletů. Rozdíl mezi nejnižší a nejvyšší sezónou byl měřen podle počtu příletů v prosinci a srpnu 2017. Počet příletů v prosinci tvoří pouze 0,65 % srpnových příletů. Sezónnost byla také měřena podle počtu měsíců, které převyšují průměrný počet příletů. Průměrný měsíční počet příletů v roce 2017 byl 138 303, průměr byl přesažen v 5 měsících, v ostatních měsících byla hodnota výrazně nižší. Z hodnocených indikátorů vyplývá, že je na ostrově poměrně dobrá ekonomická situace vzhledem k průměru Řecka, nicméně zaostává za Evropskou unií. Počtem turistů patří mezi nejoblíbenější evropské destinace. Negativním jevem je výrazná sezónnost. Na ostrově je jedinečná příroda, která je relativně zachovalá a jsou zde patrné snahy o její ochranu.

4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Pro vlastní výzkum bylo využito dotazníkové šetření. To probíhalo v období červen až září 2017 na Zakynthosu v náhodně vybraném vzorku turistů a následně v říjnu 2017 prostřednictvím internetového průzkumu. Papírové dotazníky byly přidány na web a výsledky jsou dostupné online.[119] Dotazník vyplnilo 64 respondentů. Jeho návratnost byla 78,3 %. Dotazník má 12 otázek (viz **příloha č. 18**), které jsou níže rozebrané. Průzkumu se účastnilo 36 žen (57,14 % všech respondentů) a 27 mužů (42,86 %) – viz obrázek 4.

Obrázek 4: Dotazníkové šetření – pohlaví respondentů

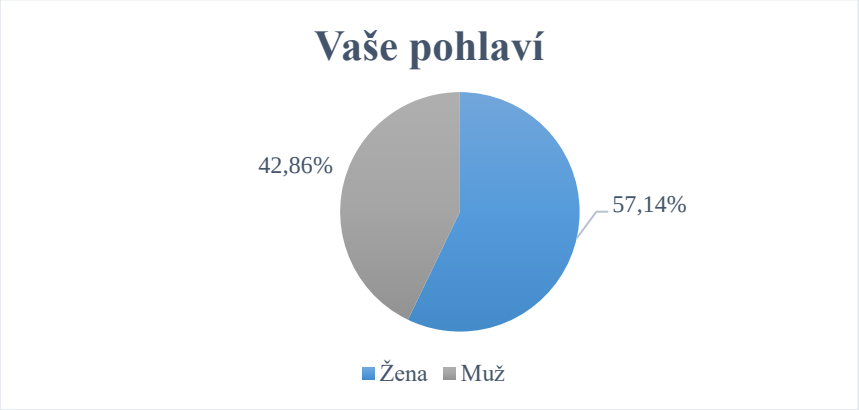

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce respondentů bylo ve věku 21–39 let (65,08 %, 40 lidí), 21 lidí spadalo do skupiny 40–65 let (31,75 %), pouze 2 respondenti byli mladší 21 let (3,17 %) a nikdo nebyl starší 65 let (viz obrázek 5).

Obrázek 5: Dotazníkové šetření – věk respondentů

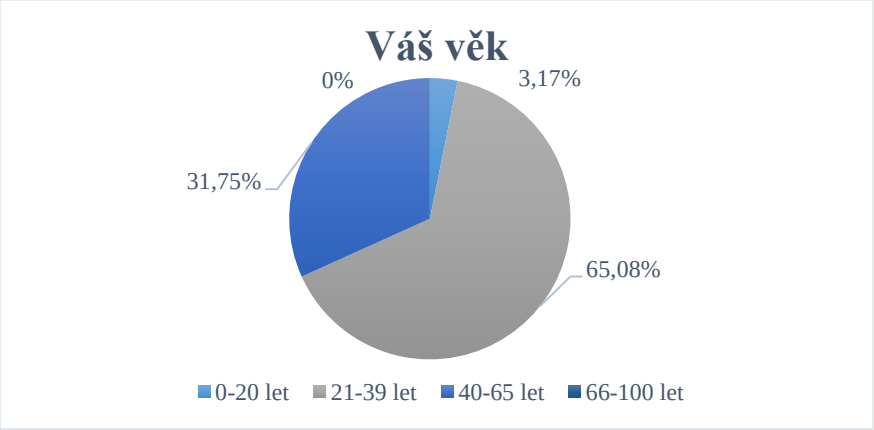

Zdroj: vlastní zpracování

[119] RIPPLOVÁ, N. *Cestovní ruch na Zakynthosu* (výsledky průzkumu), 2017. Vyplňto.cz. Dostupné online na https://cestovni-ruch-na-zakynthosu.vyplnto.cz.

Nejvíce respondentů mělo vysokoškolské vzdělání (36 lidí, 57,14 %), 21 lidí vystudovalo střední školu s maturitou (33,33 %), a po 2 respondentech dokončilo základní školu, střední školu s výučním listem a vyšší odbornou školu (po 3,17 % každá skupina) – viz obrázek 6.

Obrázek 6: Dotazníkové šetření – nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

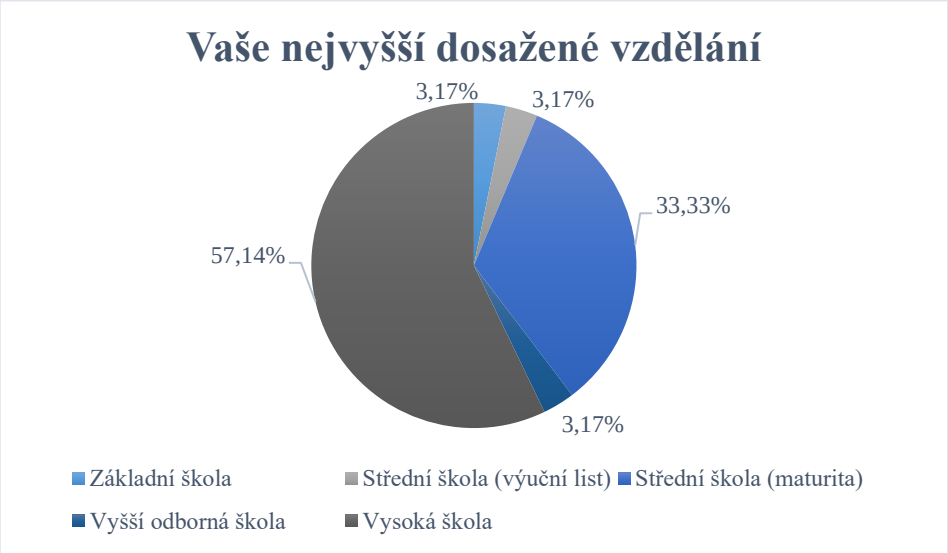

Zdroj: vlastní zpracování

Co pro Vás bylo zásadní pro výběr dovolené na Zakynthosu?

Pro 53 % respondentů byla stěžejní vlastní touha poznat destinaci. Dále převažovalo doporučení od přátel, rodiny a cestovní kanceláře. Někdo si vybíral podle daného hotelu či přijel za prací. Pro individuální respondenty byla motivem módnost destinace, návštěva příbuzných, opakovaná návštěva či o výběru dovolené rozhodoval někdo jiný. Odpovědi jsou zaznamenány v obrázku 7. U otázky mohlo být vybráno více odpovědí či doplněna vlastní alternativa.

Obrázek 7: Dotazníkové šetření – důvod výběru dovolené na Zakynthosu

Zdroj: vlastní zpracování

Co se Vám na ostrově líbí nejvíce?

Čisté moře a krásné pláže zaujaly 81,25 % dotazovaných. Příroda se zalíbila 50 % respondentů. Pro 43,75 % oslovených byl důležitý výskyt karety obecné. Dále jednotlivé turisty zaujala letoviska, obchody, restaurace a počasí. Pouze jednomu z dotazovaných se ostrov nelíbil (obrázek 8). U otázky mohlo být vybráno více odpovědí či doplněna vlastní alternativa.

Obrázek 8: Dotazníkové šetření – co se respondentům na ostrově líbí

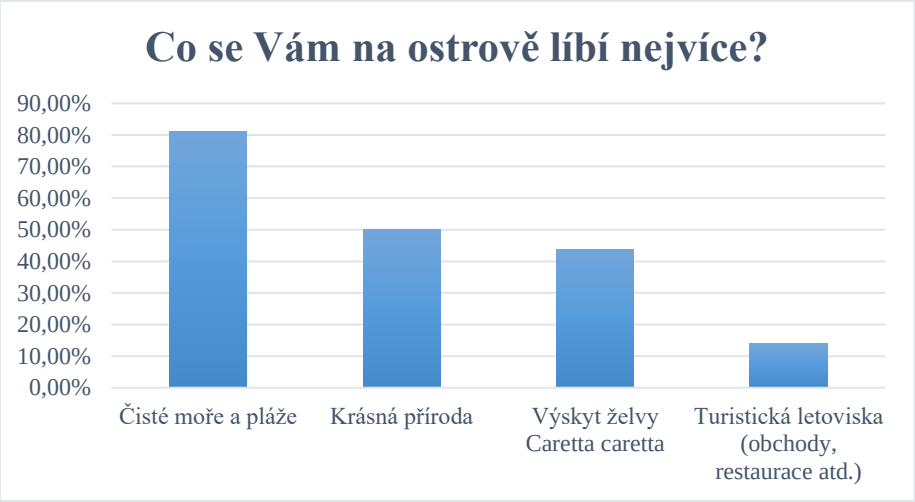

Zdroj: vlastní zpracování

Co se Vám na ostrově nelíbí?

Nepořádek a odpadky odradil 43,75 % turistů. Dále 29,69 % lidí odpovědělo, že jim vadila přelidněnost místa. Pro pár respondentů byly ceny moc vysoké. Mezi další individuální odpovědi patří chybějící infrastruktura, neudržované a špatně značené cesty, rozestavěné domy, chaotická doprava, nevyužití potenciálu (například hory), přístup místních obyvatel k turistům a fakt, že se ze všeho dělá turistická atrakce. Někteří respondenti byli spokojeni se vším na ostrově. Odpovědi zaznamenává obrázek 9. U otázky mohlo být vybráno více odpovědí či doplněna vlastní alternativa.

Obrázek 9: Dotazníkové šetření – co se respondentům na ostrově nelíbí

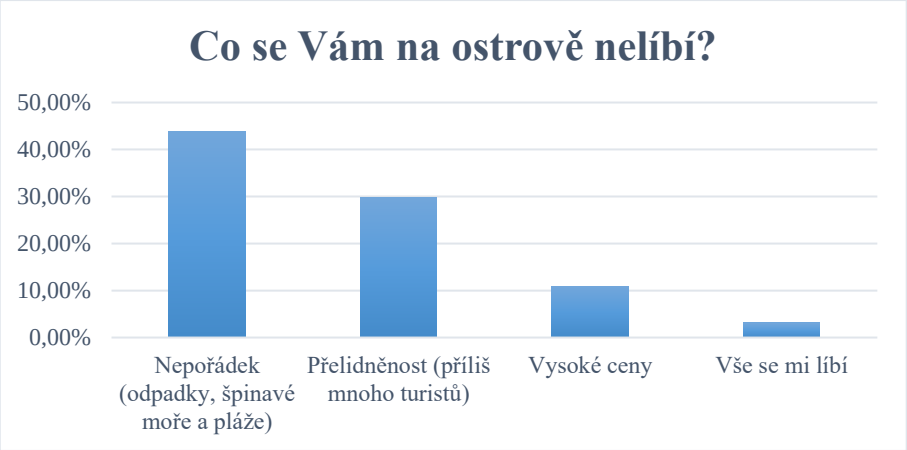

Zdroj: vlastní zpracování

Máte představu, co znamená udržitelný cestovní ruch?

Na tuto otázku odpovědělo 67,19 % respondentů kladně (obrázek 10). Následovala otevřená otázka s vlastním popisem, co to udržitelný cestovní ruch je. Zde jsou zaznamenány některé z odpovědí:

- souhra mezi příjmy z turismu a uchováním destinace;
- cestovní ruch, který nenarušuje prostředí destinace a je šetrný i k životnímu stylu obyvatel;
- nestane se, že by turisté přestali mít o destinaci zájem;
- cestovní ruch v takovém měřítku, aby byl pro obě strany výhodný;
- udržet líbivost a návštěvnost destinace;
- cestovní ruch, který je v souladu s ochranou životního prostředí a s rozvojem ekonomiky pro místní obyvatele;
- snaha udržení zisku pro destinaci, udržení památek i turistů;
- udržení míry turistů;
- přiměřená míra turistů, místní obyvatelé mají žít svůj život;
- schopnost udržet si potenciál, konkurence s jinými destinacemi, přitáhnutí opakované návštěvy, kulturní jedinečnost, životní prostředí, rovnováha mezi ekonomickými, kulturními, ekologickými, sociálními a místními aspekty rozvoje.

Obrázek 10: Dotazníkové šetření – znalost udržitelného cestovního ruchu

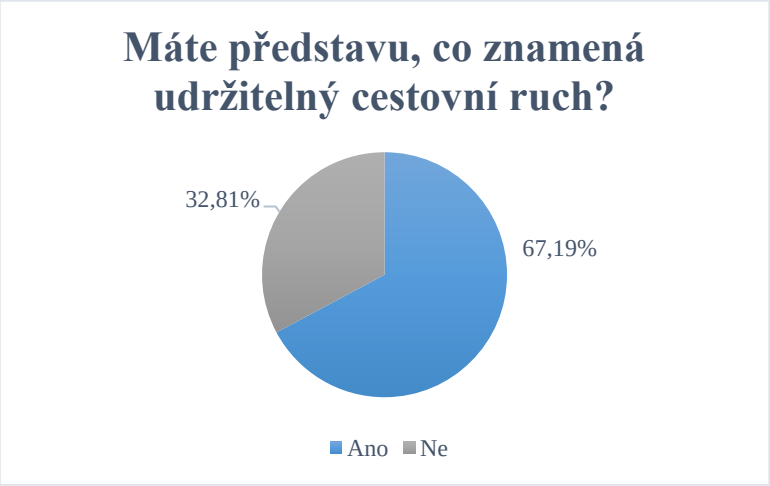

Zdroj: vlastní zpracování

Myslíte si, zda se na Zakynthosu provozuje udržitelný cestovní ruch?

Na tuto otázku odpovědělo 69,05 % turistů ano (obrázek 11).

Obrázek 11: Dotazníkové šetření – udržitelný cestovní ruch na Zakynthosu

Zdroj: vlastní zpracování

Vnímáte Zakynthos jako turisticky přetíženou destinaci?

V této otázce převažovala záporná odpověď (66,67 %) – viz obrázek 12.

Obrázek 12: Dotazníkové šetření – Zakynthos jako turisticky přetížená destinace

Zdroj: vlastní zpracování

Co podle Vás ostrov nejvíce ohrožuje?

Většina odpovídajících (76,19 %) uvedla jako největší ohrožení špatné zacházení s odpadky, netřídění, pohazování po okolí. Mezi často vyskytované odpovědi patřilo také příliš mnoho turistů, špatné chování k ohroženým druhům a nadměrná doprava. Mezi další problémy patřila špatná infrastruktura, "nenažraní" obyvatelé a špatné služby (odkládání na zítra). Odpovědi jsou zaznamenány v obrázku 13. U otázky mohlo být vybráno více odpovědí či doplněna vlastní alternativa.

Obrázek 13: Dotazníkové šetření – co ostrov ohrožuje

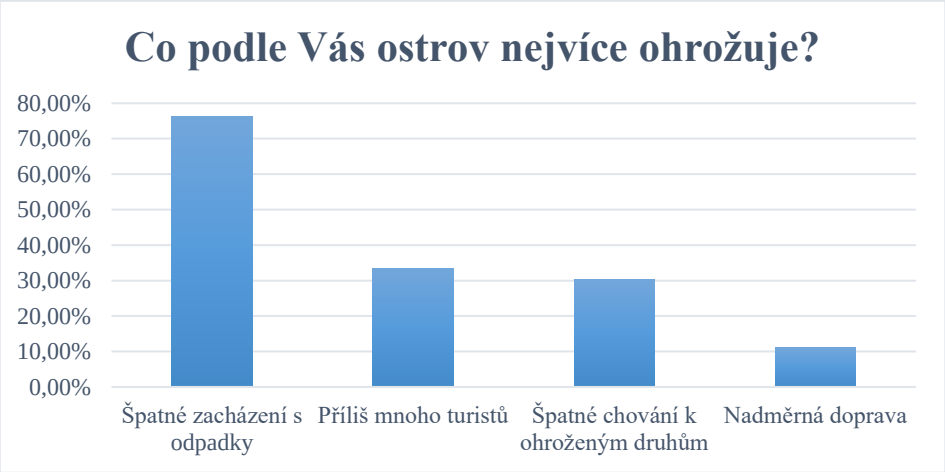

Zdroj: vlastní zpracování

Komentáře respondentů k tématu:

- uklidit odpadky a zlepšit celkovou čistotu;
- nárůst turistů, špatné chování k želvám, lodě znečišťují vodu, špatné motory, nahánění želv několika loděmi;
- příliš exponovaná turistická místa, pláž pro karety, hrozí likvidace, chybějící infrastruktura, příliš zaměřeno na vodní sporty, nevyužití potenciálu pro jiné aktivity (kolo, pěší turistika, plážový volejbal, tenis), možnost rozšíření i na jiné sezony než léto, např. sportovní střediska, zimní soustředění;
- doporučuji navštívit kvůli želvám a pláži Navagio;
- jeden z nejkrásnějších ostrovů Řecka;
- zlepšení v úklidu veřejných míst, naučit místní obyvatele lepšímu přístupu k přírodě, třídit odpadky, všude je nepořádek, je to pěkný ostrov, který svou lokalitou turisty vždy naláká, s počtem turistů je to na hraně, moře a pláže jsou čisté, ale kolem domů a hotelů jsou všude odpadky.

Z výzkumu vyplývá, že většina respondentů zná pojem udržitelný cestovní ruch a umí ho poměrně přesně vysvětlit vlastními slovy. Na Zakynthosu se udržitelný cestovní ruch provozuje, ale jsou v něm značné mezery. Ostrov je jedinečný svým přírodním bohatstvím rostlinných i živočišných druhů. Mezi největší lákadla patří čisté moře, krásné pláže a příroda, nejznámější zátoka Navagio a želvy. Problémem zůstává přístup místních obyvatel, jejich snaha mít co největší zisky z cestovního ruchu s co nejmenšími náklady. Z toho plyne, že se o destinaci dostatečně nestarají, nechávají nedostavěné stavby, silnice a další veřejná infrastruktura jsou v hrozném stavu, mimo turistické resorty je nepořádek. Velkým problémem je nakládání s odpadem. V Řecku není obvyklé třídění, odpadky se povalují v přírodě i v moři, což ohrožuje mořské živočichy. Místní obyvatelé se na druhou stranu ve většině případů chovají

k turistům vstřícně a prokazují svou proslulou pohostinnost. Ostrov Zakynthos má bezesporu obrovský potenciál pro cestovní ruch, patří k nejkrásnějším ostrovům Středozemí. Tento potenciál zůstává nevyužit a veškerá aktivita se koncentruje do letovisek, která jsou přetížená. Cestovní ruch na ostrově je příliš jednosměrně zaměřený a pouze sezónní.

Následuje záznam z **řízeného rozhovoru s Konstantinem Ioannidisem**, který na ostrově Zakynthos momentálně pracuje jako **delegát cestovní kanceláře Alexandria**. Podle jeho mínění je na ostrově příliš mnoho turistů a udržitelný cestovní ruch tam doposud neexistuje. Tento pojem považuje za *„Stav, kdy je v rovnováze počet turistů navštěvujících dané místo, zároveň podnikatelé dostatečně vydělávají, prostředí netrpí přítomností turistů, ti se cítí komfortně. Existuje nemalé procento lidí, kteří se vracejí, vztah mezi klienty a podnikateli je vyrovnaný. Žádné ostatní obory podnikání kvůli turismu nepřestanou fungovat, nezmizí ani lokální tradice. Je to stav uvědomění, že klient potřebuje služby a podnikatel klienta ve správném poměru ceny a kvality“*.

Podle jeho názoru ostrov nejvíce ohrožuje příliš mnoho turistů, nadměrná doprava, špatné zacházení s odpadky, jejich pohazování po okolí a netřídění a špatné chování k ohroženým druhům. Na ostrově mu vadí spousta věcí. *„Autobusy jsou desítky let staré, cesty na ostrově absolutně neodpovídají alespoň základním standardům (např. se na cestu vejdou maximálně dvě auta vedle sebe), úroveň služeb je též nějakou dekádu pozadu. Myslím tím i organizaci a realizaci výletů, hotelové služby, nakládání s odpadky, neúcta k přírodnímu prostředí, chamtivost místních obyvatel, představa, že klienti z evropských zemí budou dále platit více a více peněz za staré hotely, penziony, autobusy, lodě. Investice do infrastruktury jsou naprosto nedostačující ze strany provozovatelů i okresu“*.

Autorka žádala o rozhovor a poskytnutí informací také organizace zabývající se udržitelným rozvojem cestovního ruchu na Zakynthosu. Oslovila například neziskové dobrovolnické organizace Earth, Sea&Sky, Archelon, Green Volunteers, ale i představitele Národního mořského parku Zakynthos. Ukázkový seznam otázek je v **příloze č. 19**. Opětovná žádost o pomoc a zodpovězení několika otázek zůstala ve většině případů bez odezvy. Pouze organizace Archelon na poslední chvíli před dokončením práce zaslala odpovědi prostřednictvím e-mailu. Rozhovor s koordinátorkou projektu **Archelon** na Zakynthosu, **Annou Lamaj**, je zaznamenán níže:

Jaký je Váš postoj k turistům na Zakynthosu?

„Ze zkušenosti víme, že návštěvníci přijíždějící do zátoky Laganas, si předem nejsou vědomi toho, že se jedná o národní mořský park. Přesto právě přírodní bohatství láká návštěvníky na ostrov. Mezi nejdůležitější segmenty navštěvující Zakynthos patří mladé rodiny a starší páry, jež se zajímají o volnočasové plážové aktivity. Často je jejich cílem poznávání přírody. Velmi oblíbené jsou lodní výlety kolem ostrova, které účastníky seznámí s krásami destinace. Bohužel je

v oblasti nízké povědomí o negativních vlivech masového cestovního ruchu. Někteří turisté naštěstí při návštěvě ostrova v hlavní sezóně pochopí, jak jsou přeplněné pláže v rozporu s principy udržitelnosti a s ochranou životního prostředí".

Myslíte si, že na ostrově funguje udržitelný rozvoj cestovního ruchu?

„Každoroční míra růstu počtu návštěvníků ostrova je neudržitelná. Snaha organizací, jako je národní mořský park, o zviditelnění a zavedení udržitelných principů, jde proti jiným podnikatelským zájmům v destinaci. Úspěšný destinační management zabývající se touto problematikou vyžaduje spolupráci a koordinaci všech zainteresovaných subjektů na ostrově".

Co je podle Vás nezbytné vylepšit v destinačním managementu a udržitelnosti destinace?

„V chráněné oblasti (například na plážích Laganas a Daphni) je potřeba zavést přísnější regulace a implementace zákonů do reality. Lokální orgány musí důsledněji sledovat a omezovat činnost podnikatelů přímo na ohrožených plážích. Je nezbytné zvýšit povědomí o negativních vlivech cestovního ruchu v destinaci nejen u podnikatelů, ale i u turistů. Zavedení principů udržitelnosti je dlouhodobou investicí, která se vyplatí. To zahrnuje také omezení počtu návštěvníků chráněných území. Tím se zabýval již Prezidentský dekret, jež ovšem nebyl důsledně zaveden do praxe. S okamžitou platností je nutné omezit půjčování a provozování motorových a rychlostních lodí".

Co ohrožuje Zakynthos nejvíce?

„Největším problémem v celém Řecku jsou nedostatečné zákony. Také v případě existence zákonů není jejich implementace a dodržování příliš důsledné. Zejména na Zakynthosu, kde největší množství návštěvníků přijíždí právě do chráněné oblasti Laganasu, vzniká tlak na křehký ekosystém a omezené zdroje. Zatížená je nejen turistická infrastruktura, ale i služby jako je policie, hasiči, popeláři a další. Každoročně narůstající počet návštěvníků vede k degradaci až destrukci vzácného přírodního prostředí, které je domovem pro ohrožené rostlinné i živočišné druhy".

Jaké jsou plány organizace Archelon v nejbližší budoucnosti?

„Archelon pokračuje ve spolupráci s Národním mořským parkem Zakynthos a dalšími místními autoritami v monitorování a výzkumu na místech, kde se vyskytují karety. Rozvíjí koordinaci managementu oblasti, obnovování biotopů a ochranu prostředí. Bude nadále rozšiřovat všeobecné povědomí o problematice a pomáhat zraněným a nemocným želvám v návratu do volné přírody".

4.3 Zhodnocení a návrhy na budoucí vývoj

Destinace se podle teorie životního cyklu nachází ve fázi konsolidace; tempo růstu návštěvníků se zpomaluje, obor je hlavním zdrojem příjmů a zaměstnanosti, pro určité skupiny turistů přestává být atraktivní a u některých rezidentů začíná být patrný odpor k turistům. Destinace se pomalu blíží k únosné kapacitě území. V nejbližší době by měla nastat změna její image, která by navodila příznivější fázi stabilizace, adaptace či omlazení. Ostrov by měl být veden jiným směrem a nabídnout inovovaný produkt. Na ostrově stále chybí organizace řídící **management destinace**, která by zastřešila veškeré podnikatele, neziskové a dobrovolnické sdružení a místní správu. Ta by vedla výzkumy, statistiky, poskytovala potřebné informace a zejména šířila povědomí o šetrných formách cestovního ruchu. Je třeba přejít od současného masového cestovního ruchu pořádaného velkými cestovními kancelářemi, stanovit **limit destinace**, například maximální počet turistů za období. Vzhledem k příznivému počasí po většinu roku by bylo vhodné **rozšířit sezónu** ze stávajících 4 hlavních měsíců například na 8 měsíců. Důležité je novelizovat zákony a zajistit přísnější vymáhání při jejich porušení. Konkrétním krokem je důsledné dodržování **omezení letecké dopravy**. S tím souvisí i počet letadel, která smí za den na ostrově přistát. Tak se omezí i množství turistů v destinaci. Při zpoždění letu, který by na ostrově přistával v noci je třeba dodržovat řád a odklonit ho na jiné letiště. Dále se musí hlídat povolené **rychlosti a parametry lodí**, které vplouvají do Národního mořského parku Zakynthos. Měly by se měřit jejich emise a hlučnost a stanovit přísnější limity. Do Parku by měl být zaveden **monitorovací systém**, který by povoloval vplutí určitého počtu lodí s daným počtem turistů na dané časové období. S tím by souviselo zdražení podobných exkurzí a zajistila by se jejich exkluzivita. Je zde obrovský potenciál pro rozvoj **obnovitelných zdrojů energie**. Vzhledem k velkému počtu slunečných dní zde může být vystaveno více solárních panelů či zařízení využívající energii z biomasy. Hotely a restaurace zatím využívají solární panely k ohřevu vody, což jim značně šetří náklady, ale i životní prostředí. Nutností je zavedení **odpadového hospodářství**. Zejména u turistických zařízení, kde se tuny odpadu házejí do jednoho kontejneru či přímo do okolí, je velký potenciál k zavedení systému třídění odpadů, včetně organického odpadu. Pro důsledné dodržování musí být přijaty striktní **sankce za porušení**. Pro vymáhání je nutné stanovit **odpovědné orgány** a jejich pravomoci. Nedostatky jsou také ve **vzdělanosti** místních podnikatelů a obyvatel v tomto odvětví. To by mohli převzít dobrovolnické organizace zabývající se udržitelným cestovním ruchem na ostrově (například Earth Sea&Sky, Archelon) či samotný Národní mořský park Zakynthos.

Ostrov má značné příjmy z cestovního ruchu. Problémem zůstává, že často nejsou přiznány, tudíž nepodléhají **zdanění**, jdou celé do kapsy soukromým provozovatelům turistických

zařízení. Určité procento příjmů by mělo být vráceno do obnovy celkové infrastruktury ostrova. K inovacím by se měly také efektivně využívat strukturální fondy Evropské unie. Měla by zde být propagována a podporována ekologická **certifikace turistických zařízení**. Jediným dobře fungujícím certifikátem je zde pouze program Modrá vlajka.

Existuje zde možnost rozvoje **alternativních forem cestovního ruchu**. Horské regiony jsou vhodné pro **kempování** (s dodržováním určitých omezení). V horách by měly být vybudovány **stezky pro pěší turistiku a cyklistiku**. Tím by se zabránilo ničení vzácných ekosystémů mimo vyznačené cesty. Měly by zde být instalovány tabule s poučením, jak se v oblastech chovat, a také odpadkové koše, lavičky atd. Modernizace zemědělství a dotace **rodinných farem**, které by se specializovaly na ekologicky šetrné pěstování plodin by vedly k možnostem vzniku ekoagroturismu. Na ostrově by mohly být také vybudovány například **vinné stezky** či stezky za poznáváním pěstování a zpracování oliv. Ve vesnických oblastech by se mohlo rozvinout **ubytování v soukromí**, což by zlepšilo ekonomickou situaci místních obyvatel, návštěvníkům by byla destinace představena autentičtěji a turistická činnost by byla méně koncentrovaná do přetížených středisek.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo analyzovat předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu na ostrově Zakynthos, vyhodnotit fázi jeho vývoje a určit udržitelnost destinace. Jeden z dílčích cílů se věnoval ochraně životního prostředí na ostrově a vztahu rezidentů k ohroženým druhům. S tím souviselo pozorování činnosti organizací zabývajících se udržitelným cestovním ruchem. Veškerý výzkum měl vést k hodnocení a závěrům, které by napomohly budoucímu vývoji udržitelnosti destinace. Práce byla postavena na následujících hypotézách: 1) Řecko je známé spíše negativním vztahem k dodržování a vymáhání zákonů o životním prostředí. 2) Na ostrově jsou preferovány příjmy z cestovního ruchu před jeho omezením v důsledku ochrany ohrožených druhů. 3) Alternativní formy cestovního ruchu na Zakynthosu nejsou dostatečné.

Řecko je turisticky atraktivní destinace a Zakynthos patří k nejnavštěvovanějším místům v Evropě. V období nepříznivé ekonomické situace země těží z velkých příjmů z cestovního ruchu. Ostrov disponuje rozsáhlou turistickou infrastrukturou, která je svou kapacitou vcelku dostatečná, nicméně je poměrně nekvalitní, zastaralá a nedosahuje evropských standardů. Na Zakynthosu doposud převládají masové formy cestovního ruchu. Obor je závislý na velkých zahraničních cestovních kancelářích, které nabízejí téměř unifikovaný produkt. Návštěvníci si můžou vybrat pouze s několika verzí pobytových zájezdů u moře. Ty jsou doplněny o pár poznávacích zájezdů ke konci hlavní sezóny.

Destinace se podle teorie životního cyklu nachází ve fázi konsolidace; tempo růstu návštěvníků se zpomaluje, obor je hlavním zdrojem příjmů a zaměstnanosti. Pro určité skupiny turistů přestává být místo atraktivní a u některých rezidentů začíná být patrný odpor k návštěvníkům. Nejproblematičtější je oblast Laganas. Destinace se pomalu blíží k únosné kapacitě území. V nejbližší době by měla nastat změna její image, která by navodila příznivější fázi stabilizace, adaptace či omlazení. Ostrov by měl být veden jiným směrem, měl by vzniknout inovovaný produkt. Tyto závěry vedou k naplnění hlavního cíle práce a k potvrzení hypotézy, že ostrov stále nenabízí alternativní formy cestovního ruchu.

Cestovní ruch na Zakynthosu negativně působí na životní prostředí. Emise, hluk a eroze ohrožují krajinu a vzácné druhy rostlin i živočichů v citlivé oblasti národního mořského parku. Sociokulturním problémem cestovního ruchu je viditelná inscenizace a přizpůsobování tradic pro potřeby turistů. Na druhou stranu jsou Řekové nacionalisty a nenechají si své kulturní odlišnosti výrazně ovlivnit globalizací. Přestože využívají veškeré novinky moderní civilizace, lpějí na svých zvycích a náboženských slavnostech. Odmítají zejména globalizovanou kuchyni

a fasfoodové řetězce a stravují se v typických řeckých tavernách. Negativním sociálním jevem je kriminalita ve městě Laganas. Mladí turisté sem jezdí za zábavou, požívají alkohol a drogy v nezřízené míře, v důsledku čehož vznikají konflikty, které ve výjimečných případech končí i usmrcením. V tomto středisku by měla být zábava regulována, jelikož oblast získává špatnou pověst. Způsobuje zvukové a světelné znečištění přímo v centru národního mořského parku, kde se v letní sezóně líhnou ohrožené karety. Cestovní ruch na ostrově působí pozitivně na ekonomické efekty jako jsou zaměstnanost a příjmy do místních rozpočtů. V oboru je v souladu s principy udržitelnosti zaměstnáno více žen a méně cizinců, než je v zemi obvyklé. Zakynthos těží z přírodního bohatství, pestré škály rostlinných i živočišných druhů a image bezpečné destinace. Pro cestovní ruch jsou hojně využívány lokální produkty, například víno či olivové výrobky. Ostrov je považován za globálně konkurenceschopnou destinaci, do které ročně zamíří přes milion návštěvníků. Nabízí různé možnosti ubytovacích i stravovacích zařízení. Jejich kvalita ovšem zaostává. Je zapotřebí efektivně využít turistické příjmy k opětovné investici. Měla by se provést celková inovace silnic, které jsou v kritickém stavu. Problémem zůstává i poměrně malé mezinárodní letiště, které je špatně zorganizované a v nejvytíženějších časech přelidněné. Toto zjištění také splňuje hlavní cíl práce a nastiňuje potenciál budoucích inovací.

Na Zakynthosu by měla být založena společnost destinačního managementu, která by řídila veškerou činnost a propojovala všechny subjekty veřejného a soukromého sektoru. Správný destinační management by řídil kapacity ostrova, zaměřil se na segmenty, které by snížily sezónnost a stanovil pravomoci, jež by vedly k lepšímu vymáhání práv. Sezóna by měla být prodloužena z dosavadních 4 na více měsíců. Toho se dá dosáhnout rozšířením spolupráce s cestovními kancelářemi i mezinárodními dopravci. Ideální propagací ostrova by byl metamarketing, jež motivuje k morálnímu chování. Pozitivním krokem řecké společnosti bylo zavedení pobytových poplatků od ledna letošního roku. Nicméně za zvážení stojí také turistické kvóty. Na ostrově by měl být stanoven maximální počet letů za den, čímž by se omezil počet turistů. Je třeba dbát na důsledné dodržování nočního omezení letového provozu a případné zpožděné lety odklánět na okolní letiště. Zejména v oblasti národního mořského parku by bylo vhodné přísněji stanovit parametry lodí, jejich hlučnosti a emisí. Měl by být stanoven počet lodí, který za hodinu může do zátoky vplout. Problematické jsou nekvalitní zákony a veřejná správa na státní úrovni. V této oblasti je nutná novelizace, konkrétní definování, stanovení pravomocí a přísnějších postihů za jejich nedodržení. S tím souvisí i daňový systém. V Řecku stále dochází k obrovským daňovým únikům, které poté chybí ve veřejných rozpočtech. Nedostatečné jsou i řecké statistiky. Na úrovni NUTS2 je dostupných statistik velmi málo. Zakynthos spadá do regionu Jónských ostrovů. Takto významná destinace by měla mít vlastní statistické sledování, které by mohlo vést k jejímu zefektivnění. Na ostrově by taktéž měla být lépe stanovena majetková

práva. Zabránilo by se tak úmyslně zakládaným požárům za účelem zisku půdy. Ty se zejména v letních měsících rychle šíří a devastují tak samotné předpoklady cestovního ruchu. První hypotéza, že Řecko příliš nedodržuje a nevymáhá zákony, zejména ty o životním prostředí, byla tímto v práci obhájena. Na to plynuje navazuje také potvrzení druhé hypotézy o tom, že jsou na ostrově preferovány příjmy z cestovního ruchu před ochranou jedinečného ekosystému.

Jak již bylo zmíněno, destinace má značné přírodní bohatství. Země se umístila na 2. příčce co do počtu pláží s certifikátem Modrá vlajka v roce 2017. Samotný ostrov měl 18 takových pláží. Mělo by být zavedeno získávání energie z alternativních zdrojů. Potenciál má energie z biomasy, solární a větrná. Zásadní je problematika odpadového hospodářství. Zejména u velkých hotelů a restaurací by měl být kladen důraz na třídění odpadu včetně organického. Měl by být zajištěn dostatečný počet nádob na dobře dostupných místech a jejich pravidelné vyvážení. Také dílčí cíl, který analyzoval vývoj vztahu rezidentů k ochraně prostředí a ohrožených druhů, byl splněn. Bylo zjištěno, že se v zemi stále těží z přírodního bohatství, kterého si ovšem obyvatelé moc neváží a nedbají na jeho zachování.

Ostrov má potenciál pro rozvoj šetrného venkovského cestovního ruchu. Ubytování v soukromí by v době špatné ekonomické situace výrazně přispělo do rodinných rozpočtů. Zemědělství a rodinné farmy by mohly získat evropské dotace. Mohly by tak vzniknout farmy vhodné pro ekoagroturismus. Je zde potenciál pro naučné vinné a olivové stezky. V horských oblastech by se měly vybudovat pěší stezky a cyklostezky s naučnými cedulemi, lavičkami, odpadkovými koši a místy k legálnímu kempování. Zabránilo by se tak ničením přírody a erozi půdy mimo vyznačená místa. V sektoru by mohla být výrazněji propagována ekologická certifikace služeb. To jsou jedny z dalších návrhů budoucího vývoje, které diplomová práce přináší.

V oblasti udržitelného cestovního ruchu tu nejvíce působí dobrovolnické organizace, které nabízejí pracovní pobyty lidem z celého světa. Ty také organizují ekologicky šetrné exkurze. Obojí by mohlo být více propagováno. Měly by více rozvinout nabídky alternativního cestovního ruchu a zprostředkovávat je zahraničním cestovním kancelářím, národním turistickým organizacím i jednotlivcům. Organizace Earth, Sea&Sky úspěšně lobuje prosazováním zákonů ochraňujících životní prostředí. V nejbližších letech pravděpodobně zprovozní záchranné centrum pro ohrožené karety. Archelon úspěšně zavádí vzdělávací programy na univerzitách i místních školách. Mohl by poskytovat vzdělávací kurzy o udržitelnosti cestovního ruchu mezi místními podnikateli, kterým mnohdy vzdělání v oboru úplně chybí. Také kamenný park Askos má zásluhy na alternativní nabídce pro turisty. U všech těchto organizací by měla být zviditelněna propagace. Národní mořský park Zakynthos je jedinečný v rámci Řecka, nicméně by měl důsledněji dbát na dodržování zákonů, nařízení a limitů. Autorka shledala jako negativum, že tyto organizace

nechtěly příliš spolupracovat na vzájemném předávání informací o problematice na ostrově. Tímto byl naplněn dílčí cíl o sledování činnosti dobrovolnických a neziskových organizací na ostrově a vyhodnocení jejich efektivnosti. Jejich působnost na Zakynthosu je pozitivní, nicméně byly zjištěny značné nedostatky, které by měly být postupně zdokonaleny.

Závěrem lze konstatovat, že ostrov Zakynthos stále láká turisty na dobrou image a jedinečnou přírodu. Nicméně cestovní ruch se pomalu dostává na hranici kapacity destinace a jeho masovost ničí samotný potenciál ostrova. V rámci budování udržitelného cestovního ruchu a povědomí o něm je hodně co zlepšovat. V destinaci, stejně jako v celé zemi, je nezbytná modernizace infrastruktury, novelizace zákonů, zefektivnění veřejné správy, důsledný odvod daní a stanovení pravomocí. Jen tak může být nepopiratelný potenciál pro cestovní ruch využit k co největším příjmům a následným investicím. Zakynthos by se tak stal moderní globální konkurenceschopnou destinací. Na tuto diplomovou práci by mohl navázat podrobný marketingový plán, jež by vedl k inovaci destinačního produktu Zakynthosu. Tím by se řídila společnost destinačního managementu, která by na ostrově měla vzniknout.

Seznam použité literatury

Knihy a periodika

1. BENSON, Andrew. *Řecké ostrovy: [turistický průvodce].* Brno: Jota, 2007. Livingstone – průvodci. Přeložila Jaroslava NOVOTNÁ. ISBN 978-80-7217-498-0.

2. DE BERNIÈRES, Louis. *Mandolína kapitána Corelliho*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Viktor JANIŠ. Praha: BB/art, 2008. ISBN 978-80-7381-289-8.

3. DITTRICH, Konrad. *Korfu a Jónské ostrovy*. 2., aktualizované vydání. Přeložila Hana HLUŠIČKOVÁ. Praha: Jan Vašut, 2006. ISBN 80-7236-518-5.

4. FIALA, Luděk. *Korfu: Jónské ostrovy: Průvodce na cesty*. Praha: Freytag & Berndt, 2006. ISBN 80-7316-234-2.

5. HOUŠKA, Petr. *Environmentální aspekty potenciálu území pro cestovní ruch*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-041-9.

6. INDROVÁ, Jarmila, Petr HOUŠKA a Zdenka PETRŮ. *Kvalita ve službách cestovního ruchu*. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1766-7.

7. KŘÍŽEK, Felix a Josef NEUFUS. *Moderní hotelový management: nové trendy a metody v řízení hotelů, aktualizované informace o hotelovém provozu a jeho organizaci, optimalizace provozu s ohledem na ekologii a etiku, praktické příklady a fotografická příloha.* 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4835-1.

8. KYRIAKOPOULOS, Victoria. *Athény do kapsy. Z řady průvodců Lonely Planet.* Praha: Svojtka & Co., 2009. ISBN 978-80-256-0160-0.

9. MEADOWS, Donella H. *The limits to growth: a report for the club of Rome's project on the predicament of mankind*. 8th print. New York: Universe books, 1972. ISBN 0-87663-165-0.

10. MEADOWS, Donella H., Dennis L. MEADOWS a Jørgen RANDERS. *Beyond the limits: confronting global collapse*. Chelsea Green Publishing Company: White River Junction, c1992. ISBN 0-930031-62-8.

11. MUSIL, Martin, ed. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Sborník příspěvků z kulatého stolu; metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty.* 1. vydání. Jindřichův Hradec: Oeconomica, 2010, 47 stran. ISBN 978-80-245-1689-9.

12. PALATKOVÁ, Monika. *Marketingová strategie destinace cestovního ruchu: jak získat více příjmů z cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. Manažer. 341 s. ISBN 80-247-1014-5.

13. PÁSKOVÁ, Martina. *Environmentalistika cestovního ruchu. Tourism Environmentalism.* Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 1, č. 2, str. 77–113. Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. Katedra rekreologie a cestovního ruchu.

14. PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

15. PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj: 2002.

16. PAULÍK, Ivo. Pravoslavné křesťanství. *Země světa.* Řecko. Praha: GeoBohemia, s. r. o., 2008. Upravené a rozšířené vydání č. 6/2005. s. 40–44. ISSN 1213-8193.

17. STRUŽKOVÁ, Karin. Dovolená v Řecku, báječně rozdané karty. *Země světa.* Řecké ostrovy. Praha: GeoBohemia, s. r. o., únor 2015. s. 2–9. ISSN 1213-8193.

18. STRUŽKOVÁ, Karin. Řecká kuchyně, v jednoduchosti je krása. *Země světa.* Řecké ostrovy. Praha: GeoBohemia, s. r. o., únor 2015. s. 64–69. ISSN 1213-8193.

19. STŘEDULOVÁ, Jana. *Řecko: kapesní průvodce.* Brno: CP Books, 2005. 288 s. ISBN 80-251-0683-7.

20. ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona a Konstantinos TSIVOS. *Řecká tragédie.* 1. vydání. Praha: Novela bohemica, 2017, 294 s. ISBN 978-80-87683-69-9.

21. *Zakynthos a Kefalonie. Průvodce: inspirace na cesty*. 1. vydání. Brno: Lingea, 2013. 143 stran. ISBN 978-80-87471-85-2.

22. ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 1. vydání. 123 s. ISBN 978-80-244-4576-2.

23. ZELENKA, Josef. *Únosná kapacita v cestovním ruchu. Tourism Carrying Capacity.* Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 2, č. 2, str. 114–134. Univerzita Hradec Králové. Fakulta informatiky a managementu. Katedra rekreologie a cestovního ruchu.

24. ŽÁK, Aleš. Kuchyně. *Země světa.* Řecko. Praha: GeoBohemia, s. r. o., 2008. Upravené a rozšířené vydání č. 6/2005. s. 52–53. ISSN 1213-8193.

Dokumenty a webové dokumenty

25. *Agenda 21*. United Nations Sustainable Development. Rio de Janeiro, Brazil: United Nations Conference on Environment & Development, 3 to 14 June 1992. [online]. Dostupné z: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf.

26. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Odborná školení a vzdělávání pracovníků veřejné správy pro oblast cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf.

27. *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu*. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí. Kolektiv autorů. Institut obchodu a cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. [online]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf.

28. DIMITRIADIS, C., SCHOFIELD G., KOLOKOTSA A., ARVANITAKI M., SOURBES L., KATSELIDIS K., PSEGTOGA F. a KOUTSOUBAS D. *Ethniko Thalassio Parko Zakynthoy. National Marine Park of Zakynthos. Odigós Episkeptón. Visitors Guide.* Též dostupné z: http://www.nmp-zak.org/en.

29. European Parliament. Committee on Petitions. *Report on a fact-finding mission to Zakynthos*, Greece. 7-9 November 2003. pursuant to Rule 175(3) of the Rules of Procedure, in connection with petitions 261/2001 and 404/2001 (protection of the sea turtle caretta caretta). 10.12.2003. CR\530088EN.doc. [online]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cr/530/530088/530088en.pdf.

30. EUROSTAT. Compact Guides. *Tourism statistics. 2016 edition.* ISBN 978-92-79-52111-9.

31. *Eurostat regional yearbook. 2016 edition.* Statistical Books. Luxembourg: Eurostat, 2016. Publications office of the European Union. ISBN 978-92-79-60090-6. © European Union, 2016. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7604195/KS-HA-16-001-EN-N.pdf/76c007e9-6c1d-435a-97f8-e5ea700aa149.

32. CHATZIDÁKIS, A. Ellinikos organismos tourismou. *Taseis tis touristikis kinisis 2008-2015*. Athina: Ethniko tupografeio, 2015. Dostupné z: http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Xatzidakis_2015.pdf.

33. *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: a Guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation, 2004. [online]. ISBN 92-844-0726-5. Dostupné z: http://www.adriaticgreenet.org/icareforeurope/wp-content/uploads/2013/11/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf.

34. *Institoutu Touristikon Ereunon kai Provlepseon* (ITEP). Xenodocheiako Epimeliterio Ellados. Epicheirimatiki Enimérosi. Statistika. [online]. Dostupné z: http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/library/DocLib/Hotels_Regional_2017.pdf.

35. KAPSAKI, E., PANAGIOTOPOULOU, M. a A. STRATIGEA. *Exploring Sustainable Future Tourist Development Paths for Zakynthos Island, Greece: A Methodological Framework.* International Journal of Cultural and Digital Tourism. Volume 1., Number 1. Copyright © IACUDIT. [online]. ISSN 2241-9705. Dostupné z: http://iacudit.org/wp-content/uploads/2014/10/v1n1_9-26Exploring-Sustainable-Future-Tourist.pdf.

36. *Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025: Investing in environmental sustainability to achieve social and economic development*. Athens: United Nations Environment Programme, 2016. [online]. ISBN 978-92-807-3576-5. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/rest/bitstreams/9737/retrieve.

37. *Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj.* Praha: Academia, 1991. ISBN 80-85368-07-2.

38. Research Institute for Tourism and Hellenic Chamber of Hotels. Athens, 2013. *Performance of Greek Tourism and developments in the basic figures of the Greek Hotel Market 2011–2012*. [online]. Dostupné z: http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/News/Lists/List/Attachments/408/ENG-GreekTourismHotels2013.pdf.

39. *Tourism in the EU. Number of nights spent in the EU up to 2017*. 16/2018. Eurostat Press Office: 24 January 2018. Eurostat. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8609597/4-24012018-CP-EN.pdf/59bebc89-d5e5-4276-8402-028fab29d9a2.

40. *Traffic by country*. Zakinthos International Airport Dionisios Solomos. Top Countries (2017). [online]. Dostupné z: https://www.zth-airport.gr/uploads/sys_nodelng/2/2877//ZTH_FG2017_Traffic_by_Country.pdf.

41. *Traffic Development Overview*. Zakinthos Airport „Dionisios Solomos“ – 2017 vs. 2016. [online]. Dostupné z: https://www.zth-airport.gr/uploads/sys_nodelng/2/2877//Zakinthos_FY_Traffic_2017vs2016.pdf.

42. World Travel and Tourism Council. *Travel & Tourism. Economic Impact 2017. Greece*. [online]. Dostupné z: https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/greece2017.pdf.

Webové stránky

43. *Archelon*. The Sea Turtle Protection Society of Greece. Developed and host by Qbit/Graphics by Xero. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://www.archelon.gr/eng/volunt.php.

44. *Askos Stone Park Volimes Zakynthos*. Just natural life. Askos Stone Park © 2005. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.askos.gr/en/.

45. *Athens – Atiica&Argosaronic Hotel Association*. Tourism Associations. [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: http://www.all-athens-hotels.com/english/attica/webpage/athens-tourism-entities.

46. *BusinessInfo.cz*. Oficiální portál pro podnikání a export. Zahraniční obchod. Teritoriální informace – země. Řecko. © 1997-2017 CzechTrade. [online]. [cit. 2017-10-15]. Dostupné z: http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/recko.html.

47. *Central Intelligence Agency*. Library. Publications. Resources. The World Factbook. Europe. Greece. [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html.

48. *Earth, Sea & Sky*. Ionian Nature Conservation. Developed by Think Up Themes Ltd. Powered by Wordpress. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://earth-sea-sky-global.org/.

49. *ECEAT International*. European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. Sustainable rural tourism. Quaility-Travel-Expertise. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: http://www.eceat.org/index.php/public/en/29#greece.

50. *Elliniki Dimokratia*. Ministry of Tourism. [online]. [cit. 2018-03-11]. [online]Copyright © Υπουργείο Τουρισμού 2017. Dostupné z: http://www.mintour.gov.gr/en/.

51. *European Comission*. Growth. Tools and Databases. EDEN – European Destinations of Excellence. EDEN destinations. Greece. Last update: 04/03/2018. [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/greece_en.

52. *Fischer*. Řecko. Zakynthos. Laganas. Funtazie klub Lousi Zante Beach. © 1999–2018 CK FISCHER, a.s. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: https://www.fischer.cz/recko/zakynthos/laganas/funtazie-klub-louis-zante-beach?DP=2682&MT=5&DD=2018-06-01T00:00:00&NN=7&RT=15&RC=DRPST0&DI=13&DS=1&AC=2&TTM=1&DF=2018-06-01|2018-06-08&NNM=7|8|9&AMC1=2#/popis.

53. *Greece*. All time classic. All Rights Reserved. GNTO © 2014. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.visitgreece.gr/#&slider1=2.

54. *Green Volunteers*. Working with Animals, Wildlife and Nature Conservation Volunteering Guide and Database. © 2017. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://www.greenvolunteers.com/en/sample_story_details.php?id=117.

55. *Hellenic Statistical Authority*. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/home/.

56. *Hellenic Statistical Authority*. Regional summarized statistics of enterprises listed in Annex I (Council Regulation 295/2008) by branch of economic activity (Nace Rev. 2), concerning structural business statistics. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed

by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/documents/20181/3391660/06.+Regional+summarized+statistics+of+enterprises+listed+in+Annex+I+%28Council+Regulation+295-2008%29+by+branch+of+economic+activity+%28Nace+Rev.+2%29+%28+2015+%29/58a37a31-2a8a-41d7-82c2-c7487d8dfcfb?version=1.0.

57. *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Arrivals of non-residents in Greece. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO04/-.

58. *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Hotels, rooms for rent, and tourist campsites/2017. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO12/-.

59. *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Qualitative characteristics of resident tourists (Vacation Survey)/2016. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO15/-.

60. *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Tourism (Turnover Index)/4th Quarter 2017. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/DKT51/-.

61. *Hellenic Statistical Authority*. Statistics. Transport (Turnover Indices)/4th Quarter 2017. Designed and Developed by Cyberstream. The project is co-financed by Greece and the European Union. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/DKT48/-.

62. *Hellenic Sun Editions*. Alternative Greece. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.alternativegreece.gr/home.aspx.

63. Imera Zante. *Statistika limena Zakynthou. Auximénes oi apsíxeis apó Kyllíni kai Italía.* Tourismós. 6. 10. 2017. [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: https://www.imerazante.gr/2017/10/06/161048.

64. *Lonely Planet*. Zakynthos – království mořské želvy. Řecko. © 2017 Svojtka & Co., s.r.o. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: http://www.lonelyplanet.cz/prispevky/zakynthos-kralovstvi-morske-zelvy.

65. *Marketing Greece*. [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: http://www.marketinggreece.com/en-GB.

66. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. Státy světa – informace na cesty. Evropa. Řecko. [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/index.html.

67. *Prague Airport*. Václav Havel Airport Prague. Informace o letech. Mapa destinací a letový řád. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.prg.aero/cs/informace-o-letech/destinace-a-aerolinky/.

68. RIPPLOVÁ, N. *Cestovní ruch na Zakynthosu* (výsledky průzkumu), 2017. Vyplňto.cz. [online]. Dostupné z: https://cestovni-ruch-na-zakynthosu.vyplnto.cz.

69. *SETE*. Strategy for tourism – Basic Figures Repository. Greek Tourism – Basic Figures 2016. [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: http://sete.gr/en/strategy-for-tourism/basic-figures-repository/.

70. *UNESCO*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Countries. Greece. [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: https://en.unesco.org/countries/greece.

71. United Nations. Sustainable development knowledge platform. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.* [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld.

72. *Zanteisland*. Zakynthos island. How to reach Zante. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.zanteisland.com/en/timetable-bus-ferry-zakynthos.php.

73. *ZanteWeb.gr*. Zakynthos Island OnLine Guide. ©1996–2017 Copyright. [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.zanteweb.gr/zakynthos-map.html.

74. *Zájezdy.cz*. Váš pohodlný nákup dovolené. First Minute. Poznávací zájezdy. Řecko. Zakynthos. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: https://www.zajezdy.cz/dovolena-lefkada-kefalonie-zakynthos-letecky-kefalonia-recko-z907817/?index=0&zeme=z211&dest=d21110&zamereni=2#.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Indikátory udržitelného cestovního ruchu, UNWTO 1998 22
Tabulka 2: Indikátory pobřežních oblastí 24
Tabulka 3: Celkový podíl cestovního ruchu na HDP ve vybraných zemích – % růst p. a. 2017–2027 43
Tabulka 4: Hotely na Zakynthosu dle klasifikace, 2017 54
Tabulka 5: Přílety a odlety na Zakynthos dle destinace, 2017 56
Tabulka 6: SWOT analýza ostrova Zakynthos 66
Tabulka 7: Přílety na Zakynthos v jednotlivých měsících, 2017 69
Tabulka 8: vybrané indikátory udržitelného cestovního ruchu na Zakynthosu 70

Seznam grafů

Obrázek 1: Vývoj počtu ubytovacích zařízení v regionu Jónských ostrovů 53
Obrázek 2: Vývoj počtu lůžek v regionu Jónských ostrovů 54
Obrázek 3: Vývoj obsazenosti HUZ v regionu Jónských ostrovů 68
Obrázek 4: Dotazníkové šetření – pohlaví respondentů 71
Obrázek 5: Dotazníkové šetření – věk respondentů 71
Obrázek 6: Dotazníkové šetření – nejvyšší dosažené vzdělání respondentů 72
Obrázek 7: Dotazníkové šetření – důvod výběru dovolené na Zakynthosu 72
Obrázek 8: Dotazníkové šetření – co se respondentům na ostrově líbí 73
Obrázek 9: Dotazníkové šetření – co se respondentům na ostrově nelíbí 73
Obrázek 10: Dotazníkové šetření – znalost udržitelného cestovního ruchu 74
Obrázek 11: Dotazníkové šetření – udržitelný cestovní ruch na Zakynthosu 75
Obrázek 12: Dotazníkové šetření – Zakynthos jako turisticky přetížená destinace 75
Obrázek 13: Dotazníkové šetření – co ostrov ohrožuje 76

Seznam zkratek

CR – cestovní ruch

DPH – daň z přidané hodnoty

ECB – European Central Bank, Evropská centrální banka

ECEAT – European Centre for Ecological and Agricultural Tourism, Evropské centrum pro ekoagroturistiku

EDEN – European Destionation of Excellence, Evropská excelentní destinace

EHK – Evropská hospodářská komise OSN

EHS – Evropské hospodářské společenství, předchůdce EU

EK – Evropská komise EU

EMAS – Eco-Management and Audit Scheme, Systém ekologického řízení a auditu

EMS – Environmental Management Systems, environmentální systém řízení

EMU – Economic and Monetary Union of European Union, Evropská ekonomická a monetární unie

ES – Evropské Společenství, předchůdce EU

EU – European Union, Evropská unie

EUCC – European Union for the Conservation of the Coasts, Pobřežní a Námořní unie

EUROGITES – European Federation of Farm and Village Tourism, Svaz venkovské turistiky

EUROSTAT – Evropský statistický úřad EU

GEN – Global Ecolabelling Network, Globální síť ekologického značení

GNTO – Greek National Tourism Organization, Řecká centrála cestovního ruchu

IMF/MMF – International Monetary Fund, Mezinárodní měnový fond

ISO – International Organization for Standardization, Mezinárodní organizace pro normalizaci

HAAR – Hellenic Association of Airline Representatives, Helénská asociace zástupců leteckých společností

HAPCO – Hellenic Association of Professional Congress Organizers, Helénská asociace profesionálních kongresových organizátorů

HATTA – Hellenic Association of Travel and Tourist Agencies, Helénská asociace cestovních agentur

HDI – Human Development Index, index lidského rozvoje

HDP – hrubý domácí produkt

HND – hrubý národní důchod

HPI – Happy Planet Index, index šťastné planety

IATA – International Air Transport Association, Mezinárodní asociace leteckých dopravců

IUCN – International Union for the Conservation of Nature, Mezinárodní svaz ochrany přírody

KKE – Kommounistikó Kómma Elládas, Komunistická strana Řecka

LAC – Limits to Acceptable Change, model limitů přijatelné změny

MCSD – Mediterranean Comission on Sustainable Development, Středozemní komise udržitelného rozvoje

MedPAN – Network of Marine Protected Areas in the Mediterranean Sea

MSSD – Mediterranean Strategy for Sustainable Development, Středozemní strategie udržitelného rozvoje

ND – Néa Dimokratía, Nová demokracie

NECSTour – Network of European Regions for Competitive and Sustainable Tourism, Síť evropských regionů pro udržitelný a konkurenceschopný cestovní ruch

NUTS – Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques, Nomenklatura územních statistických jednotek (podle EUROSTAT)

OSN/UN – Organizace spojených národů/United Nations

PASOK – Panellínio Sosialistikó Kínima, Panhelénské socialistické hnutí

POET – Panelladikí Omospondía Epixeiríseon Tourismoú, Panhelénská federace podniků cestovního ruchu

SETE – Sýndesmos Ellinikón Touristikón Epicheiríseon, Řecká turistická konfederace

SYRIZA – Synaspismós Rizospastikís Aristerás, Koalice radikální levice

UNCED – United Nations Conference on Environment and Development, Summit Země, Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji

UNEP – United Nations Environment Programme, Program OSN pro životní prostředí

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu

UNWTO – United Nations World Tourism Organization, Světová organizace cestovního ruchu, dříve WTO

WCED – World Comission on Environment and Development, Světová komise pro životní prostředí a rozvoj

WTTC – World Travel&Tourism Council, Světová rada cestování a cestovního ruchu

WWF – World Wildlife Fund, Světový fond na ochranu přírody

Přílohy

Příloha č. 1: Přímý a celkový podíl cestovního ruchu na HDP v Řecku, 2016-2027, WTTC

GREECE: DIRECT CONTRIBUTION OF TRAVEL & TOURISM TO GDP

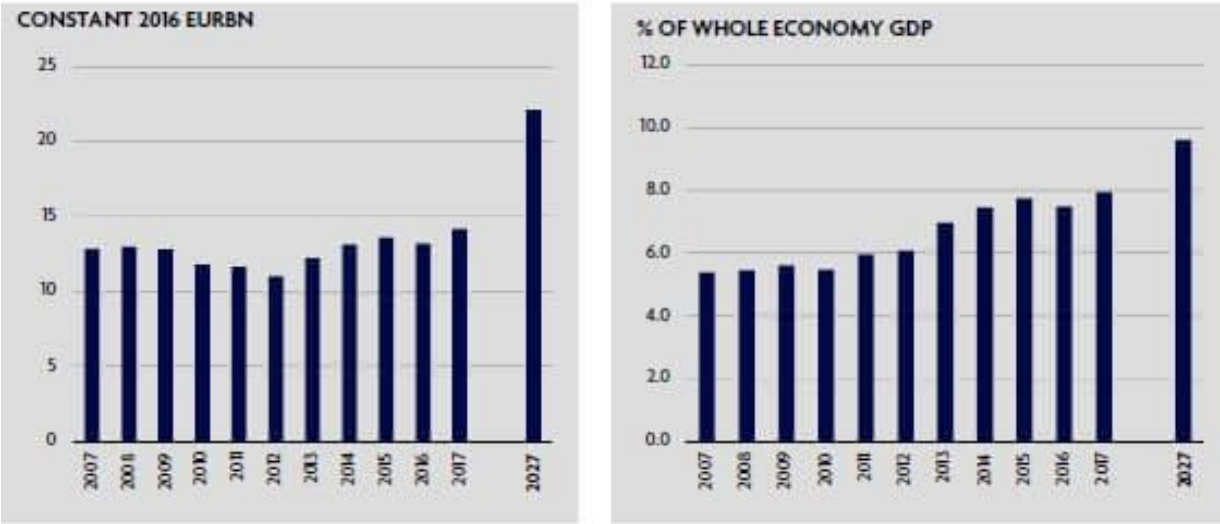

The total contribution of Travel & Tourism to GDP (including wider effects from investment, the supply chain and induced income impacts, see page 2) was EUR32.8bn in 2016 (18.6% of GDP) and is expected to grow by 6.9% to EUR35.0bn (19.6% of GDP) in 2017.

It is forecast to rise by 4.6% pa to EUR54.7bn by 2027 (23.8% of GDP).

GREECE:TOTAL CONTRIBUTION OF TRAVEL & TOURISM TO GDP

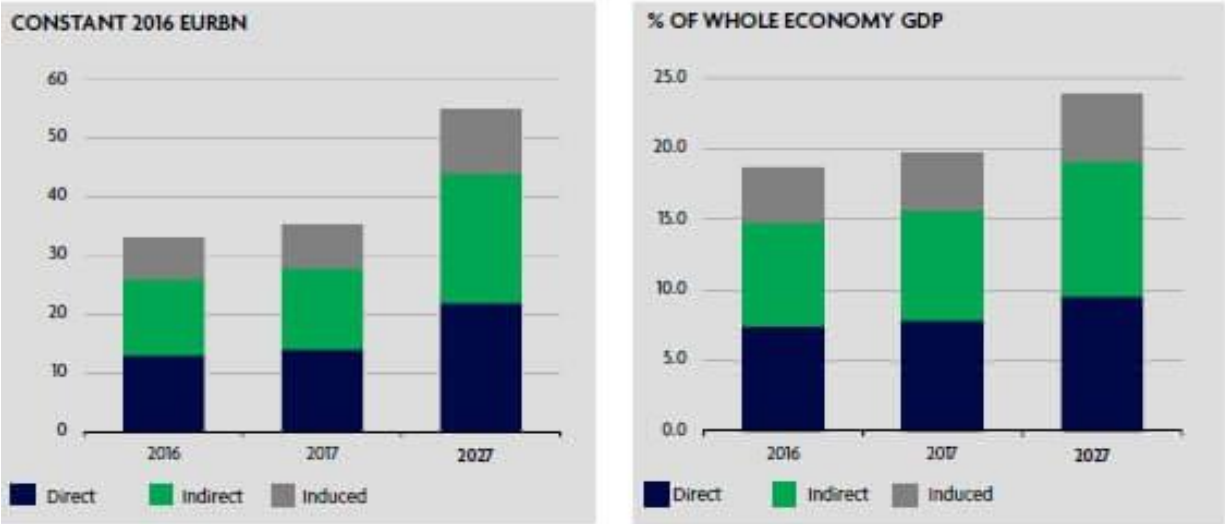

[1]All values are in constant 2016 prices & exchange rates

Zdroj: World Travel and Tourism Council. *Travel & Tourism. Economic Impact 2017. Greece*. [online]. Dostupné z: https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/greece2017.pdf

Příloha č. 2: Podíl rezidentů na domácím a výjezdovém cestovním ruchu podle státu EU, 2016

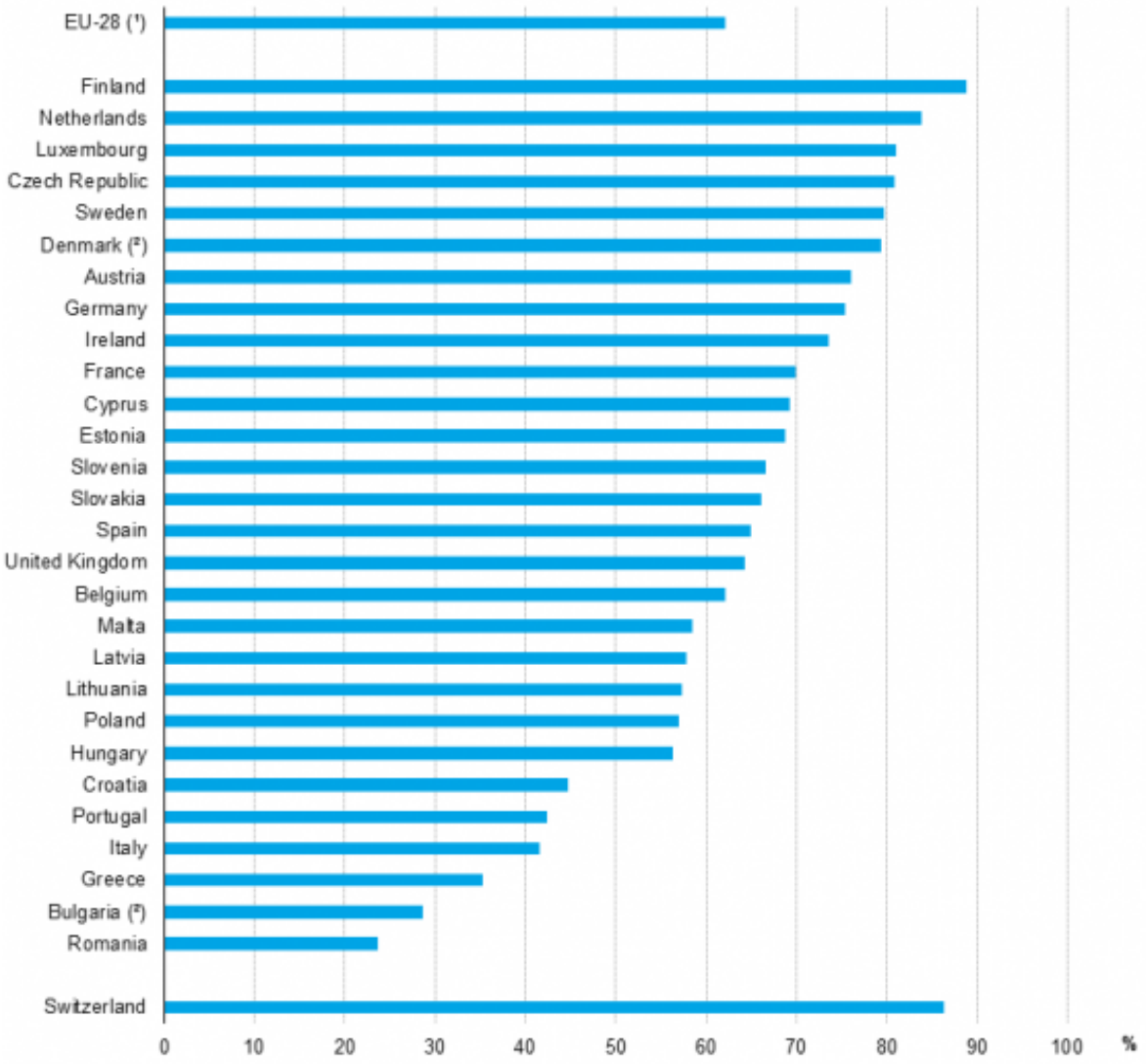

(¹) Estimate made for the purpose of this publication, using the latest available data for the EU Member States.
(²) 2015.

Zdroj: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Share_of_population_participating_in_tourism,_2016_(%25_of_population_aged_15_years_or_more).png

Příloha č. 3: Stav ubytovacích zařízeních v zemích EU, 2016

	Number of establishments (units)	Number of bed places (thousands)	Nights spent by residents and non-residents (millions)
EU-28 (1)	*608 400*	*31 319*	*2 873.0*
Belgium	8 210	368	36.9
Bulgaria	3 331	328	25.2
Czech Republic	9 168	717	49.7
Denmark	1 136	418	31.9
Germany	50 152	3 336	388.9
Estonia	1 454	59	6.2
Ireland	3 145	200	*31.1*
Greece	34 665	1 241	101.9
Spain	48 701	3 516	455.0
France	30 047	5 134	404.8
Croatia	83 233	987	77.8
Italy	178 449	4 943	402.9
Cyprus	785	84	15.3
Latvia	759	47	4.4
Lithuania	2 686	77	7.0
Luxembourg	432	64	3.0
Hungary	4 436	446	29.3
Malta	184	43	9.0
Netherlands	8 950	1 370	106.2
Austria	20 619	1 001	118.0
Poland	10 509	749	79.4
Portugal	4 171	568	66.0
Romania	7 028	326	25.3
Slovenia	3 260	113	11.1
Slovakia	2 755	184	13.9
Finland	1 368	253	20.3
Sweden	4 187	802	57.2
United Kingdom (2)	84 580	3 944	295.6
Iceland	1 111	44	7.8
Liechtenstein	91	2	0.1
Norway (3)	2 555	255	33.0
Switzerland	41 319	681	50.4
Montenegro	:	#VALUE!	11.3
Former Yugoslav Republic of Macedonia (4)	441	43	1.7
Serbia (4)(5)	987	102	6.6
Turkey (5)	:	#VALUE!	133.9

(1) Estimate made for the purpose of this publication, based on available data.
(2) Nights spent by residents and non-residents estimated using monthly data.
(3) Number of establishments and bed places: 2015.
(4) Number of establishments and bed places: 2014.
(5) Nights spent by residents and non-residents: 2015.

Zdroj: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Tourist_accommodation_establishments,_2016.png

Příloha č. 4: Mapa ostrova Zakynthos

Zdroj: *ZanteWeb.gr*. Zakynthos Island OnLine Guide. ©1996-2017 Copyright. Dostupné z: http://www.zanteweb.gr/zakynthos-map.html

Příloha č. 5: Zátoka Navagio

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 6: Modré jeskyně

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 7: Nejstarší olivovník ostrova v obci Exo Chora

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 8: Mapa Národního mořského parku Zakynthos

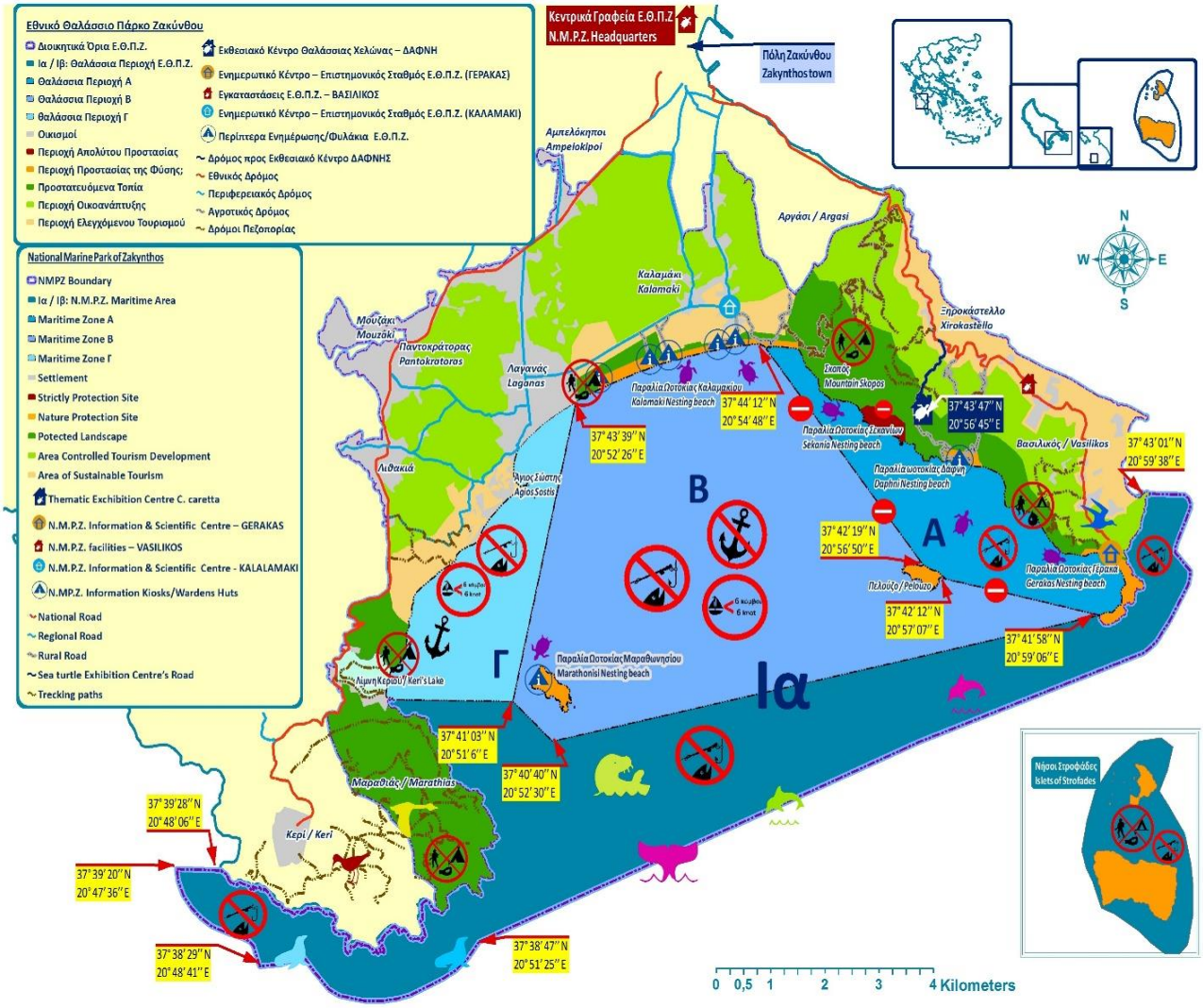

Zdroj: DIMITRIADIS, C., SCHOFIELD G., KOLOKOTSA A., ARVANITAKI M., SOURBES L., KATSELIDIS K., PSEGTOGA F. a KOUTSOUBAS D. *Ethniko Thalassio Parko Zakynthoy. National Marine Park of Zakynthos. Odigós Episkeptón. Visitors Guide.* Též dostupné z: http://www.nmp-zak.org/sites/default/files/General%20maps_stigmata_18102014_0.jpg

Příloha č. 9: Kareta obecná

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 10: Chráněná hnízda karet obecných

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 11: Zakynthos a NATURA2000

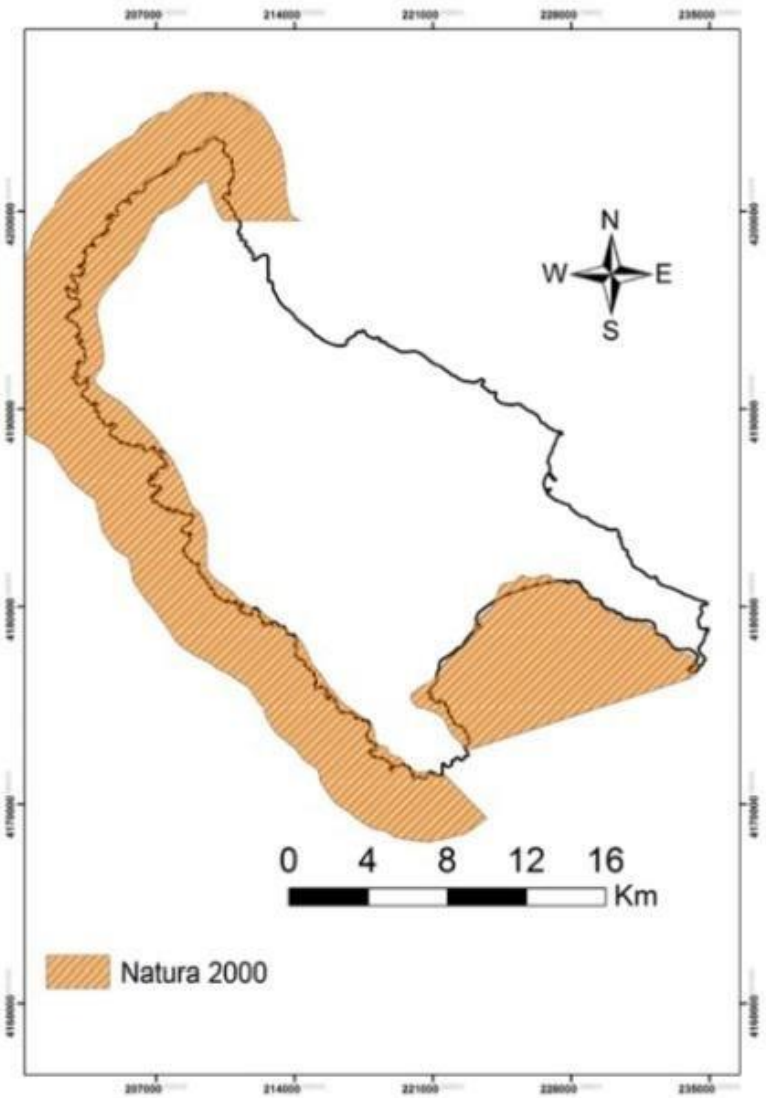

Zdroj: Zakynthos Natura 2000 under Legal Protection Areas Map (Chatzipanagiotou, Oikonomidis & Voudouris, 2015). Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Zakynthos-Natura-2000-under-Legal-Protection-Areas-Map-Chatzipanagiotou-Oikonomidis_fig1_321653638.

Příloha č. 12: Špatné hospodaření s odpadem na Zakynthosu

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 13: Zastaralé lodě ponechané v přístavu v hlavním městě Zakynthos

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 14: Úmyslně založené požáry šířící se v suchém letním počasí na Zakynthosu

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 15: Přelidněná zátoka Navagio

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 16: Hodinové fronty na výhled na zátoku Navagio

Zdroj: vlastní fotografie autorky

Příloha č. 17: Počet nocí strávených v HUZ v poměru k počtu rezidentů

Number of nights spent at tourist accommodation establishments relative to population size, by NUTS 2 regions, 2015
(per 1 000 inhabitants)

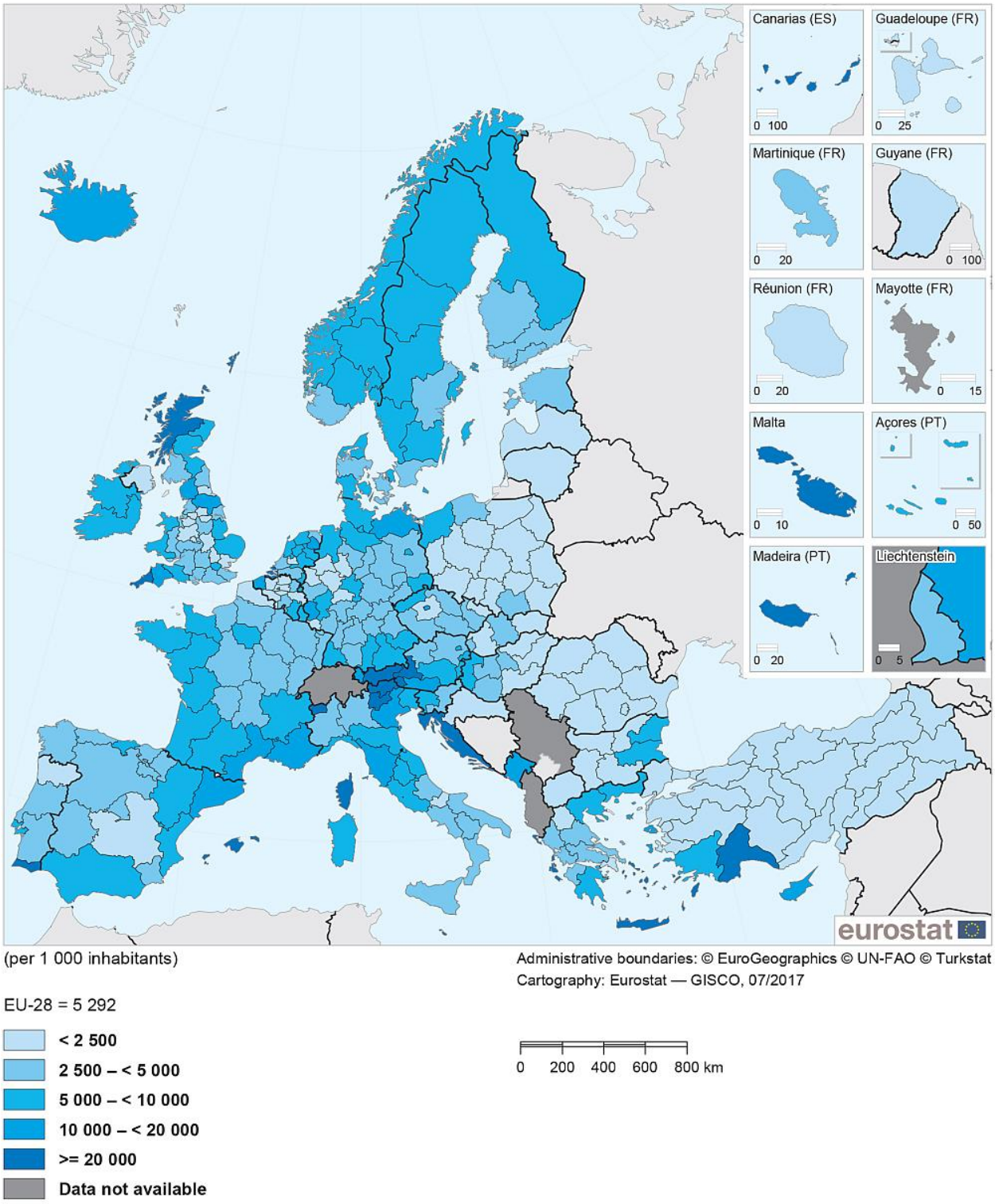

Note: London (UKI): NUTS level 1. EU-28 and Iceland: 2014. The United Kingdom: 2012. EU-28, Ireland and Greece: estimates.
Source: Eurostat (online data code: tour_occ_nin2)

Zdroj: Eurostat. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/6/69/Number_of_nights_spent_at_tourist_accommodation_establishments_relative_to_population_size%2C_by_NUTS_2_regions%2C_2015_%28per_1_000_inhabitants%29_RYB17.png

Příloha č. 18: Dotazník využitý k průzkumu mezi turisty na Zakynthosu

Dobrý den, jmenuji se Natálie a studuji fakultu Mezinárodních vztahů na Vysoké škole ekonomické v Praze. Tématem mé diplomové práce je udržitelný cestovní ruch na ostrově Zakynthos. Mockrát Vám děkuji za vyplnění krátkého dotazníku, který slouží jako podklad k vlastnímu výzkumu diplomové práce.

1) Co pro Vás bylo zásadní pro výběr dovolené na Zakynthosu? (může být více odpovědí)
    a. Doporučení od přátel/rodiny
    b. Doporučení v cestovní kanceláři
    c. Poměr cena/kvalita
    d. Vlastní touha navštívit destinaci
    e. Módnost destinace
    f. Jiné (prosím, napište slovy):
2) Co se Vám na ostrově líbí nejvíce? (může být více odpovědí)
    a. Čisté moře a pláže
    b. Krásná příroda
    c. Turistická letoviska (obchody, restaurace, bary)
    d. Výskyt želvy Caretta caretta
    e. Jiné (prosím, napište slovy):
3) Co se Vám naopak na ostrově nelíbí? (může být více odpovědí)
    a. Nepořádek (odpadky, špinavé moře, pláže)
    b. Vysoké ceny
    c. Přístup místních obyvatel k turistům
    d. Přelidněnost (příliš mnoho turistů)
    e. Jiné (prosím, napište slovy):
4) Máte představu, co znamená pojem „udržitelný cestovní ruch“? Pokud ano, stručně napište, co si pod tím představujete.
    a. Ano
    b. Ne
    c. Prostor pro Váš názor:
5) Pokud jste na předchozí otázku odpověděl „ano“, myslíte si, že se na Zakynthosu provozuje udržitelný cestovní ruch?
    a. Ano
    b. Ne
6) Vnímáte Zakynthos jako turisticky přetíženou destinaci?
    a. Ano
    b. Ne
7) Co podle Vás ostrov nejvíce ohrožuje? (může být více odpovědí)
    a. Nadměrná doprava
    b. Příliš mnoho turistů
    c. Špatné zacházení s odpadky (netřídění odpadu, pohazování do okolí)
    d. Špatné chování k ohroženým druhům (například želvám Caretta caretta)
    e. Jiné (prosím, napište slovy):

8) Vaše pohlaví
    a. Žena
    b. Muž
9) Váš věk
    a. Do 20 let
    b. 21–39 let
    c. 40-65 let
    d. Nad 66 let
10) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání
    a. Základní škola
    b. Střední škola (výuční list)
    c. Střední škola (maturita)
    d. Vyšší odborná škola
    e. Vysoká škola
11) Zde je prostor pro Vaše názory a komentáře (co se Vám na Zakynthosu líbí, nelíbí, co byste změnili, jak by měl ostrov zlepšit udržitelný cestovní ruch atd.):

Zdroj: **Ripplová, N.** – Cestovní ruch na Zakynthosu (výsledky průzkumu), 2017. Vyplňto.cz. Dostupné online na: https://cestovni-ruch-na-zakynthosu.vyplnto.cz.

Příloha č. 19: Ukázkový seznam otázek zaslaný organizacím zabývajícím se udržitelným cestovním ruchem na Zakynthosu

Hello, my name is Natálie and I study the Faculty of International Relations at the University of Economics in Prague. I wrote the master thesis about sustainable development of tourims at Zakynthos island. Thank you for answering few questions which help me to make a research for my master thesis.

1) How do you perceive tourists at Zakynthos island?
2) Do you think that sustainable development of tourism works at Zakynthos?
3) What is necessary to improve in tourism management and it's sustainability at Zakynthos?
4) What threatens Zakynthos the most?
5) What are the plans of your organization in near future?
6) Are there some indicators of sustainable development measured at Zakynthos?
7) Do you know where to find some statistics about Zakynthos?

Zdroj: vlastní zpracování